

دەزگای چاپ و بلاوکردنەوہی

زنجیرە ی رۆشنیبری

*

خاوەنی ئیمتیاز: شەوکت شیخ یەزیدین

سەرئۆسەر: بەدران شەھمەد ھەبیب

***

ناوونیشان: دەزگای چاپ و بلاوکردنەوہی ئاراس، گەرەکی خانزاد، ھەولێر

پۆمانی

شقانێ کورد

عەرەب شەمۆ

پۆمانی

شقانن کورد

عەرب شەمۆ

گۆرینی لە پیتی لاتینییهوه و نووسینی پیشهکی و فەرهنگ

د. موحسین ئەحمەد عومەر

ناوی کتیب: شقانن کورد - پۆمان

نووسەر: عەرب شەمۆ

گۆرین لە پیتی لاتینییهوه و پیشهکی و فەرهنگ: د. موحسین ئەحمەد عومەر

بلاوکراوهی ئاراس - ژماره: ۴۹۳

دەرھینانی هونەری: بەدران ئەحمەد حەبیب

بەرگ: ئاراس ئەکرەم

سەرپەرشتیی کاری چاپخانه: ئاورپەحمانی حاجی مەحمود

چاپی یەکەم، هەولێر - ۲۰۰۶

لە کتیبخانەی گشتیی هەولێر ژماره (۴۱۰) ی سالی ۲۰۰۴ ی دراوہتی

دیباچه...

... به‌پای ئیمه، ئەگەر هەر لیکۆلینەوه‌یه‌ک بۆ سەر‌هه‌ڵدانی هونەری رۆمان و چیرۆکی درێژ و چیرۆکنووسی بکه‌ین له‌ناو کورد، بێ سێ و دوو دە‌بێ بگه‌رتینەوه بۆ هونەری گێڕانه‌وه و ته‌کنیکی هونەری گێڕانه‌وه له‌ناو ئە‌ده‌بیاتی کۆن و نوێی کوردی. ئیمه ده‌زانین هونەری گێڕانه‌وه، مادده‌یه‌کی ئالۆزه و پانتاییه‌کی گه‌لیک فراوان و کۆمه‌لیک بوار و ژان‌ه‌ی ئە‌ده‌بی ده‌گه‌رتنه‌وه. ئە‌مه‌ش له‌ نوکته‌یه‌که‌وه بگه‌ر تا ده‌گاته رۆمان نووسین، وه‌ک هونەریکی بالا. لێ‌روه هه‌ست ده‌که‌ین، چە‌ند ئاستیکی دیکه‌ی هونەری گێڕانه‌وه‌مان هه‌یه، وه‌ک ئاستی میلیلی، ئاستی کلاسیکی و ئاستیکی دیکه‌ی هاوچه‌رخ یان نوێخواز - Moderne. ئە‌م سێ ئاسته‌ش هه‌روه‌کو له‌ سەر‌وه دلنیا‌ییمان لێ کرد، ته‌واوی مێژووی ئە‌ده‌بی کوردی ده‌گه‌رتنه‌وه. ئە‌مه‌ش له‌ ئە‌ده‌بی نووسراو و ئە‌ده‌بی نه‌نووسراو (میلیلی و فۆلکلۆری) پێکهاتوه. له‌ناو ئە‌مه‌ی دوا‌ییان، ده‌شێ هونەری گێڕانه‌وه وه‌ک خا‌ئیکی سەر‌ه‌کی له‌ناو چیرۆکه‌ میلیلیه‌کان و (هه‌قابه‌ت و چیرۆکی ئە‌فسانه‌یی) و به‌یت و داستانه‌ میلیلیه‌کان و که هه‌رده‌م سیمایه‌کی لیریکیان هه‌یه بدۆزیتنه‌وه. له‌ناو ئە‌ده‌بی نووسراویش، له‌ کۆنه‌وه ئە‌م دیارده‌ ئە‌ده‌بی و هونەرییه‌ به‌چه‌شنیکی روون هه‌ستی پێ ده‌کری و هه‌یه. وه‌ک بۆ‌نمونه، مه‌م و زین-ی ئە‌حمه‌دی خانی و شیری و خوسره‌و-ی خانای قوبادی و... ده‌شێ ئە‌مانه له‌ روانگه‌ی ناواخنی ئە‌ده‌بی سەر‌ده‌می خۆیان، سەر‌ه‌رای ئە‌وه‌ی که به‌شیر نووسراون، که له‌ خۆیدا ئە‌م خا‌له وه‌ک سیفه‌تییکی نیگه‌تیف خۆی په‌پیش ناکا، به‌رۆمانی شیرعییان له‌ قه‌ڵه‌م بده‌ین. لێ‌ره‌شه‌وه راسته‌وخۆ ئیمه سەر‌وکارمان له‌گه‌ڵ هونەر و ته‌کنیکی گێڕانه‌وه هه‌یه. واته نووسه‌ره‌کانیان به‌پیتی پلان‌ییکی دیاریکراو و پێشتر بیر لێ‌کراوه خۆیان راسته‌وخۆ له‌ناو هونەر و ته‌کنیکی گێڕانه‌وه دۆزیتنه‌وه.

هه‌رچی به‌یت و داستان و چیرۆکه‌ میلیلیه‌کانه، که ده‌شێ به‌شیرعی

ئێپیک (داستانسه‌راییی) ناویان به‌یتین، زه‌مینه‌یه‌کی ته‌واو جیاواز و پێچه‌وانه‌ی ئە‌مانه‌ی سەر‌ه‌ویان هه‌یه. ئە‌وان زیاتر به‌ریتمی مێلۆدی و سیمایه‌کی لیریکی ناسراون، بۆیه ئە‌و ته‌کنیک و هونەری گێڕانه‌وه‌ی هه‌یانه بریتییه له هونەری گێڕانه‌وه‌ی ته‌قلیدی یان کلاسیکی میلیلی - Traditionelle، له‌به‌رئه‌وه‌ی ئە‌م لایه‌نه‌ کراوه‌یه و به‌ربالاوه و هونەر و جوانکاری و ته‌کنیک ده‌وه‌ستیتنه‌ سەر لێ‌زانی به‌یتبێژ و ده‌نگبێژکه‌ تا چە‌ند شاره‌زایی له‌ فیل و هونەر‌ه‌کانی گێڕانه‌وه هه‌یه.

ده‌شێ به‌شیریه‌کی دیکه‌ بلتین، ته‌واوی مه‌سه‌له‌که‌ بریتییه له‌ په‌یوه‌ندییه‌کی راسته‌وخۆ له‌گه‌ڵ زمان، ئە‌میان به‌شیریه‌کی میلیلی ئە‌ویدیکه‌یان له‌ ده‌ره‌وه‌ی ئە‌م په‌یوه‌ندییه.

ئە‌وه‌ی په‌یوه‌ندی به‌هونەر‌ه‌کانی شیرع و هونەر‌ه‌کانی گێڕانه‌وه هه‌بێ له‌ناو گه‌لانی هیندوئۆروپی، که ده‌شێ به‌دوو زاراوه‌ی لیریکی و ئێپیک بیاناسیتین، به‌هه‌مان فۆرم و سیمایا و دارشتن له‌ناو ئە‌ده‌بی کۆنی کورد-یش ده‌دۆزیتنه‌وه. ده‌کری دیارترین پێکهاتوو یان ستره‌کتوری به‌رجاو له‌ مه‌سه‌له‌ی بوونی کولتوری شوانکاره‌یی - Culture Pastorale بدۆزین‌وه، به‌و مانایه‌ی، ئە‌مه‌یان بریتییه له‌ سیفه‌تییکی هاوبه‌شی کۆمه‌لایه‌تی کۆن - Archaïque-ی ته‌واوی گه‌لانی هیندوئۆروپی. ته‌واوی ئە‌ده‌بی میلیلی و فۆلکلۆری کوردیش سەر به‌م جیهانه‌یه و له‌سەر هه‌مان بنچینه‌ دروستبوون و هه‌مان خۆیندنه‌وه و مه‌ودای سایکۆ - سۆسیۆلۆژییان هه‌یه. له‌به‌رئه‌وه ده‌بینین، هونەری گێڕانه‌وه له‌ناو کورد په‌گوریشه‌کانی له‌ناو سیمایه‌کی کولتوری له‌م جوړه‌ بزبووه و گه‌لیک کۆنه و گه‌ران به‌دوای له‌به‌ر ناسکی و فراوانی دووچاری گه‌لیک کیشه‌مان ده‌کا و پێویستمان به‌گه‌لیک ناساندن و زیندووکردنه‌وه و شیرکردنه‌وه ده‌بێ.

ئە‌وه‌ی که یارمه‌تیمان دده‌ا، په‌نجه‌نومای ئە‌م سەر‌هه‌ڵدان و ده‌رکه‌وتنه‌ بکه‌ین، لیکۆلینەوه‌یه له‌ تیکسته‌ به‌راییه‌کانی کوردی، یان به‌گشتی ئە‌ده‌بی کۆنی کوردی، ئە‌مه‌ش به‌نووسراو و نه‌نووسراویان. له‌لایه‌کی دیکه

بوونی کیش و سەرۆکی (شیعری عەرەبی) لەناو رۆمانە شیعرییە نووسراوەکانی کوردی وەک مەم و زین و شیرین و خوسرەو... کیشەیهکی ئالۆز دروست ناکا و لەم لیکدانەوهی سەرەوه دوورمان ناخاتەوه. چونکە ئەمەیان ئەدەبیکە سەرچاوەکە دیارە و لەلایەن یەکیەک نووسراوه: (Littérature savante) لە جغزی کولتووری کورد و گەلانی دراوسێی یەکتەری باسیان لێ دەکری.

هونەری گێڕانەوه، لەناو ئەدەبی کوردی لەگەڵ نوێبوونەوهی ئەم ئەدەبە لە سەرەتای سەدهی بیستم، گۆڕانیکی زۆری بەسەردا دی. ئەم گۆڕانانەش پەيوەندی بەوەرچەرخانیکی گەورەتر هەیه که فاکتەر و مۆتیفەکانی دەگەریتەوه بۆ تەواوی گۆڕانە سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکان. ئەمانە ناوختیکی دیکە شارستانی دروست دەکەن که هەمان فۆرم و بچمی رابردوویان نییە. ناوختی ساینکۆ - سۆسیۆلۆژی دیکە نوێ شۆینی ئەوهی کۆن دەگرتەوه. لێرەشەوه، گۆڕانەکان بەناشکرا لە پرووی هونەری شیعری و هونەری گێڕانەوه بەروونی و بەزەقی هەستی پێدەکری. ئەمەش خۆی لە مەسەلە دەست پیکردنی بزوتنەوهیهکی ئەدەبی نوێ دەدۆزیتەوه، لە هەمان کات دەبینین، ئەدەبی نەنووسراو (میللی و فۆلکلۆری) پاشەکشە دەکا و شۆینی خۆی بۆ ئەدەبی نووسراو بەجێ دەهێلێ. هونەریکی دیکە نوێی گێڕانەوه لە فۆرمی پەخشان (لە شێوهی چیرۆک، چیرۆکی درێژ، رۆمان، گوتار... سەر هەل دەدا. هونەرەکانی شیعری، بەهەمان شێوه دەگەریتەوه بۆ سەرچاوە میللییەکان، بەلام بەشێوهیهکی مۆدێرن. وەک: بەجێهێشتنی عەروزی عەرەبی و بەکارهێنانی کیشی میللی کوردی و دروستبوونی زمانیکی شیعری یەکگرتوو و جێگرتنەوهی جوانکارییە کلاسیکییەکان بەوێنە شیعری هاوچەرخی.

سەرەنجام، لێرەوه، ئەگەر لە دیدەگای ژانرەکانی ناو ئەدەبی کوردی لە سەرەمی کۆن و سەرەمی نوێبوونەوه، سەرەنجی هونەری گێڕانەوه بەدەین، رەنگە هەندێ شتمان زیاتر بۆ روون بیتەوه. بۆ نمونە، ئیمە، لەناو ئەدەبی

نووسراو و نەنووسراو، شیعری لیریکیمان هەیه، توخمی گێڕانەوهی تێدا کەمە، یان هەر نییە، بەلام لەناو شیعری ئیپیک، ئەم توخمە بەناشکراو بەزەقی هەستی پێ دەکری. مەم و زین-ی ئەحمەدی خانی که هونەریکی بالایی گێڕانەوهی تێدایه، لەم رووهوه هیچ جیاوازییهکی لەگەڵ رۆمانیکی ئەم سەرەمی نییە، که بەهونەریکی بالایی گێڕانەوه نووسراوه. دەشی لەم رووهوه، کورتە چیرۆک و چیرۆک و رۆمان و تاراڤیهکی زۆریش شانۆگەرییەکان که ئەمانیش توخمی گێڕانەوهیان ماددەیهکی هونەری سەرەکییە، بەهەمان ئەو گۆرانی و بەیت و داستان و چیرۆکە میللییانە بەراورد بکەین که لە کۆن بەشیعری نووسراون، بەلام ئەمانە ئەمەری پەخشان.

سەرەنجام، دەتوانین بڵین، هونەری گێڕانەوه، که ماددەیهکی بنچینهیی رۆمان و چیرۆکی ئەم سەرەمییه، رەگوریشە لەناو ئەدەبیاتی کۆنی کوردی دەدۆزیتەوه، دەبێ لەوێ لە سەرچاوەکانی سەرەلدا و پەیداوونی چیرۆک و رۆمان و چیرۆکنوسی (که بەپەخشان دەنووسری) ئەمەری بگەریت. لەمەش فۆرمی ئیپیک و گێڕانەوهی میژوویی بەپەلهی یەکەم دی. هەرچی پەيوەندی بەناسین و ناساندنی رۆمان و تەکنیکی رۆمان لەم سەرەمییهوه هەیه، ئەمەیان بابەتیکی دیکەیه و کردنەوهی دەرگایەکی دیکەیه.

* ئەم رۆمانە: شقانی کورد.

ئەم رۆمانە یەکیەکە لە رۆمانە بەراییهکانی ناو ئەم نوێبوونەوه وەرچەرخانە ئەدەبییهی که لە سەرەوه باسمان کرد، که وەک بزوتنەوهیهکی ئەدەبی نوێ سەری هەلدا. لە پرووی هونەری گێڕانەوه، تەواوی ئەو تەکنیکە هونەرییانە بەکارهاتوون که لە رۆمان یان لە گێڕانەوهی کلاسیکی رۆمانی بیۆگرافی بەکارهاتوو. نووسەر راستەوخۆ باسی ژبانی خۆی دەکا. دەکری دابەشی سێ هەنگاو یان سێ سەرەمی بکەین: ۱- سەرەمی مندالی. ۲- سەرەمی ناکۆکی یان خەبات. ۳- سەرەمی بووژانەوه. ئەم

دابەشکردنە، راستەوخۆ دەمانخاتە ناو ژبانی پالەوانی رۆمان کە نووسەر خۆبەتی هیللی گێرانەوه، لەگەڵ چاوه‌لەپتانی مندالی دەست پێدەکات و بەردەوام بەرز دەبێتەوه، لە دوا سەردەم، پیتمیکی رێک وەردەگری و لێرەوه، کۆتایی بەگشت ناکۆکییەکان دێ و گێرانەوهش دەووستێ. نووسەر، عەرەبی شەمۆ، لە خیزانیک و ناوەندیکی کۆچەر و هەژاری کوردی لە سەرەتای سەدەى بیستەم لە دایکبوو. تەواوی ئەو کولتورەى لە سەرەوه ناومان هێنان کە وەک سیمایەکی سایکۆ - سۆسیۆلۆژی خاسییەتیکی کۆمەڵی کورد بوو، لەناو ئەم رۆمانەش دەدۆزیتەوه، هەر بەم سیمایە خاسییەتانەش دەست پێدەکات.

لە هەنگاوی یەکەم نووسەر باس لە سەردەمی مندالی خۆی دەکا. لێرەوه پالەوانی سەرەکی رۆبەرپووی گەلیت کیشەى سەرەکی دەبیتەوه کە پەيوەندیان بەخۆناسین و خۆدۆزینەوه و ناسین و دۆزینەوهی جیهانەوه هەیه:

ناسینی کۆپەرەوهی، ناسینی برسییەتی و ژبانیکی سەخت، ناسینی ساردی و شەختە و بەستەلەک و تەنیاى. نەبوونی عەدالەت، چەوساندنەوه، خۆدۆزینەوه و ناسینی پێکھاتوو کۆمەڵایەتیە ئالۆزەکان، وەک پەيوەندییەکانی نێوان ئاغا و رەعیەت، شیخ و پیر و مەلا وەک هەلبژاردەیهکی دەستەلاتداری کۆمەڵ پەيوەندیان بەچینە هەژارەکانی بەرامبەر خۆیان، ناسینی ئەلفوی و زانینی نرخی نووسین و خۆپێندەواری، دوا شتی ئەم هەنگاوه ناسینی بزوتنەوه فیکری و ئیدیۆلۆژییەکانە، لێرەوه سەردەمی مندالی کۆتایی پێ دێ و لەگەڵ بەشداری کردنی پالەوان لە شۆرشى ئۆکتۆبەر و خەبات دژی سپییەکان (هەوادارانى حکومەتی موقەت). سەردەمی ناکۆکی دەست پێدەکات. دەشى ئەم سەردەمه بەسەردەمی خەبات و مەسەلەى بوون و نەبوون ناوینتین. لێرەوه، پالەوانی سەرەکی خەون بەجیهانیتکی دیکەى باشتر و جوانتر و پر لە عەدالەت و بێ چەوساندنەوه دەبینێ. خەباتی هەق بەرامبەر ناھەق، خەباتی هەژار و

چەوساوەکان دژ بە (ئاغا و شیخ و پیر) هەرەکو خۆی دەلتی. ئەم سەردەمهش، بەسەرکەوتنی بۆلشەفیکەکان و هاتنەدی خەونەکانی پالەوان کۆتایی دێ. پالەوان لەگەڵ گەرانەوهی بۆ گوندەکەى دەکەویتە ناو هەنگاوی سییەم کە بووژانەوه و بنیاتنانی ژبانیکی دیکەیه. ئەمەش لەگەڵ دامەزراندن و بلاوبوونەوهی ئیدیۆلۆژی بۆلشەفیزم و هاتنی کۆلخوز و سیستەمی سۆقیەتی بۆ ناو گوندە کوردییەکانی ناوچەى ئالاکۆز و تەواوی گوند و دانیشتوانە کوردەکانی قەفقاز دەست پێدەکا. لەناو ئەم ریتیمە، کە بەدی هاتنی خەونەکانی پالەوانی سەرەکییە، کە نووسەر خۆبەتی، کۆتایی بەرۆمانەکە دێ.

ئەم رۆمانە، بەکوردی، بۆ یەکەمین جار سالی ۱۹۳۵ لە یەریشان چاپکراوه و بلاوکراوه تەوه. ئیمپۆزۆر بەدەگمەن دەست دەکەوێ. هەمان سال وەرگێرانە رۆوسییەکەشى بلاودەبیتەوه.

سالی ۱۹۴۶ لەلایەن بازیل نیکیتین دەکریتە فەرەنسی، بێنگومان لە رۆوسییەوه. سالی ۱۹۴۷ هەمان چاپی یەکەم لەلایەن نۆرەدین زازا لە بەیروت بلاو دەکریتەوه.

سالی ۱۹۸۹، بەسەرپەرشتی ئەنستییۆ کوردی پاریس، بەبەرامبەر یەکتەری دانانی گشت چاپەکانی و پێداچوونەوهیەکی گونجاو، وێرای وەرگێرانە فەرەنسییەکەى بازیل نیکیتین، کە تا ئەوسا، وەک دەستنۆس مابۆوه، چاپیتکی دیکەى پاکى لى ئامادە دەکری. ئەمەى بەردەست وەک سەرچاوه هەمان ئەو چاپەى سالی ۱۹۸۹-یە کە لێرە، لەلایەن ئیمە پێشەکی و فەرەهنگی بۆ نووسراوه.

د. موحسین ئەحمەد عومەر

دهه ناسین. مرۆف ئەوی نکار بهفان نقیساران بی ههیهجان و بی عهلهقه بخوینه، نهمازه ژ بهر کو ئیدی ئیرو ئەف عورف و عادهت ین سههسالان د پیرانیا کوردستانی ده لبهروندابوونی نه.

ئەف چیرۆک ئەفراندنا نافدارتر ئا ئەدهبیاتا کوردین سوڤیه تی - یه. نافداریا وی یا لناف کوردان ژ بو پهره مهزن، ژ چاپا وی یا کو دۆستی مه بی رهحه تی نوره دین زازا د سالا ۱۹۴۷ ده ل بهیروتی به لاف کربوو تی. ئەف چاپا ب وینه ب نهی تی لههه ئالیین کوردستانی به لاف بوو و تهئسیره که مهزن کر لسهه جوانین کورد ین خوهندا. کوردیا قی چاپا نوو ژ ی ب بنگه هیا مه تنی د. زازا - یه، ته نی هن کیماسیین وی هاتنه تهمام کرن و ژ بهر ئەسلی وی هن گوهارتن تی ده هاتیه کرن.

ههچی وهرگه پاندنا فه ره نسزی، ئەو ب قه له ما کوردناسی بناف و دهنگ بازیل نیکی تین، قۆن سولی که فن بی پرووسیال ورمی، نقیسه کارئ نهمازه کتیبیا هیژا: Les kurdes, étude Sociologique et Historique, édition Klincksieck, Paris, 1956 هاتیه پیک ئانین. نیکی تین ئەو د ۱۹۴۶ - ان ده لبهه وهرگه پاندنا پرووسی یا کو د سالا ۱۹۳۵ ده ل تغلیسی ژ بهر - ششانی کورمانجان - (ئیریژان ۱۹۳۵) چاپ بوو بوو کریمه زمانی فه ره نسزی. وهرگه پاندنا بازیل نیکی تین تا نهول تو جیان دهر نه که وتبوو. و چاپا کوردی ژ ده مه که درێژ کو په بیدا نه بوو. بقی چاپا دوو - زمانی یا قی چیرۆکا نافدار، ئەم هیثیدارن کو خوهندنه که ده وله مه ند و بالکیش پیشکه شی خوهندنه فانین پرجوره بکن، ین کو ب فه ره نسزی ئان کوردی د په یشن و بهری هه میان، جوانین کورد بیین کو فه ره نسزی هین دین و فه ره نسزی ئاخیتین کو دخوازن هینی کوردی ببن و کیماسیا مه تنین دوو - زمانی دکشیتن^(۱).

(۱) ئەم چاپه ی پاریس - سالی ۱۹۸۹، کورمانجی و فره نسیه که ی له بهرگیکدا چاپکراوه.

پیشه کی چاپی پاریسی سالی ۱۹۸۹

ششانی کورد، چیرۆکا ژيانا هیمدادی ئەدهبیاتا کوردین سوڤیه تی عه ره ب شه مو - یه. نیقسه کار د مالبا ته که کۆچهرین کورد ده هاتیه دنی و زارۆتیا خو ده ششانه تی کریمه. بلی زمانی دایکا خو، ئەو د ژیانتی ده هینی فله بی و ترکی بوویه و د دبستانا گوندی خو ده فیتری ناسینه که تیرکه ر ئا خوهندن و نقیسه اندنا پرووسی ژ ی بوویه. ئەو هی خۆرت بوو گاڤا شه ری جیهانی بی به کا ده ست پیکر. ب سایا ناسینا خو یا زمانان ئەو کاری د ئۆردیین پرووسین کو کوردستانی داگیرکن و که تن ناف تخووبی ترکی بی به ته رجومان. ژ بهر به له گا زیا زارۆرتیا خو ئەو تیبی به ختیار به که مه ستر بوو و گاڤا کو شو رشا ۱۹۱۷ قهومی ئەوی باوه ریا خو ب ئیدیالا کۆمۆنیست ئانی.

د سالی شیری خوندی ده شه مو وه ک دلخواز شه رکر و پشتی سه ره که تنا بۆلشه قیکان، بوویه به ک ژ سازکه رین سه ره که بیین سوڤیه تان لناف عه شیرین کورد، ئەوی ته قی ژ. ماراگولوف د سالا ۱۹۲۹ ئەلفبایه که کوردی ب تیپین لاتینی چیکر ل ئەرمه نستانا سوڤیه تی (پشته ره، د ۱۹۴۰ ده، ئەلفبایه کرلیکی ئا پرووسی ل کوردین سوڤیه تی هاته فه رزکرن).

ژ سالا ۱۹۲۱ قه ئەو د شه ری دژی: بهک، ئاغا و شیخین فیو دال، ین کورد ده رۆله که موهیم له بیست، لی د داوی ده ل وی ژ هاته گلی کرن و ئەو د سالا ۱۹۳۷ ده شاندن سرگونی. پشتی ۱۷ سالان ل کامپین سیریا بی د سالا ۱۹۵۴ ده بیریتیا وی هاته ناسین و ئەو قه گه ریا ره وانتی (ئیریژان). تا مرنا خو، د ۱۹۷۸ ده، ئەو ل وی دهری ژیا و خوهدا خه باتا خو یه ئەده بی.

د ششانی کورد ده عه ره ب شه مو، ب ئاوایه کی گه له ک خو هزایی و ساده و نه بیتشیر، بوویه رین هه ر رۆژ، ژيانا عه شیرین کوردین کۆچهر ب مه

به‌نک چێ دکر و ژێ ژێ پالاس دووناندن. هه‌ردوو خوه‌شکیتن من - چپچه‌ک و گولزار - و ئەز عه‌ره‌ب شه‌مو، ئەم دقێ کادینێ ده‌هاتن دنی. دیا من هه‌ر دوو کورپین میترێ خوه - ده‌رویش و برۆ دیشاندن، لی ئەم زارۆ مه‌گه‌له‌ک ژ هه‌ف هه‌ز دکر.

شه‌مو د زقستانێ ده، ل جه‌م ده‌وله‌مه‌ندان د بوو ره‌نجبه‌ر و ل کارین وان د نیری. زار و زیچین وی ئیدی پر بوویون. ب خه‌باتین خوه ین رۆژێ، دی و باف ب زۆر ئەم خوه‌دی دکر. ته‌نورا مه‌ د ناڤ کادینێ ده، د زقستانێ ده، جارنا ب رۆژان فه‌ بی ناگر دما. تو ده‌وارێ مه‌ نه‌بوو کو ئەم ژ زلی و وان سه‌رگینا چپکن و ته‌قی کایێ ته‌نورا خوه پی گه‌رم بکن، ژ به‌ر کول ئالیێ مه‌ دار و ده‌قی نه‌بوون. پر جارن، دادی، ل جه‌م خه‌لکن برۆژێ کار دکر، بوان ره‌ له‌هه‌ف ده‌ات کو به‌یلن ئەم زارۆ، ل ئاخوړێ ئان ل گوڤا په‌ز روون، ژ به‌رکو د زقستانێ ده جیی په‌ز و ده‌وار گه‌رم ده. لی تو خوه‌دی به‌لاش نه‌ده‌هه‌شت ئەم خوه گه‌رم بکن. ژ له‌وره، گاڤا دادی ل مالا وان د شغولی ئەم د دانمه‌ کو ئەم له‌ر ئالفین میان روون و ژ سبی هه‌یا ئیڤار، برچی ئیمین کو ژ ئالفین دکه‌تن ئەم وان به‌ره‌ف بکن و دیسا وان ده‌ینن جه‌ی وان. ئەگه‌ر ئەم ل وی نه‌بوانا، میان پی ل ئەوقاس قووتین گرانها بکرنا.

گاڤا ئەم هه‌نک سه‌ره‌ست دمان، خوه‌دی په‌ز هه‌له‌ز داتانی به‌ر مه‌ کو ئەم ژ بۆ سۆه‌یا وی، وی هوور بکن. ئیڤاری، پشتی شغول، بداری ده، ژ تاب که‌تی، ب له‌ز و به‌ز ئەم دچوون کادینا خوه یا جه‌مدی.

ژ رۆژا کو ئەز هه‌نک مه‌زن بوون، من خوه‌ست ئەز بيم شقان و ئاریکاربا وی د کن و ئەوی ژێ ئەو هیینی شقانتیی دکر.

داخوازا من بجی بوو. رۆژه‌کی، سه‌ری سبی، بناڤ و براییین خوه‌ره ئەز چووم چۆلی به‌ر گۆلکان. وی رۆژاها، دیا مه‌ ژێ به‌ مه‌ره‌هات داکو پنجاران شانی مه‌ ده:

شقانی کورد

برا پیشین

۱- مالبات و زاروتیا من

شه‌مو شامل ژ عه‌شیرا هه‌سه‌نی، کورده‌کی بی ملک بوو. د. مه‌نتیقه‌یا سورمه‌لی ده - به‌ری تابعی حکومه‌تا ئیریڤانی - شقانی دکر. پشتی کو ژنا وی مر، شه‌مو هه‌ر دوو کورپین خوه - برۆ و ده‌رویش - ب خوه‌ره برن و ژ وی ده‌ری ده‌رکه‌ت.

د هه‌میژی ده، بشان هه‌ردوو زارۆکان ره‌ ب ری قه‌چوون، ژێ ره‌ نه‌هه‌سانی بوو. برۆ هه‌نگی سی و ده‌رویش ژێ دوو سالی بوون؛ ژ به‌ختی وی بی باش، پیه‌ره ژ بۆ هه‌لگرتنی تشتین دن تونه‌بوون.

ل نیزیکی قه‌رسی، د گوندی یونانی ئازاتی ده، شه‌مو ل جه‌م یونانه‌کی بناڤی تۆدۆر بوو شقان. ل جه‌م تۆدۆر بناڤی مه‌یانه، که‌چه‌که بیکه‌س هه‌بوو. شه‌مو شامل خوه‌ست قی که‌چکی ژ خوه‌ره بینه. لی، خادمه‌که بی دی و باف وه‌ک ملکی ئاغایی خوه تی حساب کرن. تۆدۆر دزانی کو کورد ژنیین خوه بیه‌ره تیین، ئانگۆ قه‌له‌ن د دن، ژ له‌وره، ئەوی ژ شه‌مو شامل خوه‌ست کو دوو سالان به‌لاش په‌زی وی بجیره‌نه.

شه‌مو جارده‌که دی چافین خوه ل مه‌یانه گه‌راندن و ژ بۆژنه‌که ئەوقاس ده‌لال خه‌باتا دوو سالان کیم دیت و ب دلخوه‌شی رازی بوو.

د کادینه‌کی ده، ب کیتف خوه‌شی داوه‌تا وان چیبوو.

مه‌یانه، خوه‌ش ب کیری ئیشین مالی ده‌ات. ژ هه‌بی ریس درست و

(سپینک، ترشۆ، مەندک، پیکەسک، ھد...) دقیا بوو، ئەم شقان، زکین خوە ب نان و پنجاران تیر بکن. دادی، ھەفتەکی بەرە ھاتە چۆلی. پشتی کو ئەم ئەف پنجارتین ھا ناسکرن، ئەو ئیدی نەما ھات. ھەر سببی، ئەوی پەرچە یەک نانێ لەواش و ھنەک خوەی بەدا مە داکو ئەم وان ب پنجاران بخوین. برابین من، پنجارتین کو تین خوارن و بین نایین خوارن ژ ھەف ناس نەدەکرن و ئەو ژ من دپرسین؟ دیا من پەسنی من ددا و دگۆ گاڤا ئەز مەزن بیم ئەزی بیم شقانەکی پەسپۆر.

باقی مەژی، گیایین کو ب کیری پەز نەدھاتن شانی مە ددان. کێژان گیا د پەز دە کورم پیتیدا دکن، بە کێژانا پەزین نەخوەش تین دەرمان کرن، و پەز ژ گوران چاوا تی پاراستن.

دەستپیکێ دە، مە پنجار ژ بو خوە بەرھەدکرن و ئەو ب نانێ خوە دخوارن. لی، پشتەر، دیا مە، ھین گیایین دن ژمەرە دان ناسکرن، وەک سپیداک، گووتک و سیسۆ. مە ئەو ھشک دکر، ژ بو کو زفستانێ بخوین، توورکەک دابوو ھەر یەک ژ مە و دقیا بوو ئەم ب خوەرە ژ چۆلی میقدارەک گۆتی یان پنجاری بین. دیا مە ئەو د نەقاندن، ئەو داتانین سەر ھەف، و باش ھشکری، ئەو ھلتانین ژ بو رۆژین زفستانێ.

گاڤا ئەم ھین مەزنتەر بوون دادی ژ مە دزەقیان دە پەیدا کرنا ھەلەزی خوەست، مەژی ھەر گاڤا بخوە پەھنەک ژئی تانی مال.

مە دینما ھشک ژێ بەرھەف دکر، ب ئافی شل دکر و ژئی سەرگین چیدکر. لہەر گەرمیا تافی، تەپکین مەھشک دبوون، و ئیشاران مە ئەو بخوە پە دبرن مال. ھەر یەک ژ مە، دبیابوو ھەر ئیشار دەھ لبان ژئی بینە. لی، ئی من بخوە، کیتفا من ژ پیسکرنا دەستین من ب زبلی نەدھات. دادی گاژنا ژ من دکر و ئەز جەزا دکر.

دی و باڤ ژئی ژ خەباتا مە کیتف خوەش بوون. قی زفستانا ھا، ترسا مە ژ سەرمی ئەوقاس نەگران بوو. مە تیرا خوە ھەلەز، پنجار و سەرگین پیکانی بوون.

پایزی، نیف تازی، ئەم ژ سەرمی، باران و زبیکا گەلەک دیشیان. بی سەبر، ئەم ل بەندا کەتتا بەرفی بوون کو ئەم نەچن چۆلی.

سالا شقانتیا مە یا پیتشین بقی ئاواپی دەرپاس بوو. ل مالا، نقینا مە ژ کایێ بوو. مە ئەو ل ئەردی رادخست و مە ھەسیرەک ژ گیایی نەرم چیکری داتانی سەر، بەلگیتھا مە ژئی ژ قی گیایی بوو. ل سەر خوە ژئی مە مەرەشەکە فرەھ داڤیت. ئەم زارۆ، ل جەم ھەف، ل سەر ریزەکی، رادزن، و د ناڤەرا مە دە پیتشچوون بی ھسیت بوو، ھەریەکی ژ مە دخواست ل نیقین رازە، ژ بەرکو ئەو جیی شەرەف پەر جارن، ژ من پە د ھشتن.

دقی زفستانێ دە، جارا پیتشین، ئاگری مە ھەبوون، و دادی گەلەک ب کیتف خوەشی تەنوور گەرم دکر. پشتی کو شیفنا مە چیبوو و نان دھاتە پەھتن، دیا مە د پالاسەکە مەزن دەقی تەنووری دگرت کو بشەف سار نەبە. ئیشاران، ئەم ل دۆرا تەنووری روو د نشتن و مە لنگین خوە د خستن تی دە و خوە گەرم دکر.

دیا مە ژ پنجارتین کو ژ ھاڤینی دە مە ھشک کر بوون (ترشۆی کەلاندی) ژ گەنم دانوو، و ژ ئارد ھاشل، ژ ئاردی قەلاندی ژئی دەفشەوتی و گەلەک خوارن پەگەرەنگ پیک تانین. ژ بو چیراندنا چیلەکان، باقی من گەنم دستاند. ئەوی ب قی کاری، ژ دەست پیک نیسانێ ھەیا داویا چریا پاشین! ئانگۆ ھەیا کەتتا بەزما ئەول رادبوو.

۲- کەری مەیی پچووک شقانی مۆلۆکان

باقۆ، کو ژ خوەدی دەوران دستاند ب پشتا خوە دبر ئیش. گەلەک حەز دکر کو کەرەکی وی ھەبە. «ھنگی، ئەوی شغول ھیسنتەر ببە.» وی پەر جارن دگوت.

بی دەوارەکی، ئیشی مە دژوار بوو. ژ بو ئیشەکی نەھیژا، دقیا بوو ئەم سەری خوە لہەر جیناران خوار بکن. کوولاک (تیر مال و پیرە.) کەر ددانە

مە لى، نەبى توتوتشت؛ ژ بۆ كرىا وى، پۆژەك ئان دوو پۆژ، ژ مە خەبات دخواستن.

ژ بۆ كرىنا كەرەكى، باقۆ ھەر سال دوو روويل (پارەبى رووسى) داتانين ئالەكى. پشتى سى سالان، شەش روويل ب گرىكەكا مەزن د پاچكەكى دە، پاچك د ئەلبكەكە تەنكى دە و ئەلبك د خىجكى دە، ھاتبىون شەشاردن. «ب سى ئان چار روويلين دن ئەمى بكارين كەرەكى ژ خوہ رە بكرن» باقۆ دگۆ.

گەلەك جارن، باقۆ گرىكا ب سر قەدكر و پەرەبىن پاخورىن گرانبھا، ژى قالادكرن. ب دادى رە جارەك دن ئەو دژمارتن. د ھەسابى خوہ دە، خوہ شاش دكرن و دجى دە ژ دەنگى وان شىاربووبى، مە ل وان دنىرى، چاوا دژمىرن: ب ھووركىن ۵، ۳، ۲ كۆپەك (پەرەبى رووسى). روويل پىك تانين، پشتىرە پاچكنا پەرە تىدە داتانين ئاڤ ئەگبەك و ئەلبك ژى ل ئاڤ خورچكى.

دقنى زقستانى دە، باقۆ ل جەم يونانەكى ب ئاڤى پۆلبا ترىاندۆفيلۆف د خەبتى. ئەوى ئاشەك و گەلەك پەز ھەبوون. ل بەھارى، ل مەھا ئادارى، ۴ روويل دان باقۆ، سەر دە ژ بۆ خەباتا وى يا باش ژى رە پالتۆبى عەسكەرى بى كورۆ ترىاندۆفيلۆف ھەدىە كرن. و مە د دوايى دە ژ ب ھەلھەلە مە ئەو بر ھوندرۆ كادىنى.

ئەڤ كەرە ھا، دەلالا ھەموو مالى بوو؛ ل ھاڤىنى ئەوى دەھشەك ئانى. مەگەلەك بالا خوہ ددا ھەر دوو كەرتىن خوہ. ژ بۆ زقستانى مە ژ وان رە ژ دل و جان عالف پىك تانى، مە گيا دچنى، مە ژى رىسى چىدكر، و گاڤا ھشك دبوون مە ئەو دكشاندن مال. كەرا مە، د مالا مە دە گەلەك ب كىرى مە دەھات، مە پى گونى و گيا تانين مال و ل سەر پشتا وى مە توورين گەنم ىن گران دىرن ئىش.

د قنى خەوتى دە ئەز دووشفانەكى بوو بووم و پر جارن باقۆ، كەرى ب

تەمى دسپارته من و براىين من و ئەو ب خوہ دچوو مال. سالەك وەلى دەرباس بوو. براىين من بوو شقانىن ب سەرى خوہ و ئەز ژى ب باڤى خوہ رە دمام. نەو ئەم ل جىەكى دن روودنن، ئەلكساندرۆڤكا؛ پشتى كو باڤى من بى شغول مابوو، ئەم ھاتبىون قىر. د قنى جھگۆھارنى دە كەرى مە بى پچووك گەلەك ب كىرى مە ھات. ئەوى سەرودتا مە ب تەمى كشانن - پالاس، كولاڤ، بەررىش، گياى - مە بى نڤىنى و فراخن دىتر.

باژارى كو ئەم نەو تى دە بوون، بەرى كوردا ژى رە كۆنى سۆر دگوتن لى مەھجرىن رووسىين مۆلۆكان ژى رە ئاڤى ئەلكساندرۆڤكا دانىبوون. ئەڤ گوندى ھا ۷ كىلۆمەترە ژ قەرس وى دا يە و ب ئاواكى گەلەك شاعىرانە ل بەر چەمى قازات ھاتىە ئاڤاكرن. گاڤا يەك چەم ب چەم دچوو، ل دۆرالىين خوہ وەك خالچەين رەنگاورەنگ مىترگ ددىتن و ھنەك ل دوور، زەڤىين چاندىين بىن چاركوڤشە كەسك دكر، د ئاڤ زەڤىين رە، كۆبىين ئاڤى ل بن تىرىژىن ئاڤى وەك شڤىن زىف دچرىسن. ل وى ئالىين گوند ژى جىيى بىستانان بوو. مۆلۆكان ل وى كەلەم، گىزەر و ھەشىنايىن دن دچانن. ئەلكساندرۆڤكا د ئاڤ ھەشىنايى و كولىلكان دە غەرقى بوو. ل بەھارى، وەختى قەبوونا كولىلكان، بەنەكە خەمرەڤىن ل ھەر دەرى نەوالى ئىنسان مەست دكر.

مۆلۆكان د ئاڤ خوہشپى دە دژىن و ئەردى وان تىرھاتن بوو. ب خوہ، ل ھەر دەرى منتىقەبا قەرسى، گوندىن رووسان ل ئەردىن باش ھاتبىون ئاڤا كرن، و مۆلۆكان ل سەرى ھەر نەفس ژ ۵۰ - ۸۰ دۆنم ملك ھەبوو.

ئەلكساندرۆڤكا ژ گوندىن ئەرمەنى، ترك و يونانان بىن جىران گەلەك جھى بوو. مۆلۆكان جۆتكارىن پر شەھەزا بوون: ئەو ئالاتىن جۆتكارى بىن پىشڤەچووبى ب كار تانين، ئەردى ب جوتىن دووگىسن دكىلانن، گيا ب قرمان دچنىن و دروونى ب شەنەين كشاندى بىن مەزن دكرن. گەنم و جەھ ب مانگىران د زەڤىين ئاڤدايى دە تۆڤ دكرن. لەورا نە عەجىب بوو كول جەم مۆلۆكان ھاتنا گەنم ژ يا گوندىن جىران كەلەك باشتر بوو. ل

زەفییین وان ییتن باش چاندی نیرین بخوه زهوق ددا. بسایا بۆلخیا کیا مۆلۆکان پر دهوار خوهدی دکرن.

خه لکی ئەله کساندرۆفا دوو بریوون و هەر بر دیر و که شه کی خاس هه بوون. مۆلۆکانن کولاک (دهوله مه ند) کو بهه نهک خه لک ژ وان ره (مه رفین قه نج) دگۆتن، له و ل مۆلۆکانن فه قیر گه له ک زلم دکرن. جارنا، ئەوقاس بێ ئینساف ل ششانن پچووک دخستن کو ب ساعه تان فه بێ هیش ئەم ل ئەردی دمان. هین دبیرا من دهیه، ششانهک هه بوو، ب ناخی مستۆ، رۆژەک - ئیدی باش نزانم - دهوار ده رهنگ ئانیبوو ئان دوو گا که تیوون بیستانن کولاک ماتیبوو، ئەخی هنگی لیدا، ههردوو دهست و لنگین وی شکینانن.

ژمه پێ شه، چه ند ششانن دن هه بوون کو گه له ک دپه ریشانیی ده بوون. لی، پرانیان وان بێ کلفهت بوون، ژ له وره حالن وان دیسا دهاته قه دانن. ششانه کی گه هاشتی، بکرتیا خوه ئیداره دکر. هین تی بیرا من، بناخی (جهوۆین بیره که له)، ششانهک هه بوو دۆستی باقی من بوو. جارنا، ئیوارن زفستانن، دهاته مالا مه و ژ مه زارۆکان ره سه رهاتیبین خوه دگۆتن.

ژ ته بیعا وی یا فه کری و نه رم مه گه له ک هه ژ وی دکر و توو جارن، گافا ئەوی گوھی مه دکشانن دا دهنگی مه بده برین، ئەم ژئ نه ده نرین.

۳ - تادارییا گوران

ل پاییزی، گه له ک جارن گور دهاتن هه یا نیزیکی گوندی مه، خوه داقتن نیف که ری و په ز دیرن. دادی و باقۆ ژ بۆ سه لامه تا په زی کو مه دچیراند، گه له ک دترسیان. ترسا وان ئا مه زن، نه مازه، ژ بۆ من بوو؛ ئەوان ده زانین کو زارۆکه کی وهک من نکاره خوه ژ گوران بپاریزه. هه ر ئیفتار گافا من کیری تانی مال، بییی کو تو په ز ژئ کیم به، دی و باقی من بدهنگه کی بلند، سه ره هه ف: «شکر ژ خودی! شکر ژ خوه دی کو رۆژ بێ خسار ده رباز بوو!...» دگۆتن.

گافا دزه فییان ده، گیا دهست ب هسک بوونی دکر، ژینا مه دژوارتر دبوو. بێ پنچار کو پاره کی خوارنا مه یا بنگه هین بوو، مه تیرا خوه نه دخوار. قی حالن، هه یا گه هاشتنا گه نم دۆم دکر. هنگی مه سمبل ژئ دکرن، و لسه ر ئیگر مه ئەو دکرانن، فیرک چیدکرن و ب قی ئاوابی برچیبوونا خوه مه دکوشت. مه چه نگه ک سمبل دچنی، داقتن ناغ ئاگر و ئەو ب داره ک له هه ف دخست کو نه هیلن سمبل بشه و تن. پشتره، مه بجاره ک ئاگر ژ هه ف به لاف دکر ژ بۆ کو ته نه سار ببن و ئاگر نه که فه ناغ گه می زه فیی. مه ته نه پین باش قه لاندی دقونجکه ک جلی خوه ده هورور دکرن و ژئ خوارنه که پاک بناقه قه لینیوک چیدبوو.

پشتی پاله بییا گه نم، د. زه فییین قالا دا ئیدی تو تشتا نه دما. ژ ئالیی دن، دیستانان ده کارتۆل دگه هشت. هه ر سبێ چ وهخت مه په ز دیر چۆلن، مه ژ پیره کین مۆلۆکان چه ند کارتۆل دخوه س؛ گافا که بانی چافته نگی دکرن و به را مه ددان، ژ نیترا خوه، ب فه شارتی ئەم دکه تن ناغ باخچان و مه دزی دکر. بقی ئاوابی مه تمی کارتۆل هه بوون. پشتره مه کۆمه ک حه له ز به ره هه ف دکر، ئاگر به رددای و له به ندا قه مرنا وی دمان دا کو کارتۆلین خوه بیخن دناغ خولیین گه رم ده؛ پشتره بخوه ی مه ئەو گه له ک ب له زهت دخوازن.

ئه گه ره مه دزی دکر ژ نه چاری بوو. ششان کریا خوه ل پاییزی، ده رهنگ، پشتی که تن به رخی، ده ستانن، و هه یا وی وهختی دقیا بوو ئەم ئیدارا خوه بکن.

دناغ پیره کین مۆلۆکان ده یه ک هه بوو، گه له ک کینفا وی ب من دهات، خالته کا پاراشا. ئەوی حه ز من دکر. بێ شک دلن وی بقی ششانۆکی ره به نی ژ سه رمی ته قزی، دیشیا، کو سه ری سبێ، ل پاییزی که ری په ز دیر چۆلن. هه فتی دوو جار، خالته کا پاراشا، بدزی ژ من ره نان و خیارین خوه بکری ددان. تو زارۆیی وی نه بوو. گه له ک جارن، ئیفتاران پشتی کو مه په ز دخست گۆقی، ئەوی بانی من دکر و ب به رمایین شیقی ئەز تیر دکر.

بیتی کو ئەم پێ بحەسن، پاییزا راست ئا ب باران، تەقی سەرما و مژا، دەست پێ دکر. بەر بقی دەمی ره، شغولین چۆلی تمام دبوون و لبه‌ریی ژ شقانا پیتشه توکەس نەدما، هەقالی من یی سادق، سه‌یی مه‌یی په‌ز، کافره‌ش هه‌بوو. من گه‌له‌ک هه‌ز کافره‌ش دکر، توجارا نه‌و ب گاقه‌ک ژ من دوور نه‌ده‌بوو.

باقۆ تم دگۆت من کو دقێ دپاییزی ده‌ شقان چاف شه‌کریتەر بن: گور ژ برچینا پر چافسۆر دین، و هه‌ما فرسه‌ته‌ک پچووک بکه‌فه‌ ده‌ستی وان، خوه‌ داقتین ناڤ په‌ز و چه‌نده‌ک ژ دین. باقی من ئەز هینی خوه‌ پاراستنی ژ گوران دکر. هه‌ر سه‌یی وه‌ختی ده‌ریخستنا په‌ز، ئەوی چه‌ند په‌رچه‌داری چام یین هه‌شک و قولکری دختن توورکی من. من ئیدی دزانی کو ئەڤ دار زوو پیتده‌که‌فن و په‌ینه‌که‌ مه‌زن ددن و ئەگه‌ر گوره‌کی ئیرش کر، دقێ قی داری قیخ و بخم ده‌قی وی، ئەوی باز ده‌.

پۆژه‌که سار و بمژ، من که‌ریی خوه‌ دبر چیری. پشتی خورینییه‌که سڤک، ئەز دیسا برچی بووبوم. دگه‌ل قی به‌کی، په‌رچه‌یی نان کو سه‌یی، دادی دانیبوو تووره‌کی من، گه‌له‌ک پچووک بوو. من نانی خوه‌ کر دو پار، به‌ک ژنی من خوار ویا د ژی مندا کافره‌ش. لی ئەڤ په‌رچه‌یی پچووک، شوونا کو من تیر بکه، برچیبوونا من هین تووژتر کربوو. وه‌ختی تاشتی نیزیکی دبوو، لی توورک قالا بوو. چاوا بکم؟

من که‌ری نیزیکی باخچا کر، که‌تم ناڤ وان و ژ خوه‌ ره‌ چه‌ند کارتۆل دزین. پشتره‌ من په‌ز بر به‌ر شه‌که‌فته‌کی. ل وی، کۆمه‌ک حه‌له‌ز هه‌بوو، من ناگر دادا، خوه‌ گه‌رم کر، و ب بی سه‌یرییه‌که تامدار، لبه‌ندا شه‌مرنا ئیگر مام دا کو کارتۆلین خوه‌ بیخمه‌ دناڤ خولی ده‌. گافا کو په‌وین ب تمامی شه‌مری، ب له‌ز و به‌ز من کارتۆلین خوه‌ ناقتین تی ده‌.

ژ نشکافه، من دیت کو کافره‌ش راده‌، کوه‌ین خوه‌ به‌ل دکه و دناڤ مژی ده‌ ل تشته‌کی دنیری. دلی من حس کر کو خه‌ته‌ر نیزیکی دبوو. لی

ئەز گه‌له‌ک برچی بووم و ژ من نه‌دهات کو ئەز کارتۆلین خوه‌ دنیت ئیگر ده‌ به‌یلم و هه‌رم. ژجیی خوه‌ نه‌دله‌بتیم و ب فیکاندنه‌که سڤک من ئیشاره‌ت ددان کافره‌ش. سه‌ ب نووزه‌نووز و په‌ینه‌که تووژ دناڤ مژی ده‌ وندا بوو. ئەز ژ پیسا، شاش ل به‌ر ئیگر دمام و من قه‌نج گوهی خوه‌ ددا ره‌یینا کووچک، پێ ره‌ ژی، ب چاقین برچی، من ل کارتۆلین خوه‌ یین نیڤ پژیایی دنیری. دلی من خورت داقت. دناڤ مژی ده‌ چ ده‌ریاس دبوو؟ گور ئان دز. شقانه‌کی هین بیتەر ته‌جره‌کار، ژ ره‌یینا سه‌ وی فه‌هم بکرا کو کافره‌ش بیه‌نا گور کربوو.

چه‌ند ده‌قیقه ده‌ریاس بوون، کافره‌ش دیسا خویا کر و ب ریپین خورت هاته‌ به‌ر من، هه‌روه‌کی دخوه‌ست تشته‌کی ب بیژه‌ من جار دن چوو. من فه‌هم کر کو به‌لایه‌ک هاتیسه‌ سه‌ری مه‌. من له‌ز دا خوه‌. ده‌ستی من دله‌زین. من ئیزنگی چام خسته‌ گۆپالی خوه‌، لی ژ گیتربوونا خوه‌ من پیخستنا وی ژ بیر کر و که‌تم په‌ی کافره‌ش. بیسته‌ک دی، من دوو گور دیتن. به‌کی ژ وان، ژ نه‌و ده‌ مییه‌ک خستبوو ده‌قی خوه‌ و بی دن ژی خوه‌ دانیبوو به‌ کافره‌ش، ده‌رانین خوه‌ ژی ره‌ قیج کرن، هه‌روه‌کی هه‌قالی خوه‌ دپاراست.

دقێ ده‌می ده‌، شیره‌تین باقۆ هاتن بیرا من. وه‌ک به‌ریکه‌کی، من خوه‌ گه‌هانه‌ ئیگر، ئیزنگی خوه‌ پیخست و گافا رڤینا وی گه‌ش بوو، من خوه‌ ناقت سهر گوری کو مییه‌ک بریو ئالیکی. گافا کافره‌ش ئەز ب ئیگر دیتم جه‌ساره‌ت گرت و خوه‌ ناقتیه‌ گوری لبه‌ر خوه‌ کو قه‌ت نه‌ترسیا. شه‌ره‌کی دژوار دناڤ وان ده‌ ده‌ست پیکر. دلی من ب کافره‌ش ئیشیا. من ده‌ڤ ژ میی به‌ردا و چووم تاریکاریا هه‌قالی خوه‌ بی سادق. دقێ گاقی ده‌، کافره‌ش گور خستبوو بن درانین خوه‌. لی حه‌یوانی کووڤی ب ناواکی وه‌لی درانین خوه‌ خستبوون قرقا کافره‌ش کو کووزه‌ کووزین سه‌یی په‌به‌ن ژ یین گور بلندتر بوون. دقیا بوو ئەز خوه‌ بله‌زینم. من ده‌ستی خوه‌ بی چه‌پ داری ب رڤین گرتبوو، و به‌ده‌ستی خوه‌ بی راست ژی من راهشت که‌فره‌کی. من

ئىزنىڭ پىخستى ئانى ھەيا سەر پۆزى دژمن و ھەيا ژ من دەھات، ب ھز،
من كەقزى خوە ا پار شوپىن وى خست. گور خوە ژ لەپىن كافرەش
دەرپىخست و ب لەز بەرى خوەدا نەوالەكى. ھەقالى من ئىدى رزگار
بووبو.

دگەل قى يەكى گورى دن مى كساندبوو ناڤ مژى. ئەز ژ ھەيەجانى
دلەرزىم؛ من بەرى خوەدا ئالىي وى و ئەز گەھاشتمى. بدیتنا من، گور
خوەدا بەر تەھتەكى، پەز ئاقىتە ئالىكى، و درانين خوە ل من بەشكرن.

ئىزنىكى من ئىدى تو رقىن نەدا. ئەز بى چەك مابووم، و گور ب چاقىن
خوە بىن تووژ و شەرود ل من دنپىرى و خوە كار دكر بىتە من. لى باش
بوو من خوە شاش نەكر. بىيى كو ئەز چاقىن خوە ژ گور ھلېنم، من ھىدى
ھىدى ئىزنىكى دن پىخست، ژ سوودا من بوو ئىزنىك زوو ئاگر گرت، و
ھنگى من ئىرش برى. گاڤا گور رقىنا گەش دىت، خوە ژ مېيى ب دوور
خست خوە گژكر و درانين خوە قىچ كرن. دقى دەمى دە من رەبىنەكە
خورت بەيىست، كافرەش دەھاتە ھەوارا من.

رەوش ھەرحال گوھرى. كافرەش بەرا گور دا، من ژى كەقزەك ئاقىتە، و
پىشترە ب ئىزنىكى خوە بى پىخستى ئەز چوومە سەر و من ئاگر خستە گەپا
گور، ترس پى كەت و دجى دە، دناڤ خرامان دە وندا بوو.

شەر خلاس بووبو و دژمن رەقىابوو. من خوە نىزىكى مېيى كىر. رەبەنى
ژ ترسا دلەرزى، و ژ سى جىان برىندار بوو. گاڤا ئەز قەگەرىام كەرىپ خوە،
من دىت بزەك ئاقىتەبە عەردى، گور ئەو دراندبوو.

من پەزى بەلاڤ بووبى دا ھەڤ و ئەو ئانى نىزىكى ئىگر. ئەز زتابى
كەتبووم، و برچىبوون ژ عەزابەكى خورتر ئەز گىژ دكرم. ب دەستىن خوە
بىن ب لەرز، دناڤ خولپىن دە ل كارتولپىن خوە گەرىام. كارتول ل كو نە؟...
تو تشت ژى نەمابوو... گش شەوتى بوون. دەقىقەكە تەحل... ئەز ل بەر
گرىنى بووم...

ژگۆشتى بزنا دراندى من پەرچەيەك دا كافرەش. لى من ب خوە ژى تام
نەكر و ئىقارنى ژ نىزا دلېبىي، ئەز قەگەرىام گوند. من، ب روومەتى،
گۆشت بر خودىي وى كوژ بىسوودىا من كەشەيى مۆلۆكان بوو. غەزەبەكە
دژوار ئەو گرت؛ ئەز برم ئاخوورپى، و ل وى، ئەوقاس ل من خست كو من
نەدكارى خوە ژ عەردى راكم. ئەز بى ھش ل وى مام. باقى من ھات و ئەز
ل وى دىتم و ب زەحمەت ئەز كساندم مال.

عادەت وایە كو شقان ژ خسارار ژ پەز رە ژ ئالىي گوران، نەبىن
بەرپرسىياركرن. ھەرودكى شقان بى چەكن، ئەڤ تشتەكى ماقولە. لى،
كوولاك سەلىقەرسوڤ، مەزنى مۆلۆكان، گوھ نەدا عادەت و قانونان. ژ
بۆ بزنا دراندى، سالىا من - چەند رووبل و چەند كۆپەك - ژ من برى.

ژ فان پەران مەحروم بووبى، ژ بىگاقىي، زقستانى، ئەز ل جەم خەلكى
نانزكى خەبىم. بەھارى، من خوەست ئەز دىسا قەگەرم كارى بى كو من
گەلەك ھەز دەكر، ئانگۆ شقانىي. ئەز پر گەرىام كوژ خوە رەجىيەك
پەيدابكم. تو كەس، ژ بۆ پچووكبوونا من ب من قایل نەدبوو و دگۆتن كو
ئەز نەھىژا مە نانى زقستانى.

پىشتى مدەتەكە درىژ، گوندىيەكى ئەز ژ بۆ زقستانەكە تمام برم جەم خوە.
ل جەم خودىي منى نوو، گەلەك پەز و دەوار ھەبوون. ئەز ل ئاخوورپى، ل
سەر تەختكان رادزام.

شغول نەھىسانى بوو، دقىيا بوو بەرى شەفەقى رابم، ئاخوور بام، زىل
بىمە ھەوشى، وى باش كۆم بكم. عالفا پاقتى بكم، و ژ گشان دژوارتر
ئىمى ھەسپان بىم. تاقەتا من نەدگەيشت كو ئەز ئىم ب دارەك تەقى ھەڤ
كم و من ئاوايەم ھىساتر دىت: ئەز دكەتم ناڤ عالفى و من بدەستىن خوە
ئىم تەقىھەڤ دكر. من ئەڤ تشت ب دزى دكر كو خودى پى نەحسە. من
گىا ددا دەوارىن دن. بەرى دەرکەتتا رۆژى، دقىيا بوو ئەز قانا گش خلاس
بكم.

ژ خەباتا من ئا باش، ئاغایى من، ژ من گەلەك پازى بوو. سبەها گاڤا دەھاتە ئاخوړى. جیى ھەسپ و یى چیلەكان گەلەك پاڤژ و دەوار و پەز تیر خواری ددیتى. ئەز گەلەك دخەبتیم و ژ ئاخوړ قەت دەرنەدكەتم. خوارینا من ژى ژ من پە تانین وى دەرى. ب تەنى، رۆژین جەژنى، من لمالا دخوار، ئەو ژى نە ب خوەبیتى مالی پە، لى ب تەنا خوە.

٤ - چەتەل ب كیى چ تى؟

ھاڤین ھات، خویشكا من گوگی و ئەز، مە ل جەم بەكى خوە كر گۆلكڤان. ھاڤین بى سەرئیشە دەریاز بوو و ھەیا پایبزی ئەم خوەش ب كاری خوە رابوون.

جارەك معلەمەیا گوند، ژ باقى من خوەست كو ژ بۆ شغولەكى خوە من ریتكە قەرسى، ژ گوندى مە ئەلەكساندۆڤكا ھەفت كیلومەتر ویدا. باقۆ پازى بوو. معلەمە توورەك و مەكتووبەك دان من ژ بۆ مېرى خوە كو ب دوو كورپىن خوە پە ل قەرسى پروودنشت و ل وى مەمورەتى دكر. پشتى كو ژ بۆ قى زەحمەتى پازدە كۆپەك خستەن بەرىكا خوە و توورك ئاڤیت سەر ملە خوە، ب دلخوەشى ئەز ب پى كەتم. لە باژیر، ژ بۆ پەیداكرنا مال، ل گۆرا ئەدرتسا كو دابوون من، ئەز گەلەك گەریام. پشتەر، دحەوشەكى دە من دوو كورك دیتن كو ب خوەشى دلەيستەن. بى پرسین، من ناس كر كو ئەو كورپى معلەمەنە. من مەكتووب شانى بەكى ژ وان دا. كورك قیىركر: «باقۆ، مەكتووبەك ژ یادى!».

باقى وان، دجى دەركەت، مەكتووب قەكر و پشتى كو ئەو خوەند، بانى من كر. زارۆك ژى، ژ حەوشى ھاتن و ئەم تەف دەكەتن مەزەلەكە دى. ھەردوو برا ب ھەف پە پستەپست دكرن و شاش ل من دنیرین. ژ قى تشتى بېھنا من كەلەك تەنگ بوو. بستەك دى زارۆبیتن دن و ھن ژن ژى ھاتن. گش ل مەزەلى كۆمبویى، چاقین خوە ژ من ھلنە دكرن. ئەر گەلەك

عاجز بووم. پشتەر، سەبەب، ژ من پە دان زانین؛ معلەمە دمەكتووبا خوە دە گۆتبوو كو ئەز كوردم. بى شەرم، وەك دەھبەكى عەجیب، ژ سەرى قەھفى ھەیا نەینووكین لنگى من، ل من دنیرین. ھن ژ وان ژ من چەند تشت پرسین؛ من ژى لەز بەرسقا وان دا.

وا دخویا، معلەمە، دمەكتووبا خوە دە ھن تشت خوەستبوون، زبەر كو مېرى وى ئەم بەردان و بەرى خوەدا ئالیى باژیر و ئەز ژى تەقى زارۆكان دەركەتم حەوشى. زارۆك دۆرا من گرتن و ژ من خوەستن كو ئەز ژى ب وان پە بلییزم. لى ھەر وەكى من لەیستكین باژاران نەزانین، من خوە دا ئالیكى.

گاڤا باقى زارۆكان ژ سووكى قەگەریا، ئەو بانى تاشتییى كرن. ژ من پە ژى ل مەتبەخى خوارین دان، خادما وان، ژنەكە كە ب لاش و گەورە و ب ھناركین سۆر، فراخەكە شۆرى دا من و ل جەم فراخى ژى كەفجى، كپىر و چەتەلەك دانین. من دزانى كەفجى ژ بۆ خوارین بى لى، كپىر و چەتەل ژ بۆنا چى...؟ مندا ئەقلى خوە و من ژى دەریخست كو ئەف لەیستكین زارۆكانن؛ ھەدیەك ژ من پە...؛ ل گوند ملەبیتن مەزن من دیبوون كو پى گيا ل عەرەبان بار دكرن و كپفا من گەلەك ب فان ملەبۆكان ھات. من سەھنا پینشین و ئادیتەر ژى ب كەفجیى خوار و گاڤا ئەز ژ ماسى رابووم، من كپىر و چەتەل خستەن بەرىكا خوە. خادما كو چاقین خوە ژ من نەدزقیراندن چوو و مەسەلە گۆتە ئەفەندیى خوە. ئەوى ژ من پرسى ئەگەر من دل دكر ب پى ھەرم ئان نا؟ من گۆتتى كو من دخوەست كو ئەز قەگەرم مالا خوە. پەغما تشتین باش كو من خواریوون و ھەدیین دەلال كو من ستاندبوون، دلې من نەرحەت بوو. ھەر تشت ڤر ژمن رە بیانى و نەناس بوو و ھەرکەسى ل من ب ئاواكى عەجیب دنیرى.

ئەفەندی ژ ئۆدى، تووركى بەندكرى نانى و دوو عەلبك ژى دان من كو ئەز وان دەینم بەرىكین خوە. ئەوى قەسدان ئەف تشت دكر دا كو بیینە ئەزى چاوا خوە ژى دەریخم. لى، ب ئاواكى گەلەك عەدەتى، من چەتەل و

کیر ژ بهربکین خوه دهریخستن و نهو کرن پاشلا خوه، دا ژ عهلبکان ره جی چیکم. هنگی نهفندی ژ من پرسى:

- ته کیر و چهتهلی مه ژ کو برن؟

- ما وه ب خوه نهو ژ من ره ههدیه نهکرن...؟ ب ته لاش من ژى پرسى.

- بی شک،، نا. کی نهو ژ ته ره ههدیه دان؟

نهو ژى شاش مابوو. ئی من، ئیدی من خوه نهگرت و ب خهید من قیر کرى:

- نهخوه، وهختی خوارنی، وه چما نهو دانین بهر من...؟ دقى گاقی ده زارۆ خه بهر گهانديبون جیران و مه تبهخ تزه خه لک بووبوو: گش کوهداریا مه دکرن.

- کیر و چهتهل ژ بو خوارنی دانین بهر ته نه ژ بو تشته کی دن، نهفندی گوته من.

من نه دزانی ئیدی چ بیژم. زمانى من نه دگه ریا. نهز ب گرینی که تم.

دناف ژنان ده کول مه کوم بووبون، نه رمه نیسه که هه بوو، نهوئى خوه نیزیکی من کر و پرسان ژ من کرن. باش بوو کو من ب نه رمه نی دزانی و کاری دهردی خوه ژى ره بیژم.

ب گرین، ب دهنگه کی ئیشایی و دل شکهستی من گوئی:

- ل فان لهیستۆکان بنیره - کیر و چهتهل - نهو ژ من ره ههدیه کرن و نهو ژى دبیژن کو من نهو برن.

- نهف نه لهیستۆکن، ژنکا نه رمه نی گوته من، نهو دان ته دا کو تو ب وان خوارن بخویی...

داویع نه ل ههف هاتن، ههنگان دکه نیان و دلخه ههنگان ژى ب من شه دما. نهفندی گوته خامی کو دوو چهتهلین کهفن بده من؛ لی نهز خهیدی بووم و من نهو ره دکرن. نهفندی ب خوهشی نهز قانی کرم و

داویع من ههردوو چهتهلین گرانبها خستن پاشلا خوه. پشتی کو ژ معلی ره مهکتوبهک دان من، من توورک هلگرت و بهری خوه دا دیسا گوندی خوه.

د ریبا خوهده، نهف هادیسه یا پیس ژ بیرا من قهت دهرنه دکهت، لی دگه ل قی یه کی ب فان چهتهلان نهز نهوقاس نه دلشکهستی بووم و، من ب لهیستکا وان ژ خوه ره گه لهک خه یالا دکرن. گه لهک جارن، ل ری، نهز دسه کنیم، من نهو دهردخستن، ههیران ههیران ل وان دنییری و ب وان، کابین ل عهردی که تی هلدکرن.

وی رۆژا ها، دنیا پر خواهش بوو و نهز بهریبا ئیشاری گهاشتم گوند. من معمله، دگه ل که چاوئ ل ههوشی دیت. نهو ل نالیی سهفکی دسه کنی و ژ بهر ئیژنگین و ندابویی به دهرگاقان ره دهخیدی. گاقا چاقی وی ب من کهت، نه ب لهز، ب نالیی من فه هات. من مهکتوب و عهلبک دانى.

ب خوه دنا مهکتوب معمله که نی، که چاوئ هات جهم و سه بهب ژى پرسى. وی، چیرۆکا چهتهل گوته، ههردوو ژى ل من نییرین و مده تهکا دریژ که نین. من توورک ژى دا وان. معمله پهسنی مندا و گوئ کو نهز کورکه کی گه لهک ژیرم و هشت نهز ههرم مالا خوه.

۵- دهیسین پیشین - نفوسا من

پشتی دوو رۆژان، گاقا معمله ب کوچا خوه ره دگه ریا، بهر ب نالیی کوخکا مه فه هات. نهز دهرکه تم و ب بهز چووم پیشیا وی. نهو ب شیرینی که نی و پرسا باقی من کر، من ژى ب لهز بان باقی خوه کر. نهوئى ژى هات، ب نهدهب کومی خوه راکر و سلافا لیدا. معمله ژى خوهست که مهه ب سی رووبل نهز بیم دهرگه قانی دبستانی. باقی من ب دلخوهشی رازی بوو و نهز ب معمله ره چووم دبستانی.

ل وی، نهوئى بهری گشان، نهز برم جین ئیژنگان و پشتره دهرسخانی؛ ل

وی کارین من چ بوون، ژ من ره دان زانین: دخییا بوو هەر رۆژ، ئەز دەرسخانێ بمالم، تۆزین ماسه، پەنجەرە و دەری پاقرۆکم، سۆبەیان پێ خەم، بەرمیل تۆه ئاڤ کم، و هەر سبێ و ئیڤار سەماوەرا مەلمە حازر بکم و ژ بوو شغولین وێ جار جار هەرم باژێر.

رۆژا پێشین، گاڤا ئەز کەتم دەرسخانێ، هەما حەیران من تەماشایا تابلۆتین ل دیواران دا لەقاندی کەر. چ نەبوو ل وێ؟ تەیر، حەیران، حەشەرات، خەریته... من تو تشت ژ وان دەرنەدخست، لێ کێڤا من ب وان گەلەک دەهات. ب تەنێ، تشتەک هەبوو نەدکە تە سەری من؛ ل جەم تەیران رەنگارەنگ تابلۆتە کە عەجیب و ب ترس هەبوو. ئەڤ زلامەکی ب قەهفە کە پرووت بوو. دقەهفە دە دران و شوونا چاڤ و دفن قولین مەزن هەبوون و ئەڤ زلام بە تەنێ ژ هەستیایا پێڤه نە تو تشت بوو. وەلێ دەهاتە من کو، ئەڤ یەک ژ وان جنان بوو کول مالا ئەم پێ دترساندن.

تەئسیرا قێ تشتی دمن دە ئەوقاس مەزن بوو کو گاڤا ئەز دبه ره دەر باز بووم من چاڤتین خوه دگرتن و ئیڤاران، دتاریج دە، من نەدیویری بە تەنا خوه ل تۆدێ بێنم. من گەلەک حەز دکر مانا قێ ژ مەلمێ بێرسم، لێ ژ فەهیتیا من، ژ من نەدەهات. پشتره من بالا خوه دا کو شاگرت قەت گوھ نەددا قێ تابلۆتێ. ب قێ ئاواپی دلێ من ژێ ئیدی خورت بوو. هیدی، بێ ترس ئەز لبه ر دمام و من سەیرا تابلۆتین تەیرین خۆشک دکر.

رۆژا پێشین، گاڤا ئیڤارێ پشتی شغول ئەز قەگەر بام مال، هەمی خەلکێ مالتی ب کێفخۆشی دۆرا من گرتن، من ژێ ژ وان ره یەک ب یەک چ دیتبوو و کربوو گۆت. باقی من باوەر نەدکر کو مەھی سێ رووبل بدنه من و پر جارن دگۆ کو ئەگەر رووبلەک بوا دیسا باش بوو. لێ، گاڤا مەها من قەدیا مەلمە بانێ مە کر و من ره سێ رووبل دان. من نەدزانین ناڤێ خوه بنقیسم؛ شاگردەکی ل شوونا من ئیمزا من دانێ. مەلمە پەرە خستە دەستێ من، ئەمردا من کو ئەز ژ خوه ره چاکیت و شەبەکی بکرم و گۆتە من: «هنگی ئەزێ تە بیخەم دەرسی و تە بەلمینم خوەندن و نقیساندن.»

باڤوژ بۆنا کرینا چاکیتەکی مناسپتر رازی بوو، لێ ژ بوو خوەندن ئیزنا من نەدا؛ ژ ترسا کو ئەگەر ئەز ژێ وەک شاگرتین دن بەلم، ئەز ئیدی تو کرێ نەستینم. ژ من ره پانتالۆنەکی کەڤن. شەبەقە و ساقۆبەک ل گۆدا من گەلەک مەزن کرین. ب قێ ئاواپی ئەز نەوژ بەری ب جلێ خوهی کەڤن کیمتر دکەتم بەر چاقان. ل دبستانێ، بێ هەیا باقی خوه، ئەز دکەتم دەرسی، ژ دل دخبەتیم و بسەر دە ژێ، من کارین خوهی دەرگەقانی ژێ خوهش ب جی تانین.

من، ب رووکەنی و کێفخۆشی هەموو شغول دکر و مەلمە ژ من گەلەک رازی بوو. لێ، رەغمما چەکی من یێ نوو، زارۆتین مۆلۆکان نەدخوەستان ل جەم من روون و دگۆتن کو ئەز گەلەک قریژم. مەلمە مەجبور بوو من ب تەنا خوه بدە روونشتن.

دشۆبەیا نووھاتیان دە، من دەست ب خوەندنێ کر. من پر دخواست ئەز بەلم و ئەز زوو ب هیتسانی دەعەلمیم. مەلمە پر جارن دەهاتە ماسەیا من و ددیت ئەز ب چ خیرەتی حەرفان دنقیسم. پەسن دانین وێ ئەز تەشویق دکر و رۆژ بە رۆژ ئەز گەلەک پێشڤە دچووم. ئەم هینی ئەلفابە، ب تیپتین لسه ر کارتۆنێ زەلقاندنی، دکر؛ مە ئەو دپژارتن و ژ وان پرسین ژ مە خوهستی پیک تانین من ژێ هەر گاڤ ئەو پرس ژ بەر دکر.

ئەز ب کەچا مەلمی، مارووسیا ره، بووبووم هەڤال. ئە کەچکە گەلەک دەلال و قەنج بوو و دشۆبەیا دبستانێ یا دوو مین دە دەلمی و باش ب خوەندن و نقیساندن دزانێ. ئەوێ دناسکرنا تیپان، دروستکرنا حەجان و پرسان دە کەلەک ئاریکاریا من دکر، هەردوو مەلمەیین من، یا مەزن و یا پچووک، ژ پێشڤەچوونین من عەجایب دمان. من گەلەک حەژ مارووسیا دکر، و سبەها گاڤا، زوو، ل دەرسخانە و مەزەلا مەلمی، من سۆبە پێ دختن ئەز لسه ر پێیین خوه دمه شیم داکو وێ شیار نەکم.

جارە سەری سبێ، بەری دەست پیکرنا دەرسان، من سەماوار ئانی و ئەو

دانی سەر ماسی و قەگەریام؛ دقئێ گاقئێ دە، معەلمە ئەز سەکناندم و مارووسیا ب ئاورەکه جدی و ب چاقئین بکەن ژ من ره ئەلفەبایەک هەدیە کر. ل سەر کتیب، نقیساندەنەکه دەستان هەبوو کو هنگئێ من نەدکاری بخوهندا. ئەز لئێ حەیران مام و ژ قئێ هەدیەیی ئەوقاس کتفا من هات کو من نەدزانی چاوا ژ بن قئێ قەنجییی دەرکه قم.

گاڤا شاگرت هاتن، ئەز ل پشت مازەیا خوە روونشتبووم و ب سەر بلندی کتیبیا خوە دانیبوو بەرخو.

ئێقارئێ، جارەک ز دەرس و شغول خلاسبووی، من کتیبیا خوە دانی بن ملی خوە و من بازدا مال داکو خوشک و براتین خوە ژئێ ژ کتیفخویشیا خوە پایدار بکم. ب کتیبەکی قەگەرا من مال، قیامەت پراک. خەلکی مالی من گرتن، ل کتیبیا من ب عەلقەکه مەزن نێرین و گوهداریا مەسەلا وئێ کرن. دگەل قئێ بەکئێ، خوشکین من باوەر نەدکرن کو تشتەکی ئەوقاس باش ژ من ره هەدیە کرین و ژ باقۆ و یادئێ ره دگۆتن کو هەر حال، ئەو کتیب ل شوونا کرییا من ئا مەها دوومین دانە من. هەر چەند ژئێ ب سۆند و یەمین، من گۆتە وان کو ئەو ئەلفابە ژمن ره هەدیە کرنه، دیسا باوەرییا وان ب من نەدهات.

پۆژا دیتر، خوشکا من ئا مەزن ب یادئێ ره چوو جەم معەلمئێ دا راستیی ژئێ سەح بکن؛ گەلو من ئەف کتیب ب پەرە کریبوو، بسەر دە ژئێ ئەوئ حس کر کول بەر زمانی خوشکا من تشتەکی دی هەیه و نەوێره بیژە.

معەلمئێ فکرا وئێ فەهیم کر و گۆتئێ کو وئێ بەلاش دەرسا من ددا، کو ئەز لاوکەکی گەلەک خەباتکەر و زیرەکم و کو سەرئێ سالی، گاڤا ئەوئ هەرە باژیر، ئەوئ ژ من ره جلهکی کەڤن ژ بین کورئین خوە بینە.

گاڤا من دیت کو حالئێ من چیتەر دبوو، من هین بیتەر خوهدا خەباتئێ داکو پۆژەک بەری پۆژەکی بکاربم کتیبیا کو مارووسیا ژ من ره هەدیە کریبوو، بخوینم.

پۆژەک ژ پۆژان، مارووسیا ژ من پرسى کا ژ کتیبیا وئێ ئەز چ عملی بووم و رووپەلا پیتشین قەکر. من زوو زوو، خوهند: «ما - شانا - شا (مەریەمامە)، سا - شا (ناشەک)، ئاو - وا (هەجە) ئۆزا (مۆز)، ه...ش...» مارووسیا ب لەز چوو جەم دیا خوە و گۆتئێ کو شامل ژ نهودە عەلمییە خوهندنئێ. معەلمە هەتا نیتزیکى من و پشتی کو گوهدارییا خوهندنا من کر، دەستئێ خوە لسەر سەرئێ من گەراند، ئەز پیرۆز کرم و گۆت: «ژئیرۆ ب شوندا، تو ئیدی زوو بعەلمی.»

ژپەسن و حەزکنا معەلمئێ، ئەز ئەوقاس بەختیار بووم کو من نەدزانی چ بیترم و چ بکم، ئەز گەلەک سۆر بووم و هندک مابوو ئەز ژ دلخووشیی بگریم...

ئەز ب مارووسیا ره دۆست بووم، لئێ زارۆبێن مۆلۆکان حەژئێ من نەدەکرن، ل من دختەن، ئەز دەهەقیراندم و نەدەشتان کو ئەز بخوینم. مارووسیا ئەز ژ وان دپراستم، دکەت ناقبەرا مە و ب خوەشی دختە سەرئێ وان داکو دەڤ ژ من بەردن.

ب قئێ ئاواپی، زانینا من ل دبستانا گوند دەست پئێ کر.

ل هاڤینئێ، گاڤا دبستان گرتی بوو، من شقانتی دکر، لئێ نەو، دتوورکئێ من دە، ل جەم پەرچەکی نان، کتیبەک ژئێ هەبوو، من تیدە، تشتین ژ بەری دە عملی، دیسا دەخوندن. ل زقستانئێ، وەک بەرئێ، من ل دبستانی دخوهند و کارئین خوە بی دەرگەفانیی ژئێ دکر.

ب پیتشقه چوونا خوە، ئەر پیتشیی بووم و من گەلەک نومەرەبێن باش دستاندن: پینچ و چار، ل دەرسا دین دە من سئێ سته دیبوو ژ بەر کو من قئێ دەرسئێ حەز نەدەکر و نەدخووست وئێ هین بيم.

وسا، دچەند سالان دە، من دبستانا گوند قەداند و خوهندن و نقساندن هین کر.

پۆژەک، باقئێ من خورجین قەکر، ژئێ دەستەبەک کاغتین کەڤن

دەرێخست و ژ من خوەست کو ئەز ژ ئی ره پاسپۆرتا وی پهیدا بکم. نهو بهار هاتبوو و ژ مه ره پاسپۆرت لازم بوو، ژ بهر کو، مه دهخوەست ئەم خوه نهقلی باژاری قلادی قهرس بکن. ب زانینا خوه، من خوه د نهپخاند و یهک بهیهک من ئەو کاغت گش خوەندن: دناف وان ده، وهسیقهیا ژێرین که ته بهرچاقتین من.

ئەمر:

ئەز ئەمر ددم موختارین گوندان و باژاران کو ژ بو دیتنا مههینهکه بۆز، ئەسیل و رانا وی یا چهپ دامغاکری، ناریکاریا شه مۆیی عادل بکن. ههچی ب ئەمری من نهکه، ئەوی بیته جهزا کرن.

ئیمرایین سهرهکێ پۆلیسی و کاتبی مهنتیقا قزل چاک - چاک.

ئەز شاش مابووم... گهلۆ باقی من د وهختهکی ده زلامهکی حکوومهتی بوو، ژ بهر کو دئەمر ده هاتبوو گۆتن کو دقیا بوو هه می موختار ناریکاریا باقو بکن، یان نا ئەوی بهرپرسیار بوانا...؟ باقی من ژ دل که نی و گۆته من کو بهری چەند سالان، ئەو ل گوندی قزل چاک - چاک شقان بوو، و سهرهکێ پۆلیسی قی منتهقی ژ ی ل وی روو دشت. رۆژهک مههینا وی وندا بوو بوو و باقی من نه دکاری وی پهیدا بکه، هنگی، سهرهکێ پۆلیس کو گهلهک ههژ مههینا خوه دکر، ژ باقی من ره ئەمرهکی نقبساندی دابوو؛ ئەوی ژ ی ناریکاریا موختاران مههین ب دهست خستبو. باقو گۆته من کو وی رۆژا ها ب خوه؛ ئەز هاتبووم دنی، ب ئاواکی وهلی کو ئەو وهسیقا، ب تاریخا ۲۸ چرییا پیشین ۱۸۹۸، نفوسا من ب خوه بوو.

پشتی کو من دبستانا گوند قه داند، ب مدهتهکه پچووک، ئەم ژ ئەله کساندرۆفکا دهرکهتن و بهری چوون گوندی قلادی قهرس، ژ وی ژ ی، ساله که دی، جهم کوردین کۆچەر، داکول وی دیسا، شقانتیی بکن.

دگوندین کوردان ده یین ل ئالیی مه، خودی کرنا پهز نهوهکا مۆلۆکانه، ل جهم شان کۆچهران، د وهلاتی چیان ده حهیات ب ته مامی، ب ئاواکی دن بوو.

۱- «بارۆدان» - جهژنا بهاری

ژین دگوندهگی کورد ده، نهوهک یا گوندین رووسین مۆلۆکانه، ل وی یی بپترب زراعتی مژوول دبن. کورد خوهدی پهزن، و ل چیا یین ب تیر چیره و گیا روودن. چیره یین چیان دهوله مه ندیا وهلیت پیک تین، ب دهه ههزاران پهز ل وی دچین، گوشت و بهز دگرن.

ل زقستان، چیا ب بهرخا ستور پینچاندی نه لی ل بن تیریزین رۆژین بهاری یین پیشین ته بیعهت زوو قه دنزه. بهرف دحهله، عهرد نهرم دبه، هیشانی و کولیلک قونارین چیا دخه ملیتن.

له چیان، ههوا سفتکتره و وهک ل نهوالان نهگه رمه. ژ لهوره ل وی، ل هاقیبی ب خوه، گیا تو جاران هسک نابه. شوونا گیاین هسکبوی، گیاین دن یین تهر دهرکهفن و کولیلک جین خوه ژ یین نوو ره دهیلن. پهز هه گاف چیره یین تهر ل بهر خوه دبینه و ژ سبی ههیا ئیقاری بیی کو ژ گه رمیی عاجز ببه، دچیره. ل وی، وهک ل نهوالان، پهز ژ پووشی، میشین مهزن و ههشهراتین دن عاجز نابه. ل سهر دهقیین چقیک تهر و ترودان ب ههف ره دفرن و نیچیرا که ملیش و میشا دکن.

هه ما بهرف دحهله، گیا شین دبه و کولیلکین داران قه دبن، گوندی کورد خوه تهف دده.

سه ری سبی زوو، چوون، و هاتن دهست پیدکه، کورد خوه پیک تین داکو ب کهرین خوه قه ههرن دۆلگان.

کورد ل دۆلگان گه لهک بالا خوه ددن بهرخین نوو زایی، وان خوهش تیر دکن داکو زوو مهزن بن و بکارین گاغا دنیا دبه گه رم، دهرکهفن زۆزانان.

ل زۆزانان، كورد، ب ئاواكى خاس دجشن و ب ناڤى ئۆبە ژ چل ههيا ههشتى عيىل پىك تىنن، دا بكاربن تهف ده، ل چيان كهريين خوه بچيريين. ل سهري هه ئوي ئۆبه باشييه كه ههيه، ئەندامى دهوله مەندتر و ب نفووزترى خودييين پهز. هه تشت دهن ئەمرى وي دهيه. ئەو بيش داڤيژه سهه خهلكى، جيى چيژهيان نيشان دده و وهختى زفراندنا وان دييژه. ئەو مهركهز ب ئينتخابى دبوو و گهلهك ب شهرف بوو، دڤيا بوو هه كهس بي لام و جيم ئەمرين ئۆبه باشى ب جى بينه. ئۆبه باشى هه مهن ههركاڤ سهرهكى قه بيلهيه و لبهه چاڤين فه قير و كاركه ران حاكمى متلهقه. ژ لهوره، ل سهه شقانان واجبه ژ شغولين خوه بين شقانه تيبى پيڤه، هه مى كارين ئۆبه باشى ژى بي په ره بقه دين: ئانينا په زى وي كوئى، هه ئيقار ژمارتنا وي، هه سبي پاڤژكرنا گوڤان و ده ريخستنا زبلى دهرفه.

ل گوندى كارا كالا ئەم بوونه شقان. ئەم مهها سباتى ده هاتى و ههما گيا د نهوالان ده شين بوو مه پهز دا ههف و مه ئەو بره دۆلگان.

ل گورا عاده تين وي جيبي، پشتى پهز دگهه دۆلگان و دهست ب دكه، هه كوردى دهوله مهنده پهز كه سهريژدكه، خوارن دروست دكه، جيران و شقان دعه زمينه. خودي پهز و ژينا وي ب دهستى خوه خوارن ددن ميڤانين خوه. پشتى خوارنى، كول دهرفا تى خوارن، خورت ستران دييژن و ب شقانان ره دره قسن. گاڤا جهژن دقه ده، ههركهس سپاسين خوه پيشكهشى ميڤاندارى خوه دكه و دعا دكه كو ژنا وي ل هافينى گهلهك روون و په نير پىك بينه، كو تو نه خوهشى نه يسته پهز و كو زۆزان ب خوهشى هه ره سهري.

وى رۆژا ها، ميڤاندار گهلهك جو مهردى نيشان دان و ئەوقاس نان و گوشت دان مه كو چار رۆژان تيرا خهلكى مالين مه كر.

كورد ژڤى جهژنى ره «سهري پهز» دييژن. دحه ياتا خوه ده جارا پيشين بوو كو من ئەف تشت دديت و ژى ههيران مابووم؛ لى يادى و باڤو دكه نيان و

دگوتن كو «سهري پهز» نه جهژنه كه ئەوقاس مهز نه، لى د نيزيكيده، «بارۆ - دان»، رۆژا سالى يا خوه شتر، وى بي. ئەز ژى بي سهبر، ل به ندا بارۆ - دانى دام.

ژ رۆژا كو بهرخك ههك مهزن و خورت بوون و بهرف هين بيتر ل چيان هه ليا. ئۆبه باشى رۆژا بارۆدان، ئانگو دهركه تنا پهز ژ دۆلگان بهر ب زۆزانان فه، تايين كر. بهرى ههفته يهك ههركهس حازريا خوه ژڤى رۆژى ره دكر. ئەف رۆژه ب خوه هات.

سهري سبي، خهلك، گش جليين خوه شك بين جهژنى ل خوه كرن. كهچين جوان، جليين ب رهنگين رۆناك و تيرزينهت وه رگرتى، سهريين خوه ب كوليلكين تهر دخه ملاندن و كارافيل (خزيم) داتانين بيڤلتن خوه. كارافيل خزيمهك زيرينى قاسى پۆلكهك پينج رووبل بوو و خهلهكهك زيرين پيڤه كرى بوو. كوردين دهوله مهنده هى د زارۆتبه ده بيڤلتن كهچين خوه قول دكرن ژ بو خزيمى، كورد، ل ستويى مى، بهران و بزنيين خوه كوليلكين رهنگارهنگ دانسيوون و ل بين نيريين چيترين ژى زهنگلين سفر بين رهنگ ب رهنگ خه ملاندى داله قانديوون. پشتره مى و بهران بهر ددان ناڤ ههف و ساعه تا مهشى تايين كرن.

بهر ب رى دهركه تنا مه فه، رۆژ ل ئيفق قه ده رهك بلند بوو بوو. عه زمان سافى و بي عه ور بوو، ههوا ب خوه شيا گه رميا رۆژه كى بهارى و ب بيهنا كوليلكان داگرتى بوو.

هه تشت پيكهاتى بوو و ئۆبه باشى ئەمرى سهفهرى دا. ل پيشيا بارۆدان ب جلى خوه بي خوه شكتتر و بلوور وي ددهست دا، سهه شقان دمه شيا. ئەوى وه زيفه يا سهرفه رماندار دكر، ژ شقانين خورت ره، ژ بو ئيداريا بهرخكين پچووك و مييين نه بان ته عليمات ددان. ل دوو سهه شقان نييري مه ستر و سپه هيتتر دهات، زهنگه لهك هه بوو كو، ئاوى دگوتن، دهنكى بلندتر ددا.

بەری ئەم ب پری کەشن، ئاغا بانی شقانیین خوه دکرن و ژ وان ره دگۆتن: «ب گرتنا ته ژ خوه ره شقان، ئەز ژ ته دخوازم کو تو وهزبفەیا خوه باش ب جی بیینی و قەنج بالا خوه بدی پەزی من.»

گاڤا تەنبیہات قەدیان، سەرشقان دەست ب بلوورا خوه کر و ئەم کش ب ری کەتن، کەریی مە ب نیزام ل پەیی شقان و خۆرتان دچوو و دوو شقان و زارۆ ل هەردوو ئالی، قردا، وی دا، باز ددان، نەدەشتن کو نیزام خراب بە و ب گۆیالیین خوه، ئان ب فیکاندنەکه خاس، دناڤ کەری دە، ژ هەر پەزی رە جیبی وی نیشان ددان.

ژقی پۆژی هەیا نەو گەلەک سال دەرباز بوونە، لی تەئسیرین جەژنا بارۆدان ئاییشین، دبیرا مندە، پەر قەژاندی مانە. هەرودکی ئیرۆ بوو، ئەز ل بەر خوه رووین بکەن بیین زارۆ، خۆرت و شقانیان و سترانیین وان د بەیسیم. ئارخالخ، ئومیە و بەشمەت، جلیین ب نەقش بیین کەچکین دەلال و سەری وان بیین ب کولیکان خەملاندی، خەملین می و میسییان د بەر چاقیین من رە دەرباس دین. نەوال گش ب هیشنا بیی. یە. لەهەر دەری، پۆناھیا پۆژی دچرسە و ل دوور، چیا هین ل بن بەرفی نە. بارینا می و یا بەرخکان، سترانی شقان و خۆرتان ل دوور، د نەوالان دە ئۆلان ددن و گوندی ژمالین خوه دەردکەشن و تین سەریامە.

ئەف تشت، دسالی دە دوو جارن چیدین، ل بەاری، گاڤا پەز دین زۆزانان و ل پاییزی دەرەنگ، گاڤا ژ زۆزانان قەدگەرن مال. دقتی ژبیر نەکن کو دەولەمەندی کوردین کۆچەر ژی دکەریین وان دەیه. کورد ژ شیر، نە ب تەنی پەنییر و روونی خوه بیین سالەکی دەردخین، لی ژی گەلەک ژی دین باژاران و ل وی دگەل هری و پەزین خوه ددن و ژ کفله تین خوه رە تشتین لازم دکرن. دقتی کو باجین بدن و ژ مالیین رە تشتین کو ل باژیر تین فرۆتن پەیدا بکن. وسا، قەت نەعەجیبە کو کورد، چوون و قەگەر زۆزانان دحەیاتا خوه دە بوویەریین هیترا بگرن و پۆژین بارۆدان وەک دەما مەستریین ئا سالی بەسبیین.

۷- ل زۆزانان

ریا هەیا قۆناخا پییشین نە کن بوو. پشتی چەند کیلۆمەتر، ب هیتۆرزه، ب مە رە مەشیان، ئەم بەردان و قەگەریان مالیین خوه، لی شقان و دوو شقان بارین وان ل پشت وان، هیدی، هیدی، دۆم ب ریا خوه دکرن.

عادەتی، رۆژا ئەول مسافە یەکە پچووک دین. پشتەر، هەر رۆژ، هین ب هین وی زیدە دکرن دا کو پەز گەلەک نەوہستیین و وی هینی جی گوهراندنی بکن.

کەری، ژ هەف و دو هەنەک دوور، ل دوو هەف، ب ری قە دچوون. ل قۆناخا پییشین، ئەم هەنەک راوہستان داکو پەز هەنەک بیینا خوه بستینە و بچیرە. هەنگی باقی من، وەک سەرەک شقان، ژ مەرە، دەست ب پارکنا دیاریین کو ئاگەیان دابوون مە، کر: نان، گۆشت، حەلاو و مەیوہیین هسککری. ب پێدا و ل واری پییشین، هەیا هاتنا ئاغان، باقی من وەکیلی وان بوو. ل ری، ئیقاران شقان دەاتن جەم باقۆ و شیرەت ژی دستاندن. گەلەک پەرسان ژی دکرن: ژ بۆ ئیستراحتە تا می و بەرخکان چەندجار راوہستان دقیا بوو، چەندجار ژ وان رە ئاقدان لازم بوو...؟

ل واری پییشین، ئەم ب تەنا خوه پەنەمان. پشتی چار رۆژان، ئاگیین مە ب کفله تین خوه قە هاتن و دجی دە کۆنن خوه دانین. کۆنن کوردین دەولەمەند گەلەک مەزن و ب چار پینچ چیتان ژ هەف قەقە تاندی، ب مەحفووور و قۆشمەیان (کولافان) راخستی بوون تیدە جیەک ژ بۆ میقانان و خوارندانەک جەھی هەبوو ژ بۆ روون، پەنییر و دەو. کۆنی فەقییران پچووکتەر بوو، ژ مالکەک روونشتنی و رازانی و خوارندانەک پینک دەات.

کۆن، هین ژ وان ژ هەف دوور، هەنەکان ژی ل جەم هەف، ل قونتاریین چیان، ل نیزیکی تەهتان، لە هی و رۆبارین چیان، دەاتن دانین. ژ دوور، ئەف کۆنن پەش، وەک وەرەکی عەسکەری، دخویان.

د وان رۆباران ده، ماسیپین بهراد هه بوون، کورد وئ وهختی ده بهر ب کانپیان شه دهردکه تن. ل هن جیپان کانپین زهعال و سارژ زناران دزین. هه رکهس خوه، ل وئ، شدیایی و شینتر دههسیا و شغول ژ مه ره خوهش و هیسانیتر دهات. زارۆپین ناغان، ژسبێ ههیا ئیشاری، ل دهرفه دمان، دلهیستن، د رۆبارین نیزیکی ده، ماسی دگرتن و ل چیره گیا دچنین.

ژیا نا شفانان، ب ئاواکی دن بوو. ل فرژی، دهوله مه ندین کورد ژ پین مۆلۆکان کیمتر ئەم نه دهیشاندن. ل فرژی ئەم په ریشان و به ده بخت بوون. دهاتنا مه ژ دهشتی بهر ب زۆزانان شه، دسه رکهفر و زناران په ئەم هه ما پیخواس گهاشتبوون ژۆر. گاڤا مه په ز دیر چۆلی، ژ دره و داران، جلین مه دقه تیان و ئەم ب کنجی زهرزلی دمان، وهک ل جه م مۆلۆکان. باقۆ ژ من په ژ هریا میان کومهک چیکر بوو، لی ئەو گه لهک گرووزهرکی بوو، گوو و ستووی من دخوراند. ئەف کوم ئەز عه جیب دییشاندم و ژسه رما و بارانی، ژ تیره ژین گهرم پین تافی کیم دستراندم.

مالی من ژ فان تشتان پیغه نه بوو: کولافی شفانیی کو ب شهف من خوه پی دیپچاند، تووره کی خوهی، په رجه یهک نانی قی هسک و تاسهک سفر کو پی من ژ خوه په ئاڤا فه خاری تانی. جارنا، ژ شفانان ههک شیر من ب دهست دخست. دقیا بوو کو خوارنا گهرم تو جار نه پی بیرا مه. دگه ل قی یه کی، حالێ من دیسا ژ پین دن ههک چیتر بوو. هه ر دوو سی هه فته جارهک، من دکاری سه ره کی بدم مال و ل وی ژ دهستی دیا خوه، خوارنه که گهرم بخوم. باف و برایی من، هن ژ مه ب ژۆرت، لسه ری چیی، لناف زهر و که ندالین کو قهت ری و شفه ری پی نه دکه تن و په زین ب قلوچ نکاری بوون ده رباس ببن، په زنی میشن دچیراندن. ئەوان ب مه هان پرووی مال نه ددیتن.

له بهر دهستی من که رهک هه بوو کو پی، جارنا، به رکه نه خوهش ئان لنگ - شکهستی، من تانی مال. هوورم ری من ژی گش، لسه ر پشته قی که ری بوو. شفانا هه موو، بیست و چار ساعه تین خوه ل بن ئەزمین

ده رباس دکرن. وهختی باران و باگهر، من خوه ل بن به رپها، د شکهفت ئان د قونجکه که شل ده، فه دشارت و بی ناگر، ب جلین خوه پین شل، ب ساعه تان شه، ل وئ، ژسه رمی دلهرزیم. جارنا، ب ههفتان، هه تا ب مه هان شه، من دهنگی تو ئینسان نه دهیست. دژیا نا خوه ده، ل جیپن کوو قی، ئەم هه ر گاڤ ل خه ته را مرنی بوون. مه په ز، ژ تادا گوران، ژ چه ته پین دزان، ژ هه رکاندا سیپانین به رفی و ژگوندربوونا که قران دپاراست. جارنا، که قرین مه زن ژسه ری چیان ب دهنگه کی کوور دگوندیرن و لسه ر خوه چی هه بوو، دبرن نه والان.

ب رۆژان، ئەم ل پالین چیا پین عاسی، دکه نارین زناران په و د کۆرتالان ده دمه شیان، په ز ژ جین ب خه ته ر ب دوور دخست و بالا خوه ددا کو تو زیان نه گه پی ئاڤان مه.

جارنا ب ستراندن، ئان ب فیکاندن، بی ترس و ته لاش، وهک په زکوو قیا، ژ ته هته کی مه خوه داڤیته ته هته که دن. لی پشته ر، مه ل ژیر دنیری و ل بن خوه، نه والان، ئان کۆتالین کوور پین ب له هیان، ددیتن، ترس دکه ته دلێ مه و ئەم ژی گپژ دبوون.

هه ر وهکی دبیژن: ژمرنی، ئەم ب تلیه کی، دوور بوون. له ماسوولکه پین مه پیشفه دچوون، خورت دبوون و هسپن مه زراقتر و زیزتر دبوون. چاڤین شفانان گه له که باش دبینن. دجی ده، ب رۆژ ئان ب شهف، گاڤا تشته کی غه رب خوه ب دزی که ری نیزیکی که ریا مه دکر، ئەم پی دهه سیان و دهنگین گه له ک نزم، خووشینه که پچووک نیزیکی که ری زو دگهاشتن گوپین مه.

۸ - له بیستیکیین مه

جارجار، دوو شقنانان که ریپین خوه نیتزیکه ههف دکرن و ب خوهشی ب ههف ره دله یستن. هن ژ له بیستیکیین مه ژ ین که فن بوون کو ژ پچوو کاهیا خوه ده مه دزانین، لی هن ژئی، مه ب خوه دهرخست. نهو ژئی پر جارن ره قس و ستران بوون. مه سه لا، مه دهستین ههف دگرتن و مه حه له قه یهک چیدکر، یهکی ژ مه دسترانند و ین دن ژئی ب دهنگه کی فه دگه راند.

یهک ژ سترانین مه ئەف بوو:

«لۆ شقانو، لۆ، لۆ شقانو!»

تلی زێرۆ، دل کو فانو

ب فی دهنگی خوهی خوهش،

نهو دبلووری ده دخوونه.

لی لی دایی شقانوک،

باش گوھ ناده که ریپ

لی لی دایی شقانوک،

دلکی من که تیپ

دایی من بدن شقانوک

باقو من بدن شقانوک

نهو ژئی قی پیته شام

نهو ژئی ژ بو قه له نی به دهوا خوه

بیم شقانی بابی وه

سبه بوو

رۆژ وا هلدا

زه ری نه نیا به دهوا من

شهو ق و شه مال دا

من ههفت سال ته مام شقانه تی کر،

قهول و سه عه تا مه هاتیبه

نهو ژئی به دهوا خوه ره

که مبه رهک زیقی بکریم.»

من سترانین که فن ین لسه ره عه گیدان ژئی، دگوتن. وان زلامین کو ب میرانی، ژ بو بدهستخستنا چیره ین باشتر، خوه دسه رهک بی نه مان ده دهاتن کوشتن. نهو وسا ژئی ب له سستکه کا خاسا شقنانان، زهزه، دله یستن. له یستک ئەف بوو: هه ره بهک کیره ک نان دارکه ک چیک دخست ناف پیچیتن پی خوه و هه یا ژئی دهات نهو ب ئالیه ک فه دوور داقت، یهک ژ له یستکفنانان دقیا بوو قی بیگوتا زه-زه و بی کو هلمما خوه بهرده هه ره هه موو تشتین ئاقتی به ره هه بکه. نه گه ره نهو بهری کو هه موویان به ره هه ک هلمما خوه بهردا له یستکی وندا دکر. جارنا، مه بیهنا خوه، ب شه ری بهرانا ژئی دهر دخست، ژ ناف که ریپین خوه، ل بهرانی خورت و شه رکه ره دگه ریان، نهو بهر ددان و سه یرا وان دکر. کارکری ژ مه نهو بوو کو بهرانی وی بهر این دیتر ددا. ئەف له بیستکیین مه ب دزی چیدبوون. ئاغه یان قه بوول نه دکر کو نهو که ریپین خوه بیین جهم ههف، ژ ترسا کو پهز تیر نه خوه و گوشت نه گره... دته نه اییا مه ده، ته سه لیا مه یا بنگه هین، بلوورا مه بوو.

هه ره بهکی ژ مه یه کا وی هه بوو و خوهش لی دخست. بلوور ب کیری گه له ک تشتان دهات: ب هه واکه حه زین، مه پهز و کیری ل ههف ددان، ب ئاهه نکه که دن مه نهو دهرن ئاقت، دیسا ب نه غمه که دن مه بانی ین وندا بووی دکر. هیدی، هیدی، مه نهو هینی دهنگ و نه غمه یان دکر. گا فا بهر خک هن گه له ک پچوو ک بوون و مه نهو دهرن ئاقدانی، مه ژ وان ره، ب

ئاواکی وهلی لئ دخت کول جیین دن نایی لئ خستن. گاڤا مه خوهی ددا وان ژ بو کو بیتر گیا بخون، دیسا ب ههواکی خاس مه ئەو ددان ههڤ.

بهرخین مه زوو دعهلمین دهنگین بلووری و ئەو ژ ههڤ گهلهک خوهش فهرق دکرن. کیژان دهنگ ژ بو کیژان سه به به بو، زوو دکته گوهی وان و ل گۆرا وی دکرن. د ناڤ بهرخان ده مه ژ ههنگان بیتر ههز دکر و ناڤین دلۆڤان ل وان داتانی: گاڤی، کورپی، قهرقاسی.

۹- بی کو شیر دده

گاڤا کو ئەم لسهری چیان تهڤی کهرییان دگهریان ناغهین مه ب شیر مژوول دبوون و ژئی خورهکین کو ده مه که درپژ هلائینا وان و بارئ وان سڤک به چیکرن. ئەڤ، بیگومان، ب ئاواکی ئیپتدایی، دهاته پینک ئانین. ل جهم کوردا چیکرنا روونی نقیشک کارهکی زهحمهت و گرانه و بارئ ملی ژنایه. کهبانی هه موو شیرئ چیلک، می و بزنانه کو د پوژئی د ههاتیه دۆتن بهری ناڤ قازانین سفرین مهزن ددن: هه یهک ژڤان قازانان ژ دوو تا دهه سه تلان هلده. قازانئ داتین سه رئاگر و گاڤا که لا شیر رادبه وی ئاتین و دهیلن کو ههنگ سار به به. قاسی هه دهه دهقیقان جارهکی کهبانی کهڤچهک شوژی تژی ماست دخن ناڤ هه قازانئ و سه ری وی ب پوته که ژ هری ب ناڤی یه لوپ قهنج

دنخیمن. سه ری سبه هه رتشت حازه و کهبانی ماستئ قازانئ دخن ناڤ دهنین ژچهرم کو ژئی په مش تی گۆتن. پشتیره کاری گرانتر دهست پیدکه. دڤی کوڤان مهشکال جارنا ب ڤی ئالی، جارنا ب ئالی دن ڤه بکولن و جارجارنا ههنگ ناڤا سار ب سه ر ڤه زیدهکن، هه تا ماست ببه دهو. ئەو وسا زوو ب زوونابه دهو، دڤی کو خوه گهلهک ب ڤی کاری یهکنه ساک و وهتار بیشتین. گاڤا کو ئیدی ماست دبه دهو ناڤا مهشکان هه موو ڤالا دکن تورکین جاو و روون ژ دهو ڤه دقه تین. پشتیره

روونی حازر ژ توورک دهردخن، ئەو ب ناڤا سار دشۆن، خوه پئ و جردکن و ئەو دخن دهردانین خاس.

ژ بهرمایی روون په ب کوردی دهو دبیزن و ژئی ژئی جوهره بهک پینری سبی چیدکن. خوهی لئ دکن و هن گیایان دخن ناڤی و گاڤا کو ئەو باش ههڤوو دوو دگره، ئەوی دخن توورین جاوی و تشتهکی گران داتین سهر توورک ژ بو باش ڤی په نیری بی ئاڤدان بی گفاشتن. دهو و ناڤداوی ددن گولکان؛ ههچی په نیری سبی بی گفاشتی، ڤی دخن ناڤ دهمان. ئەڤ په نیری بهک ژ خوره کهن سه ره کهین کوردا به. دهوله مه ند ژئی مقدار که مهزن، قاسی دهه هه تا پانزده دهمان، فه قیر ژئی ژ بو مالباتا خوه یهک ئان دوو دهمان حازر دکن.

په نیری ژئی ب ئاواکهی نه کیم ئیپتدایی تی چیکرن. ژن شیرئ کو دپوژئی ده هاتیه دۆتن بهر ددن ناڤ قهزانان.

دڤی کو ئەڤ شیر ب ئادان به، روونی وی ژئی نه هاتیه ستانندن. ژ بو کوردا شیرئ بی روون په نیری چیکرن گونه هکار به که مهزنه و ژڤی شیرئ په شیرئ بی ئیمان دبیزن. پشتیره قازانان ڤالا دکن ناڤ توورکین جاوی تین خاس و دهڤی وان گری ددن و ئەو داتین سهر تهخته که هلوو کهڤهک مهزن داتین سهر وان. په نیری گفاشتی کو ژ توورکان دهردخن په هن و گروڤه رین و ئەو لهر هه وایی هسک دبن.

۱۰- ژ زوژانا قهگه ر - چه ژنا پایزی بهران بهردان

کوچه ریا کوردین خوه دی په ز نه بی سه به به. ل بهاری د نهوالان ده بهرف زوو و ل چیا دهرهنگ دهه له. بهری، ل قونتا رین ژیرین دهست پیدکه و هیدی، هیدی، هه رهڤته، ل جین کو بهرف ل وی وندا دبه، ل بن گه رمیا پوژئی، عهرد شین دبه و ب گیاین ته ر تی راختن. ب بهرفی په کو هن ب هن خوه ب شووندا دده، کوچه ر ب کهریین خوه ڤه، هین بهر ب بلنداهی

قە دەركەفن. ل پایزی، پشتی نیقی چریا پیشین، تەقدان بەمەقلووب دەست پێ دکه. ل نەوالان باران و ل چیا تین بلند بەرف دکهفن؛ کورد ژێ، ب کەری تین خوە قە، ژ بەرفی درهفن، بەرفی خوە ددن ژێر و دگەهن وار تین خوە تین بەرفی، ل وئ، نەو گیا کول هاقینی هسک بوو بوون، ژ نووقە، تەر دەردکهفن. پشتەر، داویا پایزی دە، پەز دادکه قە نەوالین کول هین بەرف ل وی نەکە تیه، ئەگەر بکه قە ژێ زوو دەهله و قەت خوە ناگره. دگەل قی یه کئ، بەرف درەنگ نامینه کول بگهه نەوالان ژێ، هنگی، خود تین پەز ب کەری تین خوە ره قە دگەرن وارگەه تین خوە تین زفستانی.

کورد، قی قە گەرا پایزی بوویە رەک ب خیر دحە سبب، ژبەر کول رۆژ تین زۆزانان هەر خوە شتر و سەر بە ستر بن ژێ نە بی خە تەرن. ئەف دەم ب خوە شی دگەه داویا خوە و کەری ب سەلامەتی قە دگەرن جی تین خوە و شقان ژێ کریا خوە یا هاقینی تمام ژ تاغای خوە وەردگرن. دگەل قی یه کئ، ئەف رۆژ نەو ک ئا بارۆ - دانج - یه - د قی دە کیمتر تەقدان و جان هەیه. گوهراندا مەوسم ل سەر نەفەسا کوردان تەئسیرە کە مەزن دکه. ئەف تەئسیر، د دەما هاتنا رۆژ تین پایزی یێ ب مژ و باران دە، هین بێتر خویا دکه. یهک دبی قە ی پەز ب خوە ب قی گوهراندی دحە سە. گاڤا من پەزی خوە ژ زۆزانان بەر ب گەرمیانا قە دبر، وەلی ژمن ره دخویا کول حە یوان ب سەری تین خوە تین ب ئاواکی دلشکە شتی خوار کری، ژ بۆرینا رۆژ تین سەر بەستی تین چیان پۆشمان بوونە و نەخوازن قە گەرن گۆق تین تەنگ و هەیا داویا زفستانی، ژ ئازادی مەحروم، تێدە بمین.

لی حەیات ب ئیحتیاج و زەرورە تین خوە، مە هەر گاڤ بن دەست دکه. ژن تین خوە یی پەز، ل سەر ریا قە گەرا مال، ژ هەف ره حساب دکن و ژ هەف دپرسن هەریە کئ ژوان، چقا روون، پەنیر و جاجی ل هەف دایه؟

کورد تین دەوله مەند، ب خرابی و ب حەسوودی، قالا کورد تین فەقیر، کول ره غما کیمانیا پەز تین خوە، ب خەبات و زیرەکیا خوە ب نیسبە تا وان، گەلەک روون و پەنیر چیکر بوون، دکن. زلام حساب دکن، بێی کول خەساری

بگەهینن مالا خوە چقا روون، پەنیر و هیری بکار بن بفرۆشن و ب پەره یێ وان ژ خوە ره گەنم و جە بکرن. کورد تین کۆچەر کول پرائی ب خوە دیکرنا پەز ئیدارا خوە دکن، بن چاندنیا مژوول نابن. ز لەوره مەجبوورن دەغلی خوە بکرن. ئەف، ژ بۆ وان مەسە لیه کە گەلەک موهمیه.

ئیشی پەیدا کرنا چیرە تین زفستانی ژێ نە هیسانیه. هەروەکی کۆچەر ل هاقینی ژ پەزی خوە ره ژ بۆ زفستانی تو ئیم پیک ناین د زفستانی دە پەزی خوە دەردخین چیرە یان.

پیرە کیتن جان ب تشت تین کول ژ چەرچیان کرینه خوە دنە پخین و وان شانی هەف دکن: دەستمال، دەرزی، تا، بشکۆک، کبریت و زبە تین پۆر. خۆرت و کەچ سرتن خوە دبیژنە هەف، ژ خوە ره کئ و کئ دەرگستی گرتنە و وان ستین ئان نا؟ دلکە تی بەحسا رۆژ تین بەختیاری تین زۆزانان دکن و جی تین کول دەلال تین خوە ره، ب ساعەتان، ل وئ دمان، تین بیرا خوە، کانیتن کول ژ ئاڤا وان ئا سار و زەلال فەخارن، شەق تین تەف هەقی، گاڤا ب تەنا خوە، ژ چاق تین خەلکئ دوور، ل بن ستیران، ل سەری چیان، دناڤ کولیلک و ل بن ستیران، ل سەری چیان، دناڤ کولیلک و هەشینیایی دە، دەقیقە تین زینا خوە تین خوە شتر دەریاز دکن، لاوکان دگۆتن و دەرەقسین و د داوی دە ب ناڤی خودی سۆند دخوارن کول هەیا مرنی ژ هەف ره سادق بمین. ئەف تشت نەو، گش، دها تین بەر چاق تین وان و پێ دلج وان داڤیت.

کە چ دیاری تین کول دەرگستی ئان دلکە تین خوە ستان دیوون، شانی هەڤال تین خوە ددن. گوستیلک تین زیف، تین سفر، ئەنکە کە دۆرا وئ زیر کری، مۆری کیتن رەنگارەنگ. خۆرت ژ ئالی خوە هەدیە تین خوە شانی هەڤالان دکن: دەستمال، جزدان تین ب مراری تین پچووک نەقش کری، کراس تین ب نەقش تین هەڤریشم، گۆرە تین هری، لەپک... ئەف گش و ل دۆرا وان، گیان زەر، کولیلک تین چلمسی، دار ب پەل تین خوە تین هسک بووی، ئەزمانی تاری و با تین هسک، دەر تین زفستانی قە دکن و لە پەندا وئ دسەکن.

ب ڤى ئاوايى، كوردىن كۆچەر ب كلفەت و كەرىين خوه ڤە لسەر رىين زبەر بەرانيين پايزى ب هەرى، بەر ب وارين زڤستانى ڤە دمه‌شن. گاڤا دگه‌هنى، پىرەك هورمىين خوه زوو ساز دكن، تىشتىن ژچيا ب جى دكن، پەز دژمىيرن و كارىن خوه پىتك تىين.

پىشترە جەژنا بەران - بەردان تى. ژ ڤى رە، زهەر كەسى بىتر، كىڤا شقان و يا دوو شقانان تى. دڤى رۆژى دە، كارى وان خلاس دبه و كرىا خوه يا هاقىينى ژ ئاغىين خوه دىستىن. رۆژا بەران - بەردانى، مى دخن گۆڤه‌كى ب تەنى و بەرانيين تۆڤى كو، ل هاقىينى، ژ وان جودا دچىريان، بەرددن ناڤ وان. وسا دكن كول بهارى، مى گش دجاره‌كى دە بزىن.

گاڤا بەران بەرددن ناڤ ميان، كورد تڤنگان بەرددن، هەروەكى شاهىينه‌تا زه‌واجا مىيىن خوه دكن. وى رۆژى ها، خوارىين رەنگارەنگ چىدكن: مرتۆغه، گاتا، قاورمه؛ خەلكى دعه‌زمىين شىڤى بانى بەلەنگازان دكن و ژ وان رە خوارن ددن.

كەچىن جوان، دەستمالىين خوه ژسەرى خوه دكن و وان داڤىژن ستوىي بارانىين هىژاتر و خۆرت ژى دچن دەستمالىين كەچىن كو حەز دكن و دخوازن ستىين، دره‌ڤىين. دى و باڤ بالا خوه ددن كا كىژان خۆرت دەستمالا كەچا وان دىستىنه. ب ڤى ئاوايى دزانن كو كەچا وان ل هاقىينى، ب ڤى خۆرتى رە ل هەڤ هاتىه و ددلى وىدە هەيه كو وى بستىنه. ئەگەر دى و باڤ رازى دبن، نىشانانا وان تىتە برىن و پىشتى دەمه‌كى ژى، داوه‌تا وان چىدبه. بىنگومان، دى و باڤ عاده‌تى بىتر حەز ژ دەرگىستىين دەوله‌مه‌ند دكن و د دەمىين بەرى دە كىم ئاغەيىن زەنگىن رازى دبوون كو كەچا خوه بدن شڤانه‌كى.

پىشتى جەژنا بەران - بەردان، خوه‌دىين پەز حەسابى شقانىين خوه ددىتن. شڤانه‌كى، ژ بۆ خەباتا خوه يا هاقىينى، ژ هەشت هەيا نەه پەز دستاندن و دوو شقان ژى، ژ سى هەيا پىنج. ل گۆرا عاده‌تىين جىيى لسەر هەر ۲۵

سەرى، شڤانه‌كى پەزەك دستاندن. ب ڤى حەسابى، خوه‌دىيى ۲۰۰ ئان ۲۵۰ پەزى، دڤىيا بوو ۱۰ ئان ئان ۱۵ پەز بدە شڤانى خوه، ئەڤ ژى ل گۆرا دژوارى و زەحمەتىين كو دهاتن كشانندن، نەتو تىشت بوو. لى، ب سەرده، هەر خوه‌دىيى پەز، ب ئاواكى دن ئەم دخەپاندن. ئەو ب جىرانىين خوه ل هەڤ دهاتن، مقابلى پەره، كەرىين وان ژى ب ىن خوه رە دبرن زۆزانان، و ب ڤى ئاوايى ۲۰۰ و ۳۰۰ سەرى بىيى كو تىشتەك بدن شقانان، ددان چىرانندن. لى سەلامەتيا ڤى كەرىيا زىدە ژى ژشڤان دهاته پىرسىن.

دگەل ڤى يەكى، رەغما كىمبونا كرىا مه، ل جەم كوردان حالى مه ژىين ل جەم مۆلۆكان چىتر بوو. ژ بۆ ميه‌كى ژ ئالىي گورا رەڤاندى، ئان دپاندى، كورد ژ هەڤىين مه نەدبرى و وەك مۆلۆكان، ب بى ئىنساف ئەوقاس ل مه نەدخست. ژى پىڤه هەڤى هەر شقان هەبوو كول هاقىينى ژخوه رە، ب دلئى خوه‌دى، پەزەكى سەرژىكه. ژ بۆ سڤك كرنا پەرىشانىا مه، ئەڤ تىشتەكى گەلەك گرانبه‌ها بوو.

۱۱ - پەزىن و ندادبوويى مرنا براكى

هاڤىينا دىتر دىسا ل گوندى كاراكال رەش ل جەم بارۆيى عەڤدى ئەم بوون شقان. باڤۆ، هەردوو براين من و ئەز، مه‌چىرانندا هەموو پەزىن وى (بارانتا) لسەر خوه گرت. مه‌گەلەك ب خوه‌شى كارى خوه پىتك تانى، مه‌گوھ ددا گۆتتىين باڤۆ و ب خوه ژى شىره‌ت دپرسىن. باڤۆ ئىدى پىر بووبوو و چىرانندا پەز ئىدى ژى رە پر زەحمەت دهات. مه‌ب تەنا خوه شغول دكر و نەدهشت كو باڤۆ رند رانه‌زى و گەلەك بوهسته.

لى باڤۆ لسەر ڤى يەكى پر ب يا مه نەدكر. ئەوى ب تەنى ب رۆژ راحەت دكر و ب شەڤ، هەروەكى باوه‌ريا وى ب مه نەدهات، ئەو ب خوه دچوو بەر پەز. ئەوى دگۆته مه‌كو خۆرت ب شەڤ نكارن هەيا سبى بى

خه و بمین و کو ب شهف دز ب تفنگان تینه په ز. گور ژی ب شهف بیتر
خوه دافیتز کهریبان و باوه ری ب کووچکان ژی ب تهنی نابه.

گافا دبوو شهف، باقو لنجین ستوور ل خوه دکرن، چفتا خوه دگرت،
ساچمه دادگرت، نزم دفیکاند و جاقین خوه دتاریی ده دگه راندن.
زکووچکان په جیبی سهکنا وان نیشان ددا و ل وی ئەو ددان فهزه لاندن و
نۆبهت گرتن. ب تهنی بیلاس، سهیبی هیژا، تم ب وی په دما و ب
بهوستهک ژی نه دبوو.

پۆژه کئی، سه ری سبی، گافا ئەم شیار بوون، برایی من برۆ نه خوبا بوو.
ئەم گه لهک لی گه ریان و ل تو ده را مه ئەو په پیدا نه کر. ب قی ئاویی ئەز و
برایی من یی پچووک ده رویش ب تهنی لهر په ز مان. پشتی چند مه هین
دن هن کورد گۆتن مه کو برۆ ل گونده کی دوور شقانه تی دکر. باقی من،
دجی ده ب ریکهت و چوو وی بینه. لی برۆ نه خوهست فه گه ره و گۆت کول
مال ب تیرا خوه نه دخوار، کوفله تین مالی گه لهک بوون و چیتر بوو ژی په
کو ب ته نا خوه بشغوله. قهت نه به ب قی ئاویی ئەوی برچی نه مینه. باقو
و یادئ گه لهک لهر که تن، برۆ ب راستی مالی خوه دی دکر. به ری
شقانه تی گافا کو به تال بوو ئەو ته قی یادئ دچوو باژیر و گوندین جبران
زه کاتی به ره هف دکر. گافا کو ئەو ته قی مه بوو حالی مه خوه شتر بوو. لی
لیا فاکرن و گازنین دئ و باقی مه بی فه بده بوو، برۆ خستبوو نه قلی خوه
کو ب ته نا خوه بمینه و هه موو هاقین ل گونده کی دن شقانه تی کر.

هاقین ب خوه شی ده ریاس بوو لی، ل پایزی فه لاکه تهک هاته سه ری مه :
ژ که ری بی مه سی په ز وندا بوون. باقی من پر ل وان گه ریا، لی تابا وی
فالاجوو. ژ بهر بی ئومیدی، چوو جه م فالچییه کی، ئەوی ژی گۆته کو شقان
میرزا ته مو ئەو دزینه. باقو چوو جه م خه بهر دانئ و ژی خوهست ئان په زا
ئان هه قی وان بدیی. شقانی ره بهن سۆند دخوار کو هه یا وی ژی نه بوو ،
لی باقو، ژی بیتر ب گۆتنین فالچییه باوه ریا خوه ئانی و ب خه ید چوو
جه م موسا به گ، سه ره کی عه شیرا میرزا ته مو. به گ گه لهک ب نفوز بوو،

چی دخوهست دکر. دا کو گلیین باقی من بهیسه، ژی بهر خهک خوهست.
باقو قایل بوو و ب قی ئاویی کهت دیوانا وی و گۆتی کول گۆرا فالو
قه ره چی، میرزا ته مو سی په زین وی دزینه. میرزا ته مو یی ره بهن، کو تو
جارا دزی نه کربوو، ب سۆند و یه مین خوه خلاس نه کر، موسا به گ، ب
زۆر، سی په ز ژی ستاندن، لی شوونا کو وان بده باقی من، ئەو ژ خوه په
هشتن. باقی من ژقی معامله لی پر عاجز و دلشکهستی بوو، چه ندجار چوو
جه م به گ و په ز ژی خوهستن. لی موسا به گ گو ه نه دایی و داویی گۆتی کو
ئه گه ر دو م ب ته له بین خوه بکه، ئەوی وی بده گرتن و لی خستن. باقی من
دزانی کو هه ر تشت ژ دهستی به گ تی، ترسیا و نه ما بسه ر ده چوو. مه
ئیدی دزانی کو په زین مه وندا بوونه، و ب وان په، کر یا مه یا هاقین
ژی. ئەم لهر دکه تن، پر جاران هیستر دچاقین مه په دهاتن خوار و مه دگۆ
کو به لا ل پشت هه ف، وهک که قرتین گران، تینه سه ر مه.

ئیشاره که خوهش ئا پایزی، ئەز، باقو و برایی من ده رویش، گافا ئەم ل
چۆلی روونشتبوون و مه نانئ خوه دخوار و شیرئ کو مه نوو دۆتسوو
فه دخوار، کوردهک، کو مه نه دناسی، هاته جه م مه.

کورد، قه درئ میثانان نه ب تهنی ل مال، لی ل چۆلی ژی دگرتن، ژ
له و ره، باقو دجی ده چوو، شیر دۆشی، خوارن و فه خوارن دانین بهر میثانی
مه، ژی په لسه ر کولاقه کی نفینه ک چیکر و پشتره ژی پرسی کا ئەوی ب
چی دکار بوو ئاریکار یا وی بکه. میثانی مه، پشتی کو سپاسین خوه
پیشکه شی مه کرن، ژ بو شیقی و میثانداریا مه یا گه رم، گۆته کو ئەفه
چل پۆژن کو سی په زین بیانی که تنه ناف که ریا وی و پی په دچیرن، ژ
خه لکی پرسیبوو و گۆتسوونی کو ین مه نه، ژ له و ره هاتسوو خه به ری بده
مه.

ژ قی خه به ری ئەم نه وقاس کیفخوهش بوون کو مه نه دزانی ژ بن قه نجیا
کو قی زلامی ب مه دکر، چاوا ده رکه قن. پشتره مه ب هه ف په خه بهر دا،
وله ی ده رکهت کو میثانی مه ژی وهک مه شقانه کی ب ئیجاره بوو و کو

ئەف بەلا ب خوه رۆژەك هاتبوو سهری وی ژئی، ژ لهورا دلجی وی ب مه شه مابوو و ئەوقاس زهحمەت دابوو خوه كو قئ خه بهرئ بگه هینه مه .

رۆژا دیتەر ئەز پئ ره چووم داکو ههر سئ پهزان ببنم. گاڤا ئەم نئبزیکی کهری هاتن، شقان و دوو شقان خوه ل دۆرا مه جڤاندن و ژ من خوهستان کو ئەز پهزئین خوه بناسم...

ژدوور، من ل کهری مەزن نئیری، وسا، بی ئیمکان بوو کو ئەز وان ژ ناڤ ئەوقاس حەیان، دهریخم. هنگی ئەز دهرکه تەسەر تههته که بلند و دجی من دیت کو ههر سئ پهز ههروه کی بیانی نه، ب تهنا خوه دچیرن.

شقان پهسنی من دان و گۆتن کو ئەز پسپۆره کی هئژا مه. پشتره ئەز سهکناندم ژ بو خوارنا گۆشته کی براشتی، ب ئسولا شقانان: پشتی کو بهرخه کی قهله و گورانن و پۆستی وی ژئی دهریخستن. گۆشتی وی کورکرن، گیاین ب بهن و سیرک دانن تئیده و دیسا ئەف گۆشت خستن ناڤ چهرمی. دقئ گاڤی ده، دوو شقان، ل ئهردی جیهک نهگه لهک کوور کۆلابوون، پۆستی گۆشت تی دهخستنی، ئاخ لسه کرن و لسه وی ژئی ئاگره که مهزن دادان. دوو سئ ساعهت ب شووندا، ئاکر و ئاخ ژسه ره ده ئافیتن و هیدی هیدی، پۆستی گۆشت تئیده دهریخستن و ئەو دانن ناڤ کۆدکان.

بیهنا گۆشتی دناڤ گیا و سرکی ده براستی، ب قئ ئاوابی ئیشتیها مه ئەژاند، ب خوه ژ سبی دا مه تشتهک تام نه کربوو. بیهنا گیا، ئەوقاس بوو، گۆشت ئەوقاس تامدار دخویا کو بی ئارام (سه بر)، ئەم ل بهندا خوارنئ دمان. ههروه کی شقان ل جهم ههڤ ب ئسول، ب حه لهقه روودنشتن، من خوه دگرت کو بی ئەدهبی نه کم و بهری وان خوه ناڤیژم سفرئ. لئ چ شیفهک ب له ززهت!

پشتی خوارنئ ئەز قه گهریام مال. باقئ من مناسب دی کو ههره جهم میرزا ته مۆ و عه فوا خوه ژئی بخوازه، لئ بهگی زالم گوه نه ددا فه قیرین

وهک مه و میرزا ته مۆ، ژلهوره، ئەوی ههر سئ پهزئین میرزایی ره بن، ژئی ره شه نه گهراندن. قهره چی ژئی، ژ دهرکه تنه پهزئین مه بیجی و دهره وئین وی لههر دهرئ هاتن بهیستان و ئیدی تو که سی مراجعه تا وی ب تو تشتی نه کر.

هاڤین وسا دهریاس بوو. دوو وی، پایز ب مژ، باران و ب بایین خوه ئین جهمدی، ب سهر مه دهگرت. برایی من دهرویش، ب نه خویشیبه کی که تبوو، توم سهره و پارسوئین وی دییشیان و رۆژ ب رۆژ ئیشا وی زئیده تر دیوو، ب زۆر دکاری ل دوو کهری به شه و هن ب هن ژ تا قهت دکهت. داویئ که ته ناڤ نقینا. باقئ من چوو جهم حه کیمه کی کورمانجی. ئەقی ته وسیبه کر کو ته نوور گهرم بکن، پهزه کی سهر ژیکه ن، چه رمی وی دهرین، برایی من تی ده بیچن و مده ته کی، ل سهر ده قئ ته نوورئ بگرن و رۆژئ دوو سئ جار قئ تشتی ته کرار بکن.

باقۆ و یادئ گۆتئین حه کیم، یهک ب یهک ب جی ئانن. ب سهر ده ژئی، حه کیم ژ برایی من دوو سئ جار خوئین بهردا، د ناڤ شیر ده کلس که لاند و ئەو دانی سهر سنگی وی. قان دهرمانئین ها توو ته ئسیره که باش نه دا. برایی من، هن ب هن، بهر ب مرئئ قه چوو.

باقۆ، دلشکهستی، مراجعه تا پیرو شتخان کر، لئ، ئەوان ژئی، ژ ئیشا ره بن ره تو چاره نه دیتن و دهرویش ته رکا مه دا و ژ دهستی مه چوو. بی وی ژئی ئیدی باقۆ پیر بووی، نه دکاری کهرین مه زن ئیداره بکه. ژ وی رۆژئ ب شووندا، ل جهم زلامئین ب پهزئین هندک شقانه تی کر. ب قئ ئیشی دکاری بی بهرده ست ژئی رابه. سهر خوه ستنا وی، ئەز چووم باژیر، دا کو ژ خوه ره کاره کی پهیدا بکم، قهت نه به، بی دهرگه قانیئ. به لئ، ب شقانتیئ، ئیدی مه نه دکاری نانئ خوه دهریخن و ژ زوودا ب خوه، مه ب تیرا خوه نه دخوار.

۱۲ - ل باژیر - شەری ئەمپەریالیستان.

جیرانین مە تین کورد خوە پیتک تانین کو هەرنە باژیر، ل وئ گەنم و جەهتین خوە بفرۆشن و ب پەری و ان ژ خوە رە شەکر، چای، جلو جاو و تشتین دیتەر کوژ و ان رە بو زفستانی هەوجە بوون بکرن.

دیا من ژ من رە نان پەهت، توورەک دروت، جلین من ین قەتیایی چیکرن و ب شەف من خوە گەنە کاروانکی عەربەیان و د دوو روژان دە ئەم گەشتن قەرسی.

باژاری قەرسی، ل ملی چیاکی هاتیە ئاڤا کرن. لسهری چیی، کەلەهەکە مەزن هەیه. ل دۆرا قەرسی، ل جیین بلند گەلەک عاسیگە هەنە، ب خوە، قەرسی باژارەکی عەسکەرییە. کیتا من، گەلەک ب و ان خانییان، ب دوو سێ تەبەق، ب کۆلانین کوچکری و بەخچەیین دەهەشینیایی دە غەرقی دەهات. لئ، یی بیتر ئەز لئ حەیران دەمام مغازەیین مەزن بوون. من نەدکاری ژبەر جەمەکانا کول پشت و ان ئەوقاس تشتین ب تەخلیت و سپەهی هەبوون ب دوور ب. ژ بو پەیدا کرنا کارەکی ئەز ل هەر دەری باژیر گەریام و من ئەو خوەش ناسکر.

ئەز ل خانەکی پەیا بوو بووم و کریا وئ ب خەباتا خوە دەردخست: هەر سبێ من ئاخوور پاقر دکر و حەوش دەمالی. ب روژ ئەز ل شغولەکی دگەریام. لئ، هەر روژ دەست ئالا دزقەم خانئ و پەرییین من ژ دگەشتن داویا خوە. ژ ۲۵ کۆپەک پیئە، تو تشتی من نەما بوو. یەکی، هەنگی شیرەت ل من کر کو ئەز هەرم فەبریقەیا کەفری خرام کول ئەلکساندرۆڤکا فەکر بوون، گوندی کو بەری مە ل وئ شفانتي دکر. ئەز چوومی و ل کارخانئ راستی مؤلۆکان هاتم کو من و ان رە دبستانی دخوەند. ب ئاریکارییا و ان، ئەز کەتم شغول. خەباتا من ئەف بوو: دانینا کەفرین کو ژبن ئاخئ دەردەخست، د سەندوو قان دە قەدەری ۱۵۰ کەچ و خۆرت ب قی ئیسی مژول دبوون.

ئەف کار نەگەلەک چەتن بوو، من زوو خوە هیینی کر. ژشەفەق هەیا بو روژاڤا، ئەم دخەبتین، ئانگو، قەدەری یانزەدە ساعەت و نیف ل هاقینی و دەه ساعەت ل زفستانی، روژیا مە ژی، ب تەنی، ب ۳۰ کۆپەک بوو. من کەفرین باش و خراب ژ هەق فەرق کرن، مەهی، ژ بو جوودا کرنا و ان ز هەف، ژ من رە ۱۰ رووبل ددان. پشترە من هەر دوو خوشکین خوە ژی خستن خەباتی. گاڤا ئەو هاتن و بە جی بوون، مە ژ خوە رە خانییەک ب تەنا خوە گرت: وەلئ حالئ مە هەنەک خوەش بوو و مە دکاری، ژ بو دئ و باقی خوە، چەند کۆپەک ژی دەین ئالیکی. دقئ فەبریقەیی دە ئەز دوو سالان خەبتیم، گاڤا ئەم هین ل وئ بوون، جەنگا ئەمپەریالیست (شەری مەزنی پشترین یی سالین ۱۹۱۴-۱۹۱۸)، دەست پیکر.

دپایزا سال ۱۹۱۴ دە، ئالایا سسیا یا کۆزاکین کرلارۆ - گرینسکۆی، هاتە گوندی ئەلەکساندرۆڤکا و ل نیزیکی فابریقەیا مە ب جی بوو. پریجار، پشتی شیئ، ئەز دچووم ئالایی، ژکۆزاکان بەرمایین خوارنئ دخواست من ئەو تانی مالی، خوە پئ تیر دکر.

روژتین یەکشەمبئ، ئەز ب و ان رە دچووم چەم، گاڤا هەسپین خوە دشووشتن من گەلێک ئاریکاریا و ان دکر. عەسکەرتین کۆزاک و چەند فەرمانداری و ان بهیست کو ئەز باش ب کوردی، رووسی، ئەرمەنی و تورکی دزانم، ژ من خوەست کو مەهی ب ۲۵ رووبل، ئەز ل ئالایی بمینم و بم تەرمانئ وئ. خوشکین من دگرین، نەدەخوەستان کو ئەز تەرکا و ان بدم. لئ، ۲۵ رووبل مەهی ژ من رە ژهتسترتین و ان بهاتر بوون، من گوھ نەدا هیئیی و ان و ئەز کەتم ئوردی. لئ بەری، من سێ روژ ئیزن خوەست داکو ئەز خوەشکین خوە بم مال و قەگەرم. پشتی کو من ئەف تشتی ب جی ئانی، ئەز قەگەریام ئالایی و من دەست ب خەباتا خوەکر. دگەل بجیهانینا کارتین خوە ین تەرمانیی دنایبەرا زابت، مەئموور و موختاران دە، دقیا بوو ب ریین وئ منتەقی ئەز گش بزائم، ژ هەسپا رە ئیم بکرم و ب تاجیرا رە ژی بازار بکم.

پشتی ههفته کئی، د باژاری کاخیزمان ره بهر ب ساری بولاغ، لسه ر تخووبی ترک، ئەم ب ریکه تن. بهرئ، ئەم لسه ر جادی دمه شیان، پشتره، لسه ر قه رارا فرماندار، ئەم که تن شیشه ریپین گوندان. کاری من پر دژوار بوو: من هه م تهرجمانی، هه م ژێ ریبه ری دکر. دقیا بوو ئەز ب خه لکی جی ره خه بهر بدم و ری بناسم. پر جارا ئەم ب شه ف دمه شیان، ل وه لاته کی ب چیا، ب گه لیپین کوور، ریشه چوون و ریده رخستن نه تشته کی هیسانی بوون، شوپین ده وارن و شه ری ل گه له ک جیان ته قیه هه ف دبوون. گونددین وی ده ری هه ژ رووسان نه دکر و پر جارا ریپین خه له ت شانی مه ددان. جاره ک کوور و ترکیپن وی ده ری ئەم خه پانندن. گاغا زابیتین مه حه سیان کو ئەم د ره به کی خه له ت ره دچوون، معاوی فه رماندار ب هیرش که ت و دوو قریا جین خوه ش ل من خستن، دگه ل قی یه کی تو سووچ دمن ده نه بوو.

وه لاتتی کو ئەم تیره دچوون، گه له ک سپه هی بوو. لی پیشه چوون ژێ پر دژوار بوو، گر بوونا که قیران، زنا رین بلند، کاشین عاسی و له هیین چیان، مه شا مه ده رنه نگ دکر. هه سپین ئالایی نه عه لمی بوون ریشه چوون. ئەم مه جبوور مان بیست و چار ساعه ت سه کنین. مه سو لپین هه سپا نوو کرن و عه ره به یا سه له اندن. ژێ پیشه ژێ هه ر رۆ، ئەم هه نک راده وه ستیان، ل چه ند جیان، پر جارا دنه والین ب ستار، مه بیه نا خوه دستاند، خوارنا چیدکر و دخوارن. عاده تی، ئالای ب شه ف ژ واری ب ری دکه ت ژ بو کو مه شا خوه ژ دوژمن شه شی ره. رۆژا نه ها ئەم گه شتن سینو ری ترکیبی. عه سه که ر ه ن ب ه ن ل ساری بولاغ کۆم دبوون و ل درێژا هیا گه لیپین کوور یین ژ دوژمن شه شارتی، کۆمیتن خوه داتانین. پشتی نیستراحه تا چه ند رۆژان، عه سه که رین رووس ده ربازی تخووبی ترکیبی بوون. سی کیلۆمه تر ژ ساری بولاغ ویدا، شه ر ده ست پیکر. توپ، تفنگ و میترا لۆز دنیا ل هه ف ددا، دگه لیان ده ئۆلان ددا. گو رگرا وان ب ناواکی دا می هه وا دادگرت!

کاری مه ئەو بوو کو ئەم د پشت چیان ره بزقیرین و پاشیا عه سه که رین

ترک بگرن. د قی زقیرینی ده من ری وندا کر، ژ بهر کو کوردین کوچه ر ریبه کی نه راست شانی من دابوون. پشتی قی هادیسی باوه ریا سه ره کین ئالایی ئیدی ب من نه ما. وه لی هاته وان کو من ئەو خه پانند بوون، ئەز ژ تهرجمانی ده ریخستم و ژ بو دوو مه هیین خه باتی ب ته نی ۷ رووبل دان من. حه یف بوو کو ئەز کاره کی وه لی به رده م، لی تو تشت ژ ده ستی من نه ده هات، من نه دکاری ل جه م که سی گلی بکه م.

ئالایا مه ب ری که ت و ل سه ری چیان، بی چه ک، ل وه لاته کی نه ناس، ئەز ب ته نا خوه مام.

ب کو دا هه رم؟ من قه رارا خوه دا کو ئەز قه گه رم ساری بولاغ و ژ وی ژێ هه رم قز نه فه ر، جه م می ری مه تکا خوه یا مری. د قان گه لیپین کوور ده، تزه ده عبایین کووقی، ب ته نا خوه مان نه تشته کی خوه ش بوو. ب ده کی گقشتی و ته قزی، ئەز ری که تم و هی دی هی دی، گاغا ئەز فکریم کو ئەف نه جارا پیتشین بوو ئەز ل بهر خه ته ری دما م، جه ساره ت هاته من.

۱۳ - حه زکردن و ژن خوه ستن.

وه ک ئەز دترسیام نه بوو، ل ری ئەز راستی تو سه ریپه اتنی نه بووم. ساغ، سه لیم، ئەز گه شتم ساری بولاغ و ژ وی قز نه فه ر. ل وی، من مه رفین خوه زوو په یدا کرن. می ری مه تکا من ئەز ناس نه دکرم. ب ته نی ئەوی ژ شقانیین کو ژ نا قچه یا قه رسی ده اتن به یستی بوو کو ئەز دچووم دبستانی و کو من ب خوه ندن و نقیساندن ذزانی. ئەوی ئەز گه له ک ب خوه شی قه بوول کرم و پرسا خه لکی مالا مه کر. عه جبا یی دما کو ریا ۵۰ کیلۆمه تر، بی ترس، ئەز ته نا خوه هاتبووم. من ژێ ژ وان ره ب کورتی، چاوا ئەز ل فابریقه یا که قه ر ده بیتیم، چاوا ئەز بوو بووم تهرجمان چما ئەز ژێ هاتبووم ده ریخستن، گو ته وی...

وه لی قه ده ری مه هه کی، ئەز ل جه م ئاپی خوه مام و د قی مده تی ده، د

ئىشىين مالى دە، من ئارىكارىيا كەچا مەتا خوە، (كارى) دكر. ئەم ھەر دوو ژى خۆرت بوون، د فنى مەھەكى دە، بەرى، ئەم ب ھەقرە بوون دۆست، پشتەرە، ب راستى، دلیمە كەتە ھەف. ب ھىشى و رجا (كارى) ژ من دخواست كو ئەز وئ مەھر بكم. ئەگەر باقى وى بیدلى بکرا، ئەز وئ بره فینم. پرسا مەلعون «ئەز ژ كو قەلەن پەيدا بكم» ل بەر مە وەكى سەرى بلندتر بى چىايى تاگرى دسەكنى. ما ئەز رەبەنترىيى دنيايى نەبووم؟ من نە پەرە، نە ژى پەز ھەبوون و من دزانی كو باقى (كارى) وئ بى قەلەن نادە من. ل سەر فنى مەسەلى ئەز و (كارى)، ئەم چفاس فکرىن. كارى، ھەتا سترانەك ژى چىكر و تىدە لەعنەت ل وانا تانى كو فرۆتتا ژنا كرنە عادەتەك كرىت و گەنى.

ژ جارەكە بىتر، باقى كارى زلامەكى ترترەو و بى دل، كوژ تو كەسى نەھاتبوو ھەز كرن، خوە تىكلى ئاخافتىن مە دكر. دگۆ كو شىخى مەزن، ھەتا پىغەمبەرى مە بخوە، ژنىن ب قەلەن ئانىنە، نەخوە، خوەدئ ب خوە ئەف عادەت دانىيە. كارى جوابا وى ددا و دگۆ كو باف كەچىن خوە وەك دەواران دفرۆشن، وەك پەزى عادى و ژ بۆ ئىسبات گەلەك مىسال ژى تانىن. لى داويا وان پەقچوونان ھەر گرین و ھىستر بوو. گاڤا من دیت كو ئشتغالى بى فایدەيە و ئەم نكارن فنى كالى شەرووت ئىقناع بكن من كارى برە ئالىكى، من گۆتى كو دقى خەم نەخوە، كو ئەزى بخەبتم و قەلەنى وئ پىك بىنين.

باژارى سارىبولاغ، كولىسەر تخوب بوو، بووبوو قرارگەھە كە مەزن. ھەموو عەسكەرىن رووس كو دچوون ئەنىيى ئان ژى قەدگەريان، ل وئ كۆم دبوون. گەلەك عەسكەران ل وئ، ئەز وەك تەرجمانى كەفن دناسىم و ئەز ب خوە رە دىرم خوارنى.

پۆژەكى، سەرى سبى، عەسكەرەك ھاتە مالا مە و گۆتە من كو سەرەكى قەرارگەھى، مىرالاى ئەمەرىك، من دجى دە دخوازدەدا كوژى رە تەرجمانىيى بكم. من زوو جلىن خوە وەرگرتن و چووم سارىبولاغ. د قان

پۆژان دە، گوندىيىن دۆرى، گەلەك زاد و قووت ئانىبوون فنى قۆناغى. تو كەس ژ وان ب رووسى نەدزانی و تو رووس ژى ژ زمانى وان فەھم نەدكر. گاڤا ئەز نىزىكى عەرەبەيان بووم، من دیت كو فەرماندارى قەرارگەھى ب خوە لناف گوندىيان سەكنىيە و دكە ناكە نكارە ژ وان فەھم بكم چما ناخوازن پىشتر ھەرن؟ ب كوردى من ژ وان پرسى: گۆتن من كو دەوارىن وان ژ تابى دكەتن و كو پى گەلەك عاسى بوو. ئەز چووم جەم فەرماندار. من سلاڤەكە عەسكەرى داىي و چ ژگوندىيان بەيستىبوو، گۆتى. فەرماندار ل من نىرى، كەنى و ژ من پرسى ئەگەر من دخوەست ئەز بىمە تەرجمان، من ب چەند زمانان دزانی، مەھىيا من بەرى ل ئالايى ب چ بوو و چما ئەز ژى ھاتبووم دەرئىخست...؟ من ژى رە قەگەراند كو ئەز ب كوردى، ب ئەرمەنى، ب رووسى و ب تركى دزانم و سەبەبا دەرەكەتتا خوە ژى ژ ئالايى گۆتى. فەرماندار ژزانىن من شاش ما و ژ من پرسى كا دكىژان دبستانىن بلند دە من خوەندبوو...؟ من ژى گۆتى كو ئەز كوردم، كو ب تەنى رووسى من دبستانى دەخوەندىيە و شەھادا خوە شانى ویدا، زمانىن ماىي، من ل جەم ترك و ئەرمەنىيان شقانتى كرىيە و ب فنى ئاوايى، من زمانىن وان گرتنە. فەرماندار ئەمردا كو چەكى عەسكەرى ل من كن و ئەز مەھى ۲۵ رووبلان بخەبتم.

ب كارى بى نوو حالى من گەلەك باش بوو. سارىبولاغ نەھوژ ئالايى (درووژىنا ئۆرەنبوورگ = عەسكەرىن ب عەمەر گەلەك مەزن كو دوو جاران عەسكەرىا خوە كرنە.) ئشغال كرن. ژ وان رە (ئۆردىيا عىسا) دگۆتن، ئەو ژى ژى گەلەك عاجز دبوون. من پرسى چما فنى ناڤى ل وان كرنە و عەسكەر گۆتن من كو ئەف ھەموو عەسكەرىن ئىحتىادى ژ بۆ چار (تزار) و وەلات ھاتنە شەر و لسەر شەوقەيىن وان خاچىن مەزن ھەنە. ژ بۆ نىشانانا سەداقەتا وان ژ چار رە.

جارنا عەرەبەيىن خوارن و زاد كەلەك دەرەنگ دەھاتن و يەكىنەيىن عەسكەرى بى قووت دمان. ھنگى، زابىتى لەوازم ئەندرىيىف، معاونى وى

نيكۆلايف و ئەز، ب چەند كۆزاكان رە، ئەم دچوون گوندتەن دۆرا خوددا كو پەز، دەوار و دەغل بکرن. گەلەك جارن، مالى گوندييا، ههما ههما بئ پەره دستاندن. لبهەر چاقتى مه، موحاسب قائمەين سهخت پينک تانين و گونديا ئيجبار دکرن كو وان ئيمزا بکن، پەره يئ کيم ددان وان و پەره يئ مابى ب زابتنين دن رە پار دکر.

من زفستانين سالا ۱۹۱۴ و ۱۹۱۵ ب قامى ل وئ دەرياز کرن. ههروهكى هەر تشتى من لسهەر ئوردتت بوى ژمه عاشتى خوه من کيم خه رج دکر و من پەره يئ خوه گش ددا باقتى (کارى)، زاهرو، لسهەر هه سابئ قهلهن. ئەز پيره ب ۱۵۰ رووبل لههف هاتبووم، ئەگەر من ئەف پەره گى بدايئ، کارى وئ يا من ببوا و هنگى ههقتى من هه بوو ئەز وئ بيم. قهلهن نه گه لهک گران بوو، زاهرو ب قئ مقدارئ پازى بووبوو ژبهەر کو ئەز نه غه ريب لئ کورخالئ کارئ بووم.

ب قئ ئاوايئ، هن ب هن، من قهلهنئ کارئ ددا زاهرو. ئەف تشته کى هيسانى نه بوو، لئ ژ بو ئانينا کارئ، منئ ههر تشت بکرا... گاڤا زقهلهن چ دما مندا، من سئ رۆژ ئيزن ستاند و ئەز چووم جهم زاهرو، من ژئ رە گۆت کو دقتى کارئ حازر بکه کو ئەز وئ بيم جهم دئ و باقتى خوه و ديسا قهگه رم سهەر کارئ خوه. لئ هنگى تشته ک قهومی کو من تو جارا نه ئانى بوو بيرا خوه. زاهرو قه بوول نه کر که چا خوه بده من و ب ئەشکه ره گۆت کو من تو قهلهن نه دا بوويئ و کو ب زۆر من دخوهست ئەز کارئ بره ئينم. به خه يد، من گۆتئ کو من قهلهن دا بوويئ.

زاهرو ب ته حقيير ل من نيئرى، ههەر تشت ئينکار کر و گۆت:

- کا شاهيدتت ته؟ لبهەر کئ ته پەره دا من؟ ئيسبات بکه...! کا خوه زگينيتت ته؟

ئەف پرس وهک برووسکه که ل من کهتن. من فههم کر کو زاهرو ژ خه شيمى و دلپاکيا من دخوازه پەره يئ من بخوه و کارئ بفرۆشه يه کى دن يئ زهنگينتر. لسهەر پينچوونا مه، جيران ل دۆرا مه کۆم بووبوون، ئەوانا

دزانين کو من قهلهن دايئ، ب قهنجى گۆتن زاهرو کو بيتهختيئ نه که و که چا خوه بده من. لئ زلامئ چکووس و زالم، گو ه نه دا وان و ههروه کى دوو قاسئ من بوو، رابوو کول من خه. تفنگا من لسهەر ملئ من و قوونداخا وئ ژئ ل دهستئ من بوون. گاڤا زاهرو هاته من، من بازدا. ئەو که ته دوو من و ئەز ل ههوشئ گرتم. دهستئ خوه ئاقتت تفنگا من لوولا وئ گرت و ئەو ب ئاليئ خوه قه دا بيتيئ کو ئەز قه گه رم پاش، من خوه ئاقتت پيش و تفنگ دهستئ من دهته قيا. زاهرو دجئ ده هاتبوو کوشتن.

ئەز گرتم و ئەز بزم جهم فهرماندار، ژ وئ ژئ گوندئ کولپئ، ل جهم سههه کئ پۆليسى منتهقتئ. دپرسیارئ ده، شاهد و کارئ ژئ ب وان رە ئيفادا من ته سدبق کرن و گۆتن کو ئەگه ر زاهرو تفنگا من نه کشاندا با ئەز دره قيام و ئەف مسيبهت نه دهاته سههه رئ وئ. لسهەر خوهستنا فهرماندار، ئيشئ من ب دهه رنگى نه خستئ و ئەز بهردام. لئ مه رقتين زاهرو داوا خوئنى ل من کرن و ل کوشتن من دگه ريان. ئيدى من نه دکارى ئەز ل وان ده ران بسه کتم و کارئ جاره که دى بيئم.

مه رقتين وئ ئەو بخوه رە بر...

۱۴ - ل ترکیبيئ، سيابه ند و خه جئ.

لسهەر شيره تا فهرماندار ئەز بووم ته رجمانى ئالاي يه ک ئا کۆزا کيتن لابينسکى و چووم ئەنيا ترکیبيئ.

ل گوندتت کو که تيوون دهستئ رووسان ته قريبه ن خه لک ل جيئ خوه مابوون. عه زاب و ئيشکه نجه کو ژ ئاليئ زابت و عه سه که رين رووس ب وان دهاتن کرن، من ب چاقتين خوه دديتن. له شه که رين چار و باوه ر دکر کو لسهه ر هه ر تشت مه سموحه: تالانا مالى خه لکئ، شلپناندا عه رزا ژن و که چان... دا کو خوه بيارين، گه له ک ژن دهست ب شه رئ جاني و بيتهختان کر و ل گۆرا عاده تين که قن، خه نجه ر دهست ده، ب مي راني ناموسا خوه پاراست.

حادسە يەك ھن دېبىرا مەن دە يە: دقئى منته قئى دە، ل گوندئى كئيرك پىرەكەك ژعە شىرا مەن ھەبوو. ئەوئى د مالا خوە دە چەتە يەك ژنا پئىك ئانى بوو و نەدھشت كو زابت و عەسەر بکەئن ھوندريئى مالى. دگەل قئى يەكئى، زابتئىن خۆرت عاشقئى قئى دەلالا شەرەشان بووبوون و گەلەك دخوەستان كو وئى بئىخە دەستئىن خوە.

زابتئىن رووس دھەريئى دە گەلەك پەرە دستاندن و گاڤا ل ئەنئىيى لەھف خستەن دەسەكنى، خوە ددان سەفاهەتەكە مەزن. ب رۆژان قە، نەمازە ب شەف، دكەتن قەخارنو قومارىئى. سەرەكئىن وان ئەو ددبئەن بئىيى كو دەنگئى خوە بكن، ھەرۋەكى ئەف تئشت گەلەك عادەتى بوون...

جارەك پشتى قە خارنەكئى، دشەقەكە خوەش دە ژ ئىن ھاڤىنئى، چەند زابت خستەن سەريئى خوە كو بکەئن مالا ژئىن كورد ئىن عاسئى. گاڤا دھريئى ھەوشئى گرتى دىتەن، خوەستەن دسەر دىوارئىن بلند پە بکەئن ھندور، زابتەكى خوە بلندكر دا كو دەرکەڤىئى. شان سەرخوەشئىن ھا وا دزانين كو دمال دە تو پەيا نىنە، لئى گاڤا كو تەڤنگەك ل وئى تەڤىيا و بەرك دسەر سەريئى زابت پە دەرباز بوو، شەبقا وى قول و سەريئى وى ژى ھنەك برين كر، پە شاش مان... زابت دجى دە ژ ديوئەر ھاتەخوار و جارەكە دى نەوئىرى خوە نئىزىكى وى بکە. لئى، يەكئى دن خوەست مئىرانئىيا خوە نىشان بەدە و چوو كو ژ وى ئالى دەربازى ھندورئى مالى بىە، تەڤنگەكە دى ھاتە بەردان و زابت ب ملەكى سقك برىندار بوويى، پۆل، پۆشمان، قەگەريا جەم ھەڤالىئى خوە... ژ نىشانداريا پىرەكان عەجايب مایى و ژ ترسا كو دەنگئى تەڤنگا بگەھە گوھئىن دەوربەئىن ئالايئى، زابتئىن مە دەست قالا و سەرنزم قەگەرييان جئىن خوە.

پشتى چەند رۆژئىن دن، ژ نووڤە ئاڤئىتەن سەر قئى مالى. لئى ديسا، زابتئى كو دخوەست بېھورە جەم ژئىن كورد ژ ئالىي تەڤنگانئىن قەشارتى دەربەك ل ملى خوە خوار و ب لەز خوە ب شوونە دا.

ئىجار، يەكئى راپۆرەك دا ئەركانئى ھەريا ئۆردىيى. دجى دە، زابتەكئى

ئىنئىباتئى ژ ئۆردىا IV ئا قەفقاسئى ب چەندەكئىن دن پە ھاتە وئى دەريئى كو تەحقيقاتئى بکە. ئەز ژى دقئى ئەنجمەنى دەتەرجمان بووم. گاڤا ئەم گھاشتەن مالا ژنا كورد، زابت دپئىشىيئى دە ئەز شاندم دا كوژپىرەكا پە بئىژم كو ئەف ئەنجمەن ژ بو پارستنا وان ھاتىيە. ئەف گش ب رۆژ چئىدبوون و گاڤا گھاشتەن مال، لبەر دەري تەڤنگەك درئىژى مەن بوو، لئى مەن ب كوردى گۆتە وان: «مەترسن ئەز ژ وەمە!» ھشتەن كو ئەز بکەڤم ھەوشئى و پشتەرە ھندورئى مالى بخوا. ھنگئى مەن دىت كو شەرڤانئىن مە چار پىرەك بوون: خەسوو و ھەرسئى بووكئىن وئى. سەرەكا چەتئى، ب راستئى ژنەكە سپەھى، بووكا پچووكتەر بوو. ھەردوو بووكئىن دن و خەسوو ل بن ئەمريئى وئى بوون، گش ب تەڤنگ و رەخت. مەن گۆتە وان كو مەزئى عەسكەرى يئى بلندتر ھاتبوو تەحقيقئى، دخوەست راستئى بزانە دا كو ئىن ب سووچ جەزا بکە. پىرەك چوون مەزەلەكە دىتر كو ب ھەف پە شەوئى بكن يەك ژ وان تەڤنگا وئى بەست و ل مەن درئىژكرى، لبەر دەري سەكنى. پشتى كو قەدەريئى نىڤ ساعەت، ب ھەف پە ئاخفتەن، قەگەريان و ل سەر نىبەتئىن ھەيئەتئى ئەز دام سۆندئى. مەن ژى ب يا وان كر، سۆند خوار. پشتەرە ھەيئەت ھات و ژ ھەموو ژنان، ژ ھن زابت و عەسكەران، پەرسان كرن. ئەقان گازنان ژ وان ژنان دكرن و گەلەك تئشتئىن خراب دەھقئى وان دە دگۆتەن.

ژپرسىيارئى، پە فئىلئىن زابت و عەسكەران ئىن نەباش دەركەتن مەيدانئى. داويئى، ھن زابت ھاتن رىكرن يەكئىنەئىن دن و ژ بو پاراستنا ژئىن كورد ژى، نۆبەتچى ھاتن دانين لبەر مالا وان. لئى، پىرەكان باوھەريا خوە ب وان نەتانى و نەدھشت ژ مەن پئىقە تو كەس بکەڤە مالا وان.

چەند ھەفتە ب شووندا ئەو ھىن بئىتر كەتن ناڤ تەركىيئى و گھاشتەن چىايئى سىپانئى يئى موختەشەم، چىايئى (سىامەند و خەجئى) كول وئى چەند جار مەن سترانا وان بھىست. ب كورتئى چىرۆكا وان ئەقە: «... د وەختئى بەريئى دە، نئىچىرڤانەك كەلەش، ژعە شىرا زللى، لسەريئى چىايئى سىپان دژى؛ ناڤئى وى سىبابەند بوو. دلئى سىبابەند كەتە خەجئىيا بەدەو. لئى ئەو

بەلەنگاز بوو، دراقی وی نەبوو کۆ قەلەن بەدە باقی خەجی. لۆما رابوو بەدەوا خوە رەشانە، بر سەری چیی. ل و ر بخووشی و بی خەم سێ رۆژ و سێ شەقان دەرباس کرن. رۆژا چاران، سیابەند سەری خوە دانی سەر چۆکا خەجی و دخەو رەچوو. وی گافتی، چەند پەزکۆوشی دەر وان رە دەرباس بوون و و یەک ژوان، بی مەستر و سپەهیتەر غەزالەکی راکر و خوە تەفی وی ژ کەریی دانی. گافتا خەجە ئەف دیت، گری پیکەت و هەستریک ژچافتی و پیکەت سەر رووی سیابەند. ئەو شیاری بوو و دیت کۆ خەجی دگری، ژێ رە گۆت:

– ئەگەر تە بی دل ئەز کرمە، ئەزێ بە تە رە ئیدی وەک خوشک و برا بم و ئەزێ تە بیم مالا باقی تە.

– نا، سیابەندی منی دەلال، ئەز ژ تە هەزکەم و ئەزێ قی ژ تە رە ژنەکە سادق بم، لی ئەز دگریم ژبەر کۆ من دیت چەوا پەزکۆوشیەک سپەهی و مەزن غەزالەک ژ ناڤ کەریی راکر بیی کۆ تو پەزکۆوشی دنی بۆریه لبر وی رابە. ئەف پەزکۆوشی ژێ وەک تە مێرخاسە، مێرانییا تە هاتە بیرا من و ئەز ژبەر دلشایییا خوە یا پر مەز گریام، لی قەگەراند خەجی.

سیابەند هەنگی ژێ پرسى:

– کا ئەو پەزکۆوشی و غەزال چوون کۆ؟

خەجە شانی ویدا ئەو ب کیزان نالی قە چووبوون و سیابەند گۆتە:

– ئەز نیچیرقانم. ئەز ل سەری قی چیا یی ژ خوە خورتر تو کەسی ناس ناکم، چەوا پەزکۆوشیەک لبر چافتین من غەزالەکی ژ کەرییا وی دەرڤینە: ئەو ژ من رە روورەشییه! ئەو جیی خوە رابوو و دا پە پەزکۆوشی. چەوا نیزکی وی بوو، ب تیرەکشانی خوە نیشان لیگرت، لی پەزکۆوشی خوە ئاقیت سەر وی ب دارین خوە لیدا و ئەو ئاقیتە کۆرتالی. خەجی وی ل و ر برنداره خەدار دیت. ئەو دین کۆرتالی دە فەزەلیا بوو و خەجی ب سەر وی قە خوار کر، دەست ب گریه کە تەحل کر. ئەوی ل بەدەویا دار و بەران، ل کولیلکان، ل هەموو ئحتیشاما خوەزایی لئەعنتە دباراند، ئەوی ل ئاقا

کانی، ل دەشییان، ل مەیان و ل قی گیایە کۆ پەزکۆوشی خاربوو و بی گەشتبوو قی قەوہتا کۆ هشت سەر سیابەند بکەفە لەعنتە باراند. ژ بی هیقتیی، ئەوی ل سیرەتین زۆزانان تین کۆ د هیشناهیە دە خەنقی بوون. ل هەوا خوەش نا تژی بەهنا کولیلکین چیا و ل تا و توژا کۆ سیپانی خەلاتی، واری قی پەزکۆوشی خراب، رۆنی دکر لەعنتە باراند. سیابەند و خەجە یەک ژچیرۆکین کوردی تین خوەشتر و سپەهیتەر.

۱۵ – ئەز هیقی ژ وە دکم، مەبن قوربانین دەربین من!

قەگەرانا من نا مال

لبر چیا یی سیپانی ئەم گەلەک نەمان، پشتی چەند رۆژان، ژسەر فرماندار ئەمر هاتە مە کۆ ئەم ب پیشقە هەرن. بەلی، ل سەر سەردەستییا ئۆردیا رووس ئەنیا شەر گەلەک چووبوو پیش. زابته کی، چەند کۆزاک و ئەز ژ بخووە رە برن و د پیشی دە دەرکەت. دقیا بوو، بەری هاتنا عەسکەر، ئەم ژ قەرارگەهی رە جی، ژعەسکەر رە خوارن و ژ دەواران رە ژێ ئیم پەیدا بکن.

گافتا د قونتارا چیاکی رە بەر ب ژیر دبووم مە کوردەک دی دەرڤیا و ۱۰-۱۵ پەیا ژ ل پە ی وی، ددا سەر و تقنگا بەرددانی، لی بەریکین وان گی قالا دچوون، فراز تم دزقیری و دگۆتە وان:

– ئەز ژ وە هیقی دکم، بەلا خوە ژ من قەکن و مەبن قوربانین دەربین من. ژ من چ دخوازان؟ ئەف مەسەلەکە بۆریه.

میرک باز ددا، شیرەتا ل وان دکرن و گافتا گوھ نەددانی دزقیری وان، بەرا وان ددا و دەر دەری دە یەک ژ دژمنین خوە دخستە عەردی. کۆزاکین مە تەف دە، دەستە یەک فیشەک بەردانی و ل لنگی وی عەگیدی خستن. میرک مەجبوور بوو خوە بە دەست.

دپرسیاری دە هاتە زانین کۆ ئەف زلام، ژ بۆ هەلانییا تۆلا خوە، کە تیبوون

دوو ڤی پەییای هیژا. فرار کو، ب میترانی و نیشانداریا خوه ئەم حەیری هشتیون، چوو بوو گوندی کوژ ژوودا ل وی مەرڤەک کوشتبوو.

مەرڤین کوشتی وی دبین و هەرۆکی دزانن کوژمالیاتا وی تو که سی دیتەر نه مایه، ددن پەیی کو وی بکوژن. قاتل ژگوندی درهڤه و ژ تەنگا خوه باوهر، ژ دژمنین خوه ناترسه، حەنەکا خوه ب وان دکه و ژ وان رە دبیتە: «قوریانین بەریکین من مەین، بەلا خوه ژ من ڤەکن!» ئەوین کو که تیبوون دوو وی کش هاتن گرتن و ریکرن بەر حاکمی مەلازگرت، نوو که تی دەستی رووسان. بریندار ژێ هاته دانین خەستەخانەیا عەسکەری، ل وی، پشتی برینا وی ب تمامی راحەت بوو، دیسا ڤەگەریا مالا خوه.

ژینا من ل ئەنی، ب ڤی ئاوی دەریاس دبوو: چوونو هاتنین دایی دناف گوندان و وارین کوژچەران دە. زڤستانا سالا ۱۹۱۵-۱۹۱۶ نیزیکی بوو. حالێ من ژێ پچ رە دژوارتر دبوو. سەرما دەست پچ دکر و ئەز دڤکریم ڤەگەرم مال. دڤی وەختی دە، گەلەک عەسکەران ژمالین خوه خەبەرتن خراب دستاندن. ژ وان رە دهاته نڤیساندن کو ژبەر سەڤەرەری، غەلابی هەبوو، تو که س ل گوندان نە مابوو کو ب چاندینی مژوول بە. ژ وان رە دهاته نڤیساندن کو دەست داتانین سەر پەز و دەواران و ئەو سەرژیکرن، کو مالباتین عەسکەران، زارۆین وان ین پچووک برچی نە. مەکتوبین و لو عەسکەرتین ژ ڤی شەری درێژ وەستیایی گەلەک غەمگین دکرن. دهاته گۆتن کول ئەنیا ئەلمان رەوش رۆژ ب رۆژ بەر ب خرابیی دچە و ب دەه هەزاران، سەد هەزاران بریندار دخەستەخانەیانده بی خوه دی مانە. هەموو باوهر دکرن کو سەر دەمی شکهستین مە بیخەختیا فرمانداریا بلند بوو و ل بەندی بوو کو شەر رۆژەک زووتر خەلاس ببە. گەلەک ژ وان ژئەنی درهڤیان.

هەرچەند ئەم نیزیکی جەپهیی دبوون، رەوشا مە خرابتر دبوو. من خسته ئەڤلی خوه کو ئەز خوه ژ وەزیفە دەرێخم. مەعاشی پینج مەهان دان من و دجی دە من بەری خوه دا گوندی ئەستافلوو (ل منته قەیا سوورمەلی،

تابیعی ئیریشان) و وەلاتی باقی من.

گاڤا ئەز گهاشتم مال، من خەلکی خوه دپەریشانیه که مەزن دەدین. دوو سال دوورکەتتا من ژمال، ئەو ژ خەباتکارەک مەحرۆم کربوون و ئیشین وان تەڤ لھەڤ بوو بوون. دڤی نەبوونا من دە ل مال، چاڤین دیا من ئیشیا بوون، هەرۆکی دۆکتۆر نەبوون، چوو بوون جەم حەکیمی کورمانجی، ئەوان ژچاڤین دیا من ئەوقاس باس دەرمان کربوون کو رەبەنی هەما کۆر بوو بوو. ئەو ب زۆر رۆژو شەڤی ژ هەڤ دنەقاند، تشتان خراب ددیت و نەما ئیدی ب کیری ئیشین مالی دەهات. هەردوو خوشکین من کە بانیا مالی دکر. باقی من ژێ، رەغما پیری و ئیشین خوه، دیسا دچوو بەر دەوارین خەلکی.

گاڤا ئەز کەتم هوندری مالی، دیا من ئەز ژ دەنگی من ناس کرم. خوه ئاڤیتە من دا من ماچی بکه، نە دەهشت کو تو که س بەری وی نیزیکی من ببە. رەبەنی نە دکاری جلی من بی عەسکەری ببینه، دەستین خوه ل سەر من دگەراندن و کیفا وی ب بەدلا من ئا عەسکەری و ب بشکۆکین وی ین مەزن دهات. پشتی کو ئەز تیرا خوه هەمبیز کرم، دیا من هشت کو خوشکین من ژێ بین سلاڤ ل من بکن.

خەبەرا هاتنا من زوول گوند بەلاڤ بوو. مەرڤ و ناسین مە هاتن خوه شەهاتنا من. باڤۆ نە ل مال بوو، چوو بوو بەر گۆلکان. خوشکا من چوو خەبەری بدیی و ل بەر گارانێ روونی دا کو ئەو ڤەگەرە مال. رەغما پیری بوونا خوه، باقی من، بی سەکن، بلند چکاندی و چاڤ ب هیستەر، ب لەز هاته مال، ئەز هەمبیز کرم و گۆتە من:

- چما تە ئەز بەردام؟ ئەز ئیدی پیری بوومه و نکارم هەرم بەر دەوار...!

پشتره روونشت، بیهنا خوه کوور کشاند و ب گربنی کەت. هنگی، من هەشتی رووبلین خوه دەرێخستن، دانێ و گۆت:

- ئەڤی ژ بو زڤستانێ، تیرا وە بکن.

کە لەک کێفبا باقیی من هات: ژ بو وی، هەروەکی عەلمی بوو کرێبێن بێ قییمەت، هەشتی رووبل خەزەنە یە کە مەزن بوون.

قەدەرەک ژ پایزی دەریاز بووبوو و چێرەبێن هاڤینی دگهاشتن داویا خووە. من جیبی باقیی خووە گرت. دا بهیئلن چەند روژان خووەش پراحت بکە.

من توورکیی خووە بێ کەشن بر و دیسا چووم چۆلی. بەر گۆلکان. بخووە پشتی چەند روژتێن دن بەرف داگەت، چێرە ئیدی نەمان و ئەز فەگەر بام مال. ئەز چەند روژان دناف خەلکیی خووە دە مام و پشتەرە ل شغولەکی فکرم.

۱۶- دیارتیی دە

من ئیزنا خووە ژ مال خووەست و بەریی خووەدا باژاریی ساری قامبیش. ل وئی، ژ بو خەباتیین ئاقاھیی د درووژانا شەشا دە (تابوورا ئیحتیاتان)، ئەز بووم عەمەله. پشتی چەند روژان، گاڤا سەرەکتێن من بهیست کو ئەز ب چەند زمانان دزانم، ئەز دیسا کرم تەرجمان.

درووژنا مە بەر ب ئەرزە روومیی فە، کو د مەها سەباتی (۱۹۱۶) دە کەتبوو دەستی رووسان، ری هەسنا تەنگ چێدکر. دفی کاری دە، ژ هەر ملەتان، کورد، ئەرمەنی، ترک، ئۆسەت... چەند هەزار عەمەله د شغولن. ژ شان پێشە، ژ مۆسکۆفا و باژاریین رووسیا یین مەزن ژئی، گەلەک رووس هەبوون کو ژ بوو کارێن عەسکەر بێن پشت جەپهتی هاتبوون سەفەر بەر کرن. من ژ وان گەلەک ناسکرن و ب کلیمۆف، میخاییلۆف، پۆیۆف، شوورکا کۆرنیڤ ئە کو پشتەرە من ل مۆسکۆفا دی، ئەز بووم دۆست.

ژ کۆرنیڤ پێشە ئەوین دن گش ئەندامیین پارتییا سۆسیال دیمۆکرات ئا بۆلشەفیک بوون و دتەشکیلاتین فەشارتی دە دخبەتین. کێفا وان ب من گەلەک دەهات، ئەز کرم هەڤالیی خووە و ئەز پر جارن دبرم جڤینیین خووە. هەیا وئی گاڤی، هەیا من ژ جڤاتیین فەشارتی نەبوو. جارا پێشین بوو کو ئەز

راستی خەباتکارێن سەرەوی (شۆرەشگەر) دەهاتم. د جڤینیین خووە دە ئەندامیین جڤات ژ من دخوەست ئەز ژ عەمەله یین نەرووس رە بپێژم کو پر گو نەدن شغول و زێدەکرنا کرێبێن خووە تەلەب بکن. من لسەر خووە گرتنیین گهاندن عەمەله یین کورد، ترک و یین دیتر... ئەوان ژئی دجی دە گۆتینی مە عەجباندن و خووەستیین خووە بەیان کرن کو، ب تەرجمانییا خووە من گهاندن جیبی بەرپرسیار. مەقامیین بلند سەرین خووە دبهر خووە رە بەردان، ل بەر خووەستیین عەمەلیان سەریی خووە دانین و هن ب هن کرین وان زێدە کرن.

عەمەله یین مۆسکۆفا ژمن رە نەشریاتین شۆرەشگەر ددن ژ بوو خووەندنی. ب سایا خووەندا ئان کتیبیان و تم و تم ب دیتنا ئەندامیین پارتییی، هیدی، هیدی من ل بەر خووە ددیت و ژ بوو ئازادیا ملەتیین بندهست و خلاسیا فەقیر و خەباتکاران ژ بن ئیستعمارا خووەدی ملک و دەوله مەندا، شەرەڤانەکی بێ ترس و سەرەشک. بەری، فەرق دناڤهرا بۆلشەفیک و پارتییی دن دە چ بوو، من نەدزانی، لی، من حەز دکر کو هەموو شۆرەشگەر قەویتیین خووە بکنە یەک و تەڤدە ژ بوو ئارمانجەکیی ب خەبات: راکرنا ئیستبداد و زولم، سەکناندا شەر، خلاسکرنا فەقیر و خەباتکارێن ژ بن تەحە کوما سەرمیان، ئانگۆژ یا دەوله مەندان. من گومانیین خووە گۆتن هەڤالیین خووە. کلیمۆف دوور و درێژ ب من رە ئاخافت و پشتەرە کتیبە کە پر مەزن دا من کو من ب دقە تە کە کوور خووەند. پاشی، ئەز چووم جڤینیین بۆلشەفیکان دناڤ رێلا دا، ل وئی ژ بوو قولباندنا حکوماتی بۆلشەفیک خووە پێک تانین. تەنبیهان ل من کرن کو ژ تو کەسی رە بەحسا ئان جڤینا نەکم یان نا پۆلیس وئی بهاتانا مە و ئەم گش بگرتانا...

ب فی ئاواپی، هن ب هن، پێشیا من فرەهتر بوو، خەباتا تەشکیلاتیین پارتییی ئەز ب خووە رەکشاندیم و من خووە گهاندە بۆلشەفیکان.

حکومه تا چار ب وان باوهر نه بوو، چهک نه ددا وان و ئەو دئیشین ئاهاهی و چیکرنا ریان ده ددان شغولاندن.

جهژنا یه کئی گولانی، ژی نیزیک دبوو. تهشکیلاتا بۆلشه فیکان ئا ب دزی ژی کو ئەز تیده بووم، ب دل و جان خوه ژقئی رۆژی ره پیک تانی. مه قه رار دا کو ئەمی سه رانه کئی گولانی و میتینگه کئی پیک بین، رتیچکا بۆلشه فیکان ببن زانین و ژعه سه کهر و خه باتکاران ره، چما حکومه تا موه قه ت شه ر نه دسه کناند، بدن فه هم کرن.

ئارمانجین مه ئەف بوون: «راوه ستاندنا شه ر! ناشتییه که بی ئیله ق و ته رخیس کرنا ئۆردی!» وه ک ئەز دنا ف خه لکی باژی ره ده به یاننامه و گازیین کۆمونیستان به لاف بکم.

ب کنجین من ین کورمانجی، تو که س ژ من ب شهبه نه دبوو. ب کوم و قه فتانی خوه فه، سه ره ست، ئەز لئا ف باژی ره دگه ریا م و ل جین زبه ری ده ته عین بووی، ئەز راستی هه قالیین خوه دبوون، به یاننامه و کتیبۆکان ددان وان.

ب رۆژ ئەم دنا ف ریلێ ده دخه بتین و ئیئاری ئەز فه گه ریا م باژی ره.

جاره کئی، گا فا به ریکین من تزه به یاننامه ئەز ژ هۆلکا خوه ده ردکه تم، ل بهر سینجا ریلێ راستی هه قالی خوه یی درووژنا، ئەلمان شنه یدر هاتم. من بالا خوه دابوو کو، ئەو هه ر گا ف، ههروه کی ب ته سادوف، ل وئ، راستی من دبوو، هه یا ئەز ژبه ر چا قسین وی وندا بيم ل من دنیسری، ههروه کی دخوه ست من ژجاسووسان پیا رتیه.

ئەز سه کنیم و بالا خوه دایی. ئەو که نی و نیزیکی من بوو:

- تو دچی؟ ئەوی گۆته من و ل دۆرا خوه نیری.
- ئەز دچم. و توژی، ژ خوه ره دگه ری؟...
- ئەز دگه رم، شنه یدر که نی: شامل! من ژی بخوه ره ببه!

برا دووهمین

۱ - سال ۱۹۱۷

که لا شاهیا رۆژین سباتی خوه دانی.

بی مانابوونا شه ر ژ هه ر که سی ره ئیدی ئەشکه ره بوو، لی دیسا، دگه ل قئی یه کئی دۆم دکر. «چار ئیدی نه مایه، لی... حکومه تا موه قه ت حکم دکه.» و ئالاین نوو رتیدکرن ئەنیی.

ل میتینگان، مه نشه فیک و سۆسیالیستین شو ره شگه ر خوه ته ف ددان و ئارمانجین خوه ب قیرین به لاف دکرن: «شه ر هه یا سه ره ده ستیین داوین!»

عه سه کهر، ل جیی خوه مه لوول و دلشکه ستی دمان، بی دنگ گو ه ددان گۆتاران، بی دل و ب سستی دقیرن «بژی»، و دچوون ئەنیا شه ر.

ئول ئەنیی، گروویان ئیریشا دژمن نه دبر و دخوه ست کو وان فه گه رین وه لاتتی وان، رووسیا.

فه رمانداری، ژ بو ئیتاعه تا وان، کۆزا ک و ژوونکه ران (خوه نده کارین خوه نده گه ها شه ر) رتیده کرن. ژ رووسیا، دسه ر چیا ن ره خه به رین بیبه ختی و برچی بوونی، ده اتن.

خه ید، گلی و گازن ژ ئەنیی دگه اشتن پاشیا وئ و دنا ف عه سه کهر و عه مه له یان ده، به لاف دبوون.

دنا ف ئان دلیشی و گازنا ده، زه روو به تا ب ته هیدد خوه دا به یستان: «ئیدی، شه ر راوه ستیین! مه فه گه رین مال!»

درووژنا مه یا ئان ئا قه فقاسیا یا کۆمه لا بازاران هنگی ل ساری قامیش دخه بتی. دنا ف مه ده گه له ک ئەلمانین رووسیا هه بوون، لی ههروه کی

دلتهنگى نیشاندا و سۆربوو. من باش ل چاقىن وى نىرى و گۆتى:

- ب كو دا؟

- باژىر...

- چما؟

- ئەزى ب تە رە بىم. ئەز دزانم...

- توچ دزانى؟ بىژە...!

شەنەيدەر كەنى.

- مەترسە خەبەر بەدە!

- ئەزى ژ چ بترسم؟ ئەز دزانم... ئەز ژ زوودا دزانم، هيدىكا گۆتى گوهى

من و دەستى خوە لە بەرىكا من خست... هەرە، شامل، ب دلەكى خورت

هەرە! ئەز ل قىرم...

و شەنەيدەر، بە فيكاندى، دېر سىنجى رە مەشيا. ئەز كەتم دو وى،

ئەو گرت و گۆتى:

- شەنەيدەر!

- چىه؟

- تە گۆتپە هەنەكان؟

- تو دىنى... گەلۆ يەك دكارە قى تشتى بىژە هەر كەسى؟

- هەرە!

ئەف د شەفا يەك گولانئى دە بوو. من ژ وئى ب شووندا ئىدى شەنەيدەر

نەدیت. گاڤا ئەز گهاشتم باژىر، من بەيانامەيان دان هەڤالەكى خوە كول

بەندا من بوو، و بەرى خوە ستاسىيونا سارى قامىش دا كو بکەڤم ناڤ

عەسكەران كو، ژ بۆ بهيستنا خەبەرىن پرووسيا، ل وئى كۆم دبوون.

ل ستاسىيون من لەهڤ گهانهك مەزن دیت. ب نىزىكايى هەموو لەكيتن

لەشكرگەهە ل وئى كۆم بووبوون. مەيدانا ل بەر ستاسىيۆن تژە خەلك بوو.

جڤين ل سەر قى تشتى هاتبوو خوەستن: پاكىتتېن كو ژعەسكەران رە ژ

رووسيا هاتبوون رىكرن، درى دە رزىابوون، و گاڤا گهاشتبوون سارى

قامىش، موديرى ستاسىيۆن ئەو ژ واگونا ئاقىتېبوون، ژبەر كو ئىدى ب

كىرى تو تشتى نەدھاتن.

تمام دڤى گاڤى دە، يەكېنەكى رىدكرن ئەنى. عەسكەرا پاكىتتېن رزىابى

دیتن، ژئەنیرا خوە چوون ل مودير خست و مېتىنگەك پىك تانين. قەبول

نەدكرن هەرن جەپهە و دخوەستن كو وان قەگەرىن مالين وان. گەلەك

دئاخافتن و سەرگەرم بوون.

گۆتارىن وان گەلەك تەئسىر ل من دكر. ب لەرزا شابوونئى ئەز دلەرزىم.

دلئى من پر دخوەست كو ئەز دەر كەڤم پىشيا فان عەسكەران كو بى

راوەستان خوە تەڤ ددان. قوئەكە نەناس، ئەز بەر ب سەندوقان قە كو

منبەرەك پىك تانين، ئاقىتېم. نىزىكى منبەرى، عەسكەرەكى ئەز

سەكناندم:

- ب كو دا دچى؟

برا، ئەز دخوازم خەبەر، بدم، ئەز بۆلشڤەڤىكم...! كەنى و دەستى خوە دا

من. ئەز دەر كەتم سەر سەندوقى. ل وئى قىافەتا من ئا كوردى. ب كوم و

قەفتان، عەسكەران عەلاقەدار كرن. ل دۆرا من هەر كەس خوە كەركر.

- خەبەرىدە، عەسكەر گۆتە من. لئى ب دەنگەكى بلند، دا كو هەر كەس

تە بهيسە!

ب قەتاندى كرن و نيشورچ كرنا پرسين پرووسى، من دەست ب ئاخافتنى

كر، و، دناڤ چەند سالىن داوين دە، من چ دىبوون و حس كرىوون، گۆتن

وان. من گۆتە كو بەرى چار ئەم دخەنقاندن لئى نھوو، ل شوونا وى،

باژارىين دەولەمەند، بەگ و ئاغا مە دخەنقىين و مە رى دكن مرنى. دڤى

كو ئەم وان ژحوكم باڤىژين و قەگەرن مالين خوە.

- ئەف ترکه! زابتهک لهوتە لهوتە کر، دەرکەت سەر منبهری و هاتە من.
عەسکەرەن لێ کر قیڕین: «دەستێ خوە درێژی وی مەکه!» ئەز ژسەر
سەندوقی هاتم خوار و دناف خەلکی دە وندا بووم.

میتینگ هەیا مقدارەکی ژشەفی ژێ دۆم کر. ب شەف دەرەنگ، ژ
تشتین کو من کر بوون کێف خوەش، دکۆلانا ستاسیونا تەنگ رە، ئەز
شەدەگەریام هولکا خوە و من ژ خوە رە هیدی، هیدی سترانهکا کوردی
دگۆت. ژ نشکاڤه، ژ پاش من رەپ رەپا لنگی زلامان هات. ئەز سەکنیم.
چەند مەرث دابوون دوو من.

- قایه...! زابتی کو کەوتبوو پیشیا وان کره قیڕ، و دەستی وی دە
تشتەکی گران دکلا. ب وی ل سەری من خست. بی هس، ئەز کەتم
عەردی... دحەسا ساری قامیش دە، دحجرەکه پچووک دە، من چاڤین خوە
فەکر. نۆبەتکار کەتە حجرا من. گاڤا دیت کو من ب نالین سەری خوە
ژعەردی هلدر، پەهنەکه هسک ل رووی مندا و گۆت:

- تو دیسا هاتی هسی خوە، نه؟ سە، کورێ سە...!

ئەز دیسا کەتم عەردی.

ب حجرا خوە دە چەند رۆژان، ئەز ب تەنا خوە مام. پشتی پرسباری ئەز
برم جەم گرتین دن. ل وی، چەند عەسکەر هەبوون، دناف وان دە، ب
ناقێ نیکۆلاییت، زلامەکی ری سپی و خوەندە ژێ هەبوو، خوەدی
نفوزەک مەزن بوو ل ناڤ گرتین.

گاڤا بهیست کو ئەز دمیتینگێ دە هاتبووم گرتن، نیکۆلاییت ژ من رە
دەست ب دایینا شیرەتان کر، دا کو دپرسیاری دە، چ و چاوا جەواب بدم
لێ، هەقالین من، ژبەری دە، ری شانی من دابوون دا کو ئەز وان نەفرۆشم.
ئەز برم جەم حاکمی پرسی. ئەوی، دمیتینگێ دە من چ گۆتبوون، ژ من
پرسین. دپەرسقین خوە دە، ب رووسییه که چات - پات من ژێ رە تشتین
تەف لەهەف گۆتن.

حاکم قیڕ دکر و لنگی خوە ل عەردی ددا.

- خوە ل کەریتی دانەینە! تە د میتینگێ دە بەحسا بۆلشەڤیکان کر؟

- بۆلشەڤیک؟... و من شاش لێ نیڕی.

- تو بۆلشەڤیکان ناس دکی؟... حاکم ب دەنگەکی بلند قیڕ دکر من و
شەش دەریا خوە ددا سینگی من.

ئەز دکەنیام و سەری خوە دەهژاند.

- بیژە...

- ئەز بۆلشەڤیکان ناس دکم! ملهتەکی مەزن... دی بێ لازمه شەری ترکان
بیژە کرن...

- دقێ هەرکەس هەری...

حاکم تف دکر، خوە هلداڤیت و بانێ نۆبەتداران دکر کول من خن.

- بیژە... حاکم دیسا قیڕ دکر و شەش دەریا خوە لبر گوھی من دگرت.

لێ، ب گرین، من دیسا دگۆت:

بۆلشەڤیک، ملهتێ مەزن، شەری ترک دخوازه.

پشتی کوب من رە چەند رۆژان کشکشاندن، حاکم قانیع بوو کو
خەلەتی چی بوو بوو ل حەبسی، یەکجار ئەز ژبیر کرم و دەست پیتکا
حەزیرانی دە ئەز بەردام.

ئەز د جی دا چووم جڤاتا خوە. هەڤالان مایینا من ل وی مناسب نەدیت،
دوی رۆژی دە، ئەز فەگەریام وەلاتی باقی خوە. گوندی مە، سوسووز
(بیئات).

٢- ل گوند

ل وهله تى تو تشت نه گوهر بيوو. وهك بهرى، والى هين «خوه دى و چارى» منته قى بوو. وهك عاده تى، چاوه شى جه ندرمه كوردان داقيتت بهر داران و مال و پهريين وان دخوار. كورد زى هين خوه بيدهنگ دكر و لبر زه لامين حكوماتى خوه ههيا عهردى ده تواند. نه دزانين كول رووسيا ئينقلابهك چى بوويه و چار ئيدى ژ زوو قه نه مايه.

من گونديين خوه جفاندين و ل رووسيا چ چى بووبوو گوته وان. گونديان ب ترس گوهداريا من دكر و كالا، ب پسته پست، شيره تا ددان من: - بالا خوه بده، عه ره ب! حاكم وى بهيسه وى بهلاكى بينه سه رى ته! و نه ز بهر ددام و دچوون مالىين خوه.

مه زنى گوند، جندىي نه مو گوهل گوتهين من بوو. هاته جه م من و ب چاوشى جه ندرمه نه ز ترساندم، نه گهر نه ز دهف ژ كوردان بهر نه دم. گوتهين من قالا نه چوون. هه تا بهرى هاتنا من زى، لسهر نازادى و پاركرنا عهرد و ملكان، هين گوتهن گهابوون گونديان، لى كورد ژ حكومه تى نه وقاس دترسيان، نه دوپيرين ژ كى كو بوو، تشتان بپرسن.

لى، ل گوندى مه بخوه، ژ من ره هه قالهك دهركهت. نهف، بناقى مۆرۆقى نه مو، گوندييه كى فه قير بوو. لسهرى چيان، مه ب ههف ره، چهند شهف دهرياز كربوون و لسهر ئيشين دن و ژيانا خوه، ناخافتبوو. من زى ره قالا بۆلشه فيكان كربوو و گوتهويي كو نهف ژ گونديا ره سه ره سستى و عهرد دخوازن. مۆرۆقه گوهداريا من دكر و ژ شاهي چاقيين وى ين رهش ئين مه زن دچرسين. نه م بههف ره د زه فيان ده دگهريان، مۆرۆقه ب تليين خوه، شانى عهردين ب گهنم ئين بى حه د و حسيب ئين شه وه رش ددا و ژ كىف خوه شى بهنچكيايى، دگوت:

- نهف عهرد زى، وى ين مه بن...

- گش ئيمه نه. نه مى هه ر تشت ژ دهستى وى بستين...

- و پهز و دهوار؟

- نه و زى وى بكهفن دهستى ملهت...

مۆرۆقه دكهنى و وهك زارۆكهكى پچووك خوه هلددا:

- دقى نهف تشت، رۆژهك بهرى رۆژهكه. چى بن.

- نه م ب تهنا خوه نكارن. دقى ملهت تهف ده خوه راهزه قى كارى... من گوتهى.

- گونديين گوتمه سوو و قه ره كه له ب خوه وى بن ين ههركهسى؟ لى نه گهر عهرد تير نه كه؟

- عهرد وى تيرا مه كشان بكه، من دلئى وى راحت كر...

جاره كى، نهوى گونديكى خوه شحال، جندىي و سو، ثانى.

- عه ره ب، نهوى گوته من، تو دببى كو عهرد بى ههركه سيبه؟

- به لى.

- و مه دقى نه و ژ خوه دى ملكان بستين؟

- به لى.

- و حكومات؟ نه و عهرد نادى مه...

- نه مى ژ خوه ره حكومه تا خوه دهين.

- عهسكه رين وان هه نه.

- كى؟

- سه ره كين مه.

- نه مى زى چياين مه هه نه...

جندى پونزى و بيبى كو تشته كى بببزه، سه رى خوه نزم كر و قه گه ربا گوند. رۆژا ديتر ديسا هات:

- عه ره ب، تو ئيسرائيل ميراكيان دناسى؟

- بەلێ ئەز وی دناسم.
 - ئەز ل جەم وی بووم. جندی سەکنی و ل چیا نیی.
 - تە تشتەک گۆتی؟
 - بەلێ.
 - مامۆستە ئیسرائیل میراکیان چ دەبیژە؟
 - ئەو ژێ وەک تە دبیژە، عەرەب. جندی خوە لال کر، پشتەرە ب دەنگەکی نزم بسەر دە ئاژۆت:
 - ئەز چووم قەرەکەلێ.
 - کورد چ دفکر ل وی؟
 - عەرد دخوازن.
 - عەرد دخوازن؟ شاش من تەکرار کر...
 - بەلێ، ل قەرەکەلێ و ل گازاجان، گوندی بەحسا عەرد دکن... بیژە، ئەمێ چ بکن؟
 - من گۆت...
 - سەرەکی خوە بقەورین؟
 - بەلێ...
 - ئەو جار دن چوو. مۆرۆقە ل ریا وی نیی و فیکاند.
 - چینی تە هەیه؟
 - ئەوی ب مە پە ببە، جندی و سو، وی ببە هەقالی مە...، گۆتە دەر خوە دە.
 - بەلێ، مۆرۆقە خوە نەدخاپاند. جندی و سو بوو هەقالی مە، و پشتی وی پر گوندیی دیتەر ژێ کەتن شوپا وی.
 - پۆژا دیتەر، سەری سبی زوو، سوارەک ب لەز هاتە گوند، ب قیپەرە قیپری چوو مالا مەزنی گوند.

دجی دە کورد ل دۆرا وی کۆم بوون.
 - موختار! سوار ب دەنگەکی بلند، بان کر، ئاغا ئەمر دایە گوندی گش هەرن مالا وی، ژ بەر کو ئیرو ئەمرەک مەزن وی بی جەم وی وە گش دخوازه...
 - جندی ئەمۆ ب ئیتاعەت سەری خوە خوار کر.
 - ژ بۆنا چ؟ هەنەکان ل دۆری پرسی.
 - مەترسن، سوار ب کەن قەگەراند. نەو، ئیدی سەرەستییه. ئاغا نەما بکارن زلم بکن. پشتەرە قیپەر کر هەسپێ خوە، ئەو پاکر تەلەبی و بەری خوەدا چیی.
 «سەرەستی؟ ئاغا ئیدی زلم ناکن!...»
 «هەرن جەم ئاغا، مۆرۆقە دگۆ، نەو ئازادییه!...»
 - زمانێ خوە پر درێژ مەکە و بالا خوە بدە گۆتین خوە! جندی ئەمۆ گۆتی و ب تلبیا خوە یا خوار ئەو تەهید کر.
 - هەرکەس هس بوو. ئەمۆ، ب ئاوپین تووژ، ل دۆرا خوە نیی، لیقین خوە بین قەرمچی ل هەف خستن و گۆت:
 - هەرن لی ب تەرتیب، خوە سەح کر؟
 - گوندیان دا پێ و بی دەنگ بەر ب چیان قە مەشیان. ل گوندی دیگۆری مەزن. ب نیزیکی، هەموو خەلکی منتەقی جقیابوون. نەمینه نەدین هەموو ملەتین جیی مە ل وی بوون.
 - نەمینه نەدین حکومەتا مودقەت، گۆتارەک دا.
 «سەرەپەک ل پروسیا هاتیە چیکرن، ئەوی دگۆت. چار نەمایە، و ئیدی، ملەت ژ ئالی نەمینه نەدین خوە تی گەراندن و لسەر وان ژێ حکومەتا مودقەت هەیه.»
 - پرسا «عەرد» وەکە بارودی، ئاگر گرت. ب سەدان قە دەنگ ئەف پرس تەکرار کرن.

گۆتارییژ زۆر دا خوه کو دهنگى گونديان بده برين، لى تو كهس گوه نه ددایى. ژ بهننهنگيا خوه چوو جهم مه زنه كى كورد يى كه لك ب نفوز، عه گيد بهگ.

ئه ز ل نىزىكى مه نيه رى بووم و گوھ ب گۆتنيىن وى دبووم:

- ئەف خوه ستن ژ كو كه تنه ناڤ كورد؟

عه گيد بهگ ب چاڤ ئەز نيشان دامى.

- ئا! ئا! نه ميه نه ديهى حكوماتى مرمى و، ب دقه ت ل من نىرى. ئەز ب جلى عه سكه رى بووم. پشتره دهقى خوه دا گوھى عه گيد بهگ، و تشتهك پسته پست كرى. عه گيد بهگ ب گرانى سه رى خوه هه ژاند و بانى چاوشى جه ندرمى كر. ئەوى ژى، بى دهنگ، ته ماشا من كر، و ب ئيشاره تا ته يد سه رى خوه بر بهرخوه.

- عەرەب، دەرکەڤه، مۆرۆڤه بده! مۆرۆڤه ب له ز هاتى جهم من، دگۆت من. ههڤالين مه هيتقى ژ ته دکن کو توژ وان ره گۆتنيىن خوه ين گوند ببىژى. ل بهندا ته نه، زوو بکه!

ب لهز، ئەز دەرکەتم سه ر مه نيه رى.

- فرارى عه سكه رى... نه ميه نه ديهى حكومه تا موهقه ت، د ناڤ درانيىن خوه ره فيكاند و خوه ژ من دوور كر.

گوهدار بى دهنگ بوون.

- ههڤالينۆ! ب دهنگه كى بلند من دهست پيكر.

- عەرەب... عەرەب... ئەف ناڤ دناڤ كۆما گوهداران ده ژ دهڤى ههركهسى دهردهكت.

- ئەم گوندى، محتاجى عهردن. و عهرد، بۆلشهڤيك وى ددن مه. ئەو ديبىژن: «ژشه ر په داوى، ژ خهباتكاران ره فهبريقه و كارخانه، ژگونديان ره عهرد!»

گاڤا من حس كر كويهك ب ملي من دگره و من بهر بخوه ڤه دكشينه،

من خوه زڤراند و من دهستى نه ميه نه ديهى حكوماتى لسه ر خوه ديت:

- دهنگى خوه ببه... يان نا؟ ئەوى خوه ته واند سه ر من و ژگوھى من ره مرمى.

پرووى وى ژغه زه بى سۆر بووبوو.

- وى بهرده! برا خه بهر بده...! چما تو وى ناهيتلى؟ گونديا ژ نوو ڤه لى كره قيرين.

- ببىژه، عه رەب، ببىژه...!

گاڤا من دى كو گوندى دقيرن، ميتينگا عه سكه ران و حه بسا سارى قاميش هاتن بيرا من. ئەز ديسا ل وان زڤريم. نه ميه نه ديهى حكوماتى، خورت مليى من گرتبوو ژ هيتسى دلهرزى. عه گيد بهگ ب چاڤين تزه كين و تنازل من دنيرى. «نه خه ما منه!» من ژ خوه ره دگۆت.

من مليى خوه ژ دهستى وى دهرتخست و دۆم ب گۆتارا خوه كر: جه ندرمه، خوه ديبين ملك، دهوله مهنه و ئاغا، كوردان داڤيتن بهرداران و ژئيرۆ ب شووندا ژى، ئەوى ل وان خن ئەگه ر كورد حوكم نهخن دهستين خوه و عهردين خوه دى ملكان نهستين. دڤى ئەم سۆڤيه تين گوندى، عه مه له و عه سكه ران ببىژين. دڤى ئەم گونديين كورد ين فه قير ببىژين.

- ئا! ئەمى حكوماته كه مه حه لى و موهقه ت دهين، لى نه سۆڤيه تان! نه ميه نه ديه كره قير، و ئەز دهحف دام ئاليكى. من حس كر كو دهسته كى گران مليى من دگفاشت ئەف عه گيد بهگ بخوه بوو.

- ئيشى من ب ته هه يه، عه رەب، ئەوى گۆته من.

تو گۆتنيىن من ب ته نين، ب خه يد من ڤه گه راندى، و مليى خوه ژ دهستى وى فلتاند.

- جوبا ته ئەڤه، عه رەب؟

- ب گوره كى ره يهك ئان ب ئاگر ئان ب بهرك، خه بهر دده، من گۆتتى، ژ ئاليى وى ده توف كر و ژمه نيه رى هاتم خوار.

حقیقین هەیا درەنگیێ شەقی دۆم کر. گەلەک هەلەهەلە و دەنگ هەبوون. نەمینیەندەیی حکومەتا موهەفت، ژ هەموو خوەستنی کوردان پە مەزەرەتا دیتن و ب جی هانینا وان ل سەر خوە گرت. لی، گاڤا ئنتخابات چی بوون، هەموو نامزەدین تاشناق و ین بەگان دەرکەتن. نامزەدێ مە، ئیسرائیل میراکیان کەت. ددەما ئەساسی یا دەنگدانێ دە، ئەو مەجبوور کرن نامزەدیا خوە بکشینە.

دتاریا شەقی دە، ئەز فەدگەریام مال. ئەورین گران دسەر چیان پە هیدی هیدی دەریاز دبوون. جارجار، هەیف وەک داسەکی دپشت وان پە رووی خوە یی شەن نیشان ددا. ئەز دشقەرەبەکە چیان پە دمەشیام و هەفالین من ین بۆلشەڤیک، کول وئ، دباژارتین رووس دە، دخەبتین، دەاتن بەر چاقین من. ژ نیشکافە، ژ تاربی، سی زلامان خوە ئاقیت من: «کەمینەک دانین ژ من پە...»، من ژ خوە پە ددلی خوە دە گۆت. چقاس ژ من دەات، من کولەک ل رووی یی پیشین خست. من ل دەستی خوە تشتەک زەلقۆک حس کر... خوین!

- کورپی سە! میترکی لەرزی قیپ کرە من و رووی خوە بدەستی خوە پیچاند. د دوین دیتەر، شوورین ب چرس ل دەستی وان، بان کر من.

- ل جیی خوە بسەکنە...!

«ئەوئ م بدن بەر خەنجەران». ددلی خوە دە گۆت.

- هون کی نە؟

- تو هاتی گرتن، بەکی ژ وان گۆتە من. ئەگەر تول بەر خوە بدی، ئەمی تە بکوژین.

- ژ بۆنا چ؟

- ل سەر ئەمری سەرەک.

د دوئ دن ژ، ژ پاش، خوە ئاقیت من و دەستی من بادن. ل بەرخوەدان بی فایده بوو. دەستی من گرتان و ئەز برم دیگۆر-ئ.

گاڤا ئەم گهاشتن مالا عەگید بەگ، چرەین وئ پیخستی، تاڤا هەیفەکە چلمسی خوە راخستبوو ل سەر گوندی پراکەتی. جەندرمە دەرکەت ژۆر و دەندوری خانی دە وندا بوو.

- وی بین هوندر! نەمینیەندەیی حکومەتا موهەفت کرە قیپ و ل بەر دەری مەزن سەکنی. ل پشت وی، عەگید بەگ، دەڤ ب کەن ل من دنیری:

- دەریاز بە، توئ بی میقانی مە یی گەلەک عەزیز. ب کەنەک تەز حەنەک، عەگید بەگ گۆتە من، ئەز دەحف دام هوندر و دەری ل مە گرت.

من چاقین خوە ل دۆرا خوە گەراندن: چاوشی جەندرمی، نەمینیەندەیی حکومات و چەند تاشناقین دەولەمەند، ل پشت مازی روونیشتی بوون. عەگید بەگ ئەز کشاندم بەر وان و گۆت:

- ها ژ وە ره!

- تو بۆلشەڤیکی؟ نەمینیەندە ژ من پرسی.

من دەنگ نەکر.

- بیژە! ئەڤ تویی کو گوندیێ کورد پادکە سەرمە؟ خەبەر بدە!

- ل خوە ناگرە ب مە ره بناخفە ژ، عەگید بەگ ب حەنەک گۆت، چاقین وی ژ غەزەبی ناگر دباراند.

ب گاقین هیدی و گران هاتە بەر من:

- بشتەغلە! ئەو زریا و کولین خوە گفاشتن.

من دەقی خوە فەنەدکر.

هنگی وەک کتکەکی خوە تەواند و خوە ئاقیتە من. ب هەردوو دەستی خوە قراک من گرت و ئەو گفاشت. بەنا من چکیا و ئەز کەتم عەردی.

- ئەه! ئەه! سە! کورپی سە! تو عەرد دخوازی؟! عەگید بەگ دگۆت من

و ب جزمەین خوە پێ ل لەشی من دکر. پشترە ژ جەندرمەیان پە گۆت:

«وی بین ئاخوری و وی حەپس بکن، ئەزئ بکم کو خەبەر بدە.» ئەز کشاندم حەوشی و ئاقیتەم ئاخوری. جەندریان و چاوشین وان ئەز دئیشاندم

و معامه له پین خراب ب من دکرن. زیل ب من ددان کشاندن، ل پرووی من تف دکرن و ل من ددان، لی و دخویا کو نه دویتیرین من بکوژن. عه گید بهگ بخوه، ههروهکی پشتیره من بهیست، نه دزانی چ ب من بکه، مینا کول بهندا تشتهکی بو...

ئیشارا روژا پینجان، ئەز برم دایرهیا حکوماتی و کاغتهک ب من دان ئیمزا کرن. تپیده من سۆند دخوار کو. ئیدی دوی منتهقی ده تو تهقدانی نه کم. پشتی قی، سه ره به ست بهردام. گاڤا ئەز ده رکه تم ده رقه، چوننا خوه یا راست ب راست مال، من باش نه دی، ترسیام کو عه گید بهگ من بیخه خه فکی و ل ناڤ چیان تفنگه کی ل من بده بهردان. چهند روژان، ئەز ل جهم گوندییه کی ژ ناسین خوه مام، و ب وی من ژ مۆرۆقه ره دا زانین کو ب شهف ب چهک بی و من بیه.

مۆرۆقه ده رهنگ نه ما، و ب شهف چهند کوردین چه ککری ره، هاته دیگۆر-ئ. دناڤ وان ده من رووی جدی و غه مگین بی جندی و سو دیت. ل ری من هه ر تشت گۆته وان.

مۆرۆقه بهن تهنگ دبو و دخواست په ره بی عه گید بهگ ژ ری ره فه گه رینه. ئانگۆ، دخواست فه که ره دیگۆر و وی بکوژه. من خسته نه قلی و ی کو ئارمانجا مه، نه خوین پزانن، لی شیارکنا کوردان و خلاسکرنا وان ژ بن نیری بهگ، ئاغا، تاشتاڤ، خوه دی ملکان بو.

توی ل مالا من بمینی، جندی گۆته من. ئەو ناپین جهم من...
و من خوه ل مالا وی فه شارت.

چهند روژ بۆرین. ئیشاری، ب دزی، ئەز ژ جهم جندی و سو ده رکه تم و ب مۆرۆقه، ل گوندان دگه ریا، من ژ گوندیان ره، بۆلشه قییک چ بوون ددا زانین و دگۆت وان کو دقئ عه ردین ده وله مه ندان ژ وان بین ستاندن و ژ گوندیان ره بینه پارکرن.

ئیشاره کی، گاڤا ئەم ل مالا جندی جقیابوون و مه به حسا ترس و سستی

کوردان دکر، ژنا جندی ژ نیشکاڤه که ته هوند و کره قیر: «جه ندرمه...!»

- ل کونه؟ مه قیراند و رابوون سه ر خوه.

- ل مالا کالۆ شه مۆ.

- خوه فه شیره! جندی گۆته من و ژمال ده رکه وت. من خوه خست ناڤ کاهنی.

گاڤا جه ندرمین سواری هاتن بهر ده ری مه، بانی باقی من کرن و ب قریاج ئەو ترساندن:

- بیژه! کورئ ته ل کو یه؟

باقی من دگری و سۆند دخوار کو ژ روژا دیگۆرئ، ئەز نه دیبووم. دیا من، دناڤ ئاخ و تۆزی ده، ل بهر هه سپان، ل سه ر چوگین خوه، دگری و هیقی ژ وان دکر کو ره حما خوه ل وان بین...

خه لک ل هه ف گه اندبوون. جه ندرمان ل هه ر ده ری مالی گه ریان، گاڤا ئەز نه دیم، ژ کینا خوه، دیسا به لا خوه دان دئ و باقی من. لی، گوندیان خوه خست ناڤ وان و ئەو ژ ده ستی وان خلاس کرن و گۆتن وان کو ژ روژا دیگۆرئ، ئیدی تو که سی ئەز نه دیبووم. جه ندرمه ده ست قالا فه گه ریان و گۆتن دئ و باقی من کو ئەگه ر ئەوی من بگرن، ئەوی حه سابی خوه ب من ره ببین...

ئه ف تشت گش، جندی پشتی فه گه را خوه مال، گۆتن من، ژ بو دئ و باقی من بین پییر و کال، دلی من دشه وتی، لی من دزانی کو هه یا ئەز ل وی مه. حکومهت و به گین مه ئەو راحت نه ده ستن. من فکرا خوه گۆته جندی. ئەو هه نک پۆنژی و پشتیره فکرا من قه بوول کر و قه رار دا کو پشتی چهند روژان ئەز ژ وی ده ری هه رم. ژنا جندی توورکی من تزه کر. من ژ وان ئیزن ستاند و چووم ژ دئ و باقی خوه خاتری خوه بخوازم.

دمالا مه ده هه ر ته ف ل هه ف بووبوو. دیا من ل عه رد، ب گرین، هورمرین مه بین به لاوه لا بووی، لهه ف ددان. باقی من رابوو، هاته بهر

من، مەدەتەکی ل من نیی.

- عەرهەب، بیژە تە چ دزییە؟ گۆتە من و دەستی خوەدانێ سەر ملی من.
- من تو تشت نەدزییە، باقۆ.
- نەخو، کوشتنەک کرییە؟
- من تو کەس نەکوشتییە.
- نەخو، جەندرمە، چما ل تە دگەرن؟
- ئەز نزانم.
- تو ناخوازی راستیی بیژی باقی خو، دیا خو؟
- باقۆ!
- بیژە...

- ئەز دخوازم کو گوندی خوەدی عەرد بەن، بەختیار بەن. و توژی بیی خوەدی عەرد. تە سەح کر، باقۆ، چما ب دوو من دکەفن، ل کوشتنا من دگەرن؟ نەو ئەز دچم، لی، ئەژی دیسا فەگەرم. ب خاتری وە...!
- عەرهەب تو کوژی مە بی تەنی بی، ئەم ئیدی پیر بوونە، چما تول هەلاکا مە دگەری؟

باقۆ دگری، و هبسترتین مەزن دچاقتین وی پە دەهاتن خوار و دسەر روویی وی بی قەرمچی پە دحەرکین.

- ب خاتری تە باقۆ...! من ئەو خورت دەمببیزا خو دە گفاشت، و پشترە، من دیا خو ژعەردی راکر.

- عەرهەب! ب نالینی، ئەوی گۆتە من، و بی حەرەکەت، کە تە سەر کۆشما بی.

من توورکی خوە ئاقیتە ملی خو و ب لەز، مندا ری. ل دوور، د ناڤ تەهتان رە، شربتە شەفەقی ب زۆر دخویا. من بەری خوەدا ئەلکساندرۆپۆل (ئیرۆ لەنیاکان.)

۳- ژئەلکساندرۆپۆل تا ستراقرۆپۆلی

ل ئەلکساندرۆپۆل عەسکەر پیتل ددان. ل مەیدانی. ل ستاسیۆنی، کۆم کۆم دچوون و دهاتن.

هن ترینا «میرخاسین سەن جۆرج» دبرن ئەنیی. ئەو ب قیرین و خەبەران دهاتن فەرێکرن، و هەما ب هەڤ رەپەڤ دچوون. ترینین کو ژئەنی دهاتن تژی گوشتین عەسکەرتین چەکدار بوون. ئەوین ژجەبھی هاتی، ل ستاسیۆن ب دەنگ و تەڤدانین خو، قیامەت راکر، میتینگا پیک تانین، شاندار ریدکرن یەکیهەن دن کو دچوون ئەنی، سواری ترینا دبوون ب گۆتینین «مال...» ب ری دکەتن و دتاریی دە وندا دبوون.

«هەرن ئەنی ئیدی قە...» قاسیا، عەسکەری بۆلشەڤیک کو من دهاتنا خو دە ل ئەلکساندرۆپۆل ناسکر بوو ب کیف خوەشی، دناڤ پرانین خو پە فیکاند.

خوە ئاقیتە ترینا کو دکەتە ستاسیۆنی، خو پە گرت و گۆتە من:

- شامل وەرە، خو باقێژی!

دەزەلۆکا ترینی دە من جیی خو چیکر.

بەر ب تفلیسی فە ئەم ب ریکەتن.

چەند رۆژان، ل نفلیس، مە نەدزانی ئەم چ بکن؟ دهاتە گۆتن کول ری، ترین دسەکناندن، خەلک تالان دکرن، چەک دستاندنو دکوشتن. پەوش ئەندیشناک بوو. دگۆتن کول نیزیکی گەنجی، ترینەک پەرچە پەرچە کربوون، هەچی تی دە بوون چەکی وان هاتبوو ستاندن، تو کەس نەدزانی ئەو بر بوون کو؟ مودی ری ستاسیۆنی نەدەشت کو عەسکەر ب ری کەفن. ژ نیشکاقە، هاتە گۆتن کوژ بۆ بیچەک و ریکرنا ئەنی عەسکەرتین کول تفلیس بوون، کۆزاک بیانانا...

عەسکەر خو تەڤ دان. میتینگەک دانین، دا کو بزنان ل گۆرا فی

خەبەرئ، ئەوئ چ بکن؟ چەکیئن خوە بدن وان ئان خوە لبهەر وان بگرن...؟
 فاسیا دچوو و دهاات ب چەند عەسکەرەن رە پستەپست دکر.
 - شامل! ئەوئ داویئ بانئ من کر. ئەز نێزیکئ وئ بووم.
 - گەلۆ تو ریا فلادیکوکاز دناسئ؟
 گئ ل دۆرا من کۆم بووبوون.
 - بەلئ، ئەز دزانم. من ئەگەراندئ. تەقی ئئ یەکیئ توجارا ب پەیاتئ،
 نەچووبووم فلادیکوکاز.
 مە دا رئ. پانزە رۆژان ئەم ل چیا مان، داویئ، دمهها چریا پیتشین دە
 ئەم گهاشتن فلادیکوکاز.
 ل ئر بخو، تو نیزام تونەبوو. عەسکەر، ب تمامی، ترین زەفت دکرن و
 دچوون پرووسیا. هەقالین من خستەن سەرئ من کو ئەز ئی ب وان رە هەرم
 ستاقرۆپۆل. ل فلادیکوکاز ئی، حکومەتا موهقەت هەبوو و من ل وئ تو
 کەس ناس نەدکر. من دلئ خوە کر کو ئەز هەرم جین دوورتر، پرووسیا،
 خەباتگەها بۆلشەفیکان...
 ب ئی ئاویئ، ئەم گهان ستاقرۆپۆل.
 رۆژا دیتەر، ئەز چووم ل هەقالین خوە ین پارتیی بگەرم. رۆژەکە تەمام،
 من هەر دەرئ باژیر ناس کر، بییی کو راستئ تو ناسئ خوە بیم.
 ئەز ئەگەر بام ستاسیونئ. لئناث باژیر، بیدەنگئ حکم فەرما بوو. ب
 فاسیا رە روور و درپژل سەر رەوشا خوە، مە ئاخافتئ. د داویئ دە، مە
 قەرار دا کو ئەم هەنەکی بسەکن. دا کو ئەم ژ نێزا نەمرن، مە ژ خوەرە
 حەمالتی دەکر.
 وسا، مە چەند رۆژ دەریاس کرن.
 جارەکیئ، ل ستاسیونئ ئەز ل شغول دگەریام. رپویبەک (موسافیریک -
 و-) ل وئ روونشتیبوو و ل بەر لنگین وئ ژئ چەند چەنتە هەبوون. من
 خوە نێزیکئ وئ کر:

- هەموهلات، بەلکی تو حەوجەدارئ ئاریکاریئ یئ؟ من گوتئ و
 جەنتەین وئ نیشان دانئ. ئەوئ، ژسەرئ من هەیا لنگین من ل من نێری:
 - گەلەک باشە، ئاریکارییا من بکە، ئەزئ هەقی تە بدم، ئەوئ ل من
 ئەگەراند.
 من چەنتە دانین ملیئ خوە و ئەم چوون مالا وئ کو ژستاسیونئ گەلەک
 دووربوو.
 چەنتە پر گران بوون و یەک ژ وان دپشتا من رە هاتەخوار. ترسیایی ئەز
 سەکنیم. ئەوئ شەرمەزار ل من نێری:
 - من عەفو بکە هەقال! ئەز ژسنگئ خوە بریندارم، ژ لەورە من نەدکاری
 ئاریکاریا تە بکم.
 ژمن رە «هەقال» گۆت، ئەز فکریم و من چەنتە دیسا هەلگرتن و ئەم دریا
 خوە رە چوون.
 گاڤا ئەم گهاشتن مالا وئ، ئەوئ هەقی من و چای و کۆلباسا دان من و
 ژ کو دهااتم ژ من پرسئ. من باوەریا خوە پئ ئانی و چیرۆکا رەف و هاتنا
 خوە ژئ رە گۆ.
 - نەخوە تو بۆلشەفیکئ؟ ئەوئ ژ من پرسئ، ب کەن.
 - بەلئ...
 - کاغتین تە هەنە؟
 - چ کاغت؟
 - شەهادەت نامە یان پرسەکە بۆرینئ.
 - نا...
 - وسا نابە... لئ، بنیر من، ئەزئ ژ تە رە تشتەکی بنقیسییم، هەرە ئئ
 ئەدرەسا ها، ئەوئ تە قەبوول بکن...
 من کارتای وئ گرت و ب دلشانی ئەز چووم کول فاسیا بگەرم.
 رۆژا دیتەر ئەم کەتن ئۆردیا سۆر. فەرماندارئ مە میرالای شپاک بوو...

٤ - شەرى ھوندر

د ساالا ١٩١٨ دە، مفرەزا مە دمنتقەيا سالیسک دە، شەرى چەتەین رووسین سپى (دژمنى بۆلشەفیکان -و-) دکر.

گافا مفرەزا مە گریدایى ئالایا یەكەمین ئاستراقرۆپۆلى کرن، هەفالى من فاسیا چوگونۆف د فەگرتنا باتایسک دە، هاتە کوشتن. پشتەر، دمنتقەيا تزاریتسین دە، مە پرووسین سپى پە لەهف خست، و د داویع دە، ئەم چوون کو ستراقرۆپۆل ژچەمبەرا کۆزاکان خلاس بکن.

هەرەکی، ژ لەشکرگەها وی، ژئەنیین دن پە قووت ریدەکرن، پەوشا ستراقرۆپۆل پۆژ ب پۆژ، دژوارتر دبوو. چەتەین سپى ل دۆرا باژیر بکن. جەنەرال شکورۆ، ئەنیع مە قەلاشد و هاتە مە. پشتى شەپتین خوینپێژ، باژار کەتە دەستى دژمن. مە خوە کشانده گوندی تاتارسکۆیه و ژ وی ژى، ببه ئیریشه کى، مە خوەست کو ئەم باژیر دیسا بیخن دەستى خوە. دوو جارن ژى ئەم ب شوندا فەگەراندن. دناف لەهف خستنان دە، یەك ژفەرماندارین مە ین میتر و هیژاتر، هەفال شپاک هاتە کوشتن. ژ گوندی تاتارسکۆیی، مە خوە کشانده سەر نەفیمۆسکایا، د نافت شەران دە، ئەز ژ بۆ جارن سى سیا بریندار بووم، لی من خوە ژسەفان دوور نەخست.

ژ بۆ ئیریشا ستراقرۆپۆل، ل بەر چەمى مانیچ، بەرگەهەك نوو هات دانین. ب مفرەزەین پچووک، مە ئاقبیت باژیر، لی، ل مەدقیدکا ئەم ب شوندا هاتن ئیخستن. ل وی، نەخوەشیا تیفوس ئەز ئاقبیتم عەردی. ب برینداران پە ئەز برم پیاتیگرۆسک و ژ وی فلادیکۆکاز.

ل وی ژى، ب نەخوەشیا پاراتیفۆبید، ئەز دیسا کەتم نافت نشینا. ئەز هیدى هیدى هاتم سەرخوە. تیفوس و پاراتیفۆبید، ئەز یەكجار ژقەووت خستبووم و خوارنا خەستەخانى ژى نەدهاتە خوارن. هنگى، چەتەین رووسین سپى، دەست ب ئیرشى کر. پۆژەکی، مە دەنگى تویا بهیست. خەستەخانە، وەك کومیرۆبەکی فوری، کەلەكەل بوو.

- رووسین سپى... رووسین سپى... ئەف پرس ل دۆرا مە، ژ دەفقی هەر کەسى دەردەکەتن. ین و دکارین ژ پیا بسەکن، لەز ددان خوە کو ژ خەستەخانى دەرکەفن.

ل جەم من کۆزاکەك ژ کووبان هەبوو، رابوو سەر خوە و جلی خوە خوەست.

- تو دچی؟ من ژى پرسى.

- هەرى.

- کو دا؟

- خوە بگەهینن ئۆردیا خوە.

- لی، کا بنیر! تو ب زۆر خوە لسەر پیا دگری...

- خەم ناکە، ل دەرڤە، ئەزى خورت بیم. ما تو دخوازی ئەز ل فر بیمن دا کو ستانشکری (هیژین رووسین سپى) بین و من بدن بەر شوران؟

کۆزاکى مە ژ خەستەخانە دەرکەت. من دل کر کو ئەز هەرم، لی، ئەز ئەوقاس سست بووم کو بی ئاریکاریا توکەسى، من نەدکاری ل ئۆدەیا خەستەخانى بخوە بمەشم.

«چقاس ژمن بی، ئەزى خوە زوو راحت بکم!» خوەستن د من دە ئەوقاس خورت بوو کو، یەك دکارە بیژە، ئەوی دچەند پۆژان دە ئەز ب قووت کرم. د نافت ئۆدی دە ئیدی، ب تەنا خوە دمەشیام. نیزیکی پەنجەرەیا دبووم و گوھی خوە ددا دەنگى تفنگان.

شەر ئیدی، لناف باژیر چیدبوو. پۆژەکی، سەرى سپى مە هیست کو رووسین سپى کەتنە نافت باژیر و ئەو گرتە. پشتى چەند سەعاتان، کۆزاک هاتن خەستەخانى، ئەو د نافت نەخوەش و برینداران دە ل کۆزاکین کۆمۆنیست ین نافتچەیا خوە دگەریان، گافا ژ وان ددیتن ئەو د جى دە دبرن حەوشى و ئەو ددان بەر قونداغین تفنگان و پشتەر دکوشتن.

سەری منی رووت و پها من ئال خەستەخانێ درێژبووی، شک خەستە
دلێ وان کو ئەز جوھی مە.

- تو جوھی بی! دگۆتن من، هەردوو ملین من دگرتن و ئەز دەهەژاندم.

- نا، ئەز ترک... کوردم.

- تو دەهەوا دکی و ئەف؟ بەردە... بنیــرن...! ب زۆر دەریبی من
داخستن. من دگۆتە وان کو ئەز مسلمانم و کو... شەواتا دەریهکی قونداغا
تفنگی، گۆتین من دان پرین. ئەز ئاقیتم عەردی و ب کولمان ب من
کەتن. دقێ گاڤی دە، سەرتهیبب خوە گهاندە هەوارا من. لسه ملین وی
نیشانین زابتان هەبوون:

- ئەف چیبه؟ چ دکن؟ ئەوی قیر کره کۆزاگان.

- ئەز بەنی، ئەم حیسابی جوھیهکی دبین...!

- کێ گۆتە وه کو ئەف جوھی یه...؟

- جوھی بخوھیه. ئەز بەنی... ل فر، تەماشە بکە...!

- ئەف کورده، مسلمانە... وی دجی دە بەردن...!

کۆزاگان، شاش بووی، ئەز بەردام، لێ نه ب دلێ وان بوو. گاڤا
دەرکەتن قیر کرن من:

- ئەم ديسا بینه تە، توژ دەستی مە نافتی... وی شەڤی، ژ دەریان
کەتی، مەست و هەلاک، من ژ نەخوئشیر هیشی کر کوژ من پە جلهکی
پەیدا بکە. تین هەڤالین مە تین مری، گش ل وی بوون.

پیری ژ من پە پانتالۆنەک قەتیایی و چاکیتەک نائین. بەر ب سبێ ڤه،
من خەستەخانە بەردا، و ل دەڤه، راستی ئەرمەنیین مهاجر هاتم کو ب
من گەلەک شا بوون. یەک ژ وان، خاڤۆ، ناسەکی مە تین کەڤن بوو.

ل باڤیر، تالان و ڤه گرتنا خانییان بی پەروا دۆم دکر. خوە ڤه شارتن
دژوار و خەتەر بوو. خوەدیین خانییان ژ بۆ نەفسا خوە دلەرزین. تو کەس

نەدکاری گازنان ژ وان بکە، ژبەر کول کوچان، لبر دەریان، کۆمۆنیست،
عەسکەرین ئوردیا سۆر و هەرچی کەسین کو ئەو ڤه دشارتن ددان بەر
تفنگان ئان ب دراقه دکر. لناف باڤیر گەر ب خوە، ب خەتەر بوو، ئەگەر
هەما کیتفا کۆزاکەکی سەرخواش ئان زابتەک ب رووی یەکی نەهاتا دجی
دە، تە دکشاندن خوەندەگەها عەسکەری یا «ناقدار» و کەس ژ وی ساغ
دەرنەدکەت.

داوی، ژنا خاڤۆ، دەرکەتنا من ژمال مناسبتەری. ئیقارەکی خاڤۆ ژ من
پە نان و کارتۆل دان و ئەز ب پێ کەتم، ئارمانجا من ئەو بوو کو دئەنیا
رووسین سپی پە دەریاز ب و خوە بگەهینم باڤیری ئاستراخانێ.

پشتی چەند رۆژان ئەز گهاشتەم گوندی قزلەر. من نەپەرە نەژی نان
هەبوو.

ئەرمەنییهکی دەولەمەند ئەز بزم جەم خوە کو ئەز ژێ پە بەخچەڤانی
بکم.

هەما ل دەڤا رازان، خوارنەکە نەخراب تەئسیرا خوەنیشان دان. من
دەست پیکر ب لەز وەرم سەرخوا. دگۆتن کو د ئان رۆژان دە، سۆران،
دناف زلان دە خوە دابوون خویا کرن. ب کیتفاخواشی من گوھ ددا ئان
خەبەران و ژ بن دە ژێ من خوە پیک تانی کو ئەز دۆم ب پیا خوە بکم.
پشتی چەند رۆژان، فرسەتەکە خوەش کە تە دەستی من.

چارەکی، چەند زابتین سەرخواش هاتبوون بەخچەبی مە. ئەفەندیی من ژ
وان ترسیایی، ژ وان پە خوارن، ڤه خوارن، ژن نائین و سەفاهەت دەست پین
کر. وی شەڤی هەتا سبێ، هەیا ژسەرخواشی بیهش کەتن، ڤه خوارن.
هەنەک ژ وان، مەست بووی، ل بەخچە، ل بن ستیران پراکەتن.

وی شەڤی، خەو قەت نەکەت چاڤین من و سەیرا سەفاهەتا وان ئا کریت
کر. گاڤا گش سەرخواش کەتن من خەستە ئەڤلی خوە کو ئەز چەکین وان
بدزم و خوە باڤیرم نافت زلان. دوو تفنگین کۆزاگان، لبر مازی ئاقیتی

بوون، لى، رەخت ل پاكەتيان بوون. من بېھنا خوە گرت و چار لە پكا، خوە گھانده كۆزاکەكى، رەختى وى برى، تفنگ گرت و ژ وى رەقيام. مەدەتەكە دريژ، بيىيى كو راستى هەفالىين خوە ین سۆر بييم، ئەز د ناڤ زلان دەگەريام. ژ تەعب كەتى، من خوە دريژ كر كو هەنەكى بېھنا خوە بستينم. هەندك مابوو كو ئەز د خوە هەرم، چەند زلامان خوە ئاڤييتن من و دناڤ ملين خوە دە ئەز گفاشتيم. من زۆر دا خوە كوژ دەستى وان بفلتم، لى ئەز خورت گرتبووم و ل بەر بكيين من دگەريان. من باش ل روويى وان نىرى و ژ نىكافە، كەنەك ئەز گرتيم. نەخوە، ئەوبوون... فەداييين مە ین سۆر بخوە بوون.

گاڤا زانين ئەز كى مە، ئەز برم مفرەزەيا جانبيزان. ل چيان، ل دار و دەقيان مە خوە دڤەشارت و مە داڤيت سەر ترينين چەك و پۆستاشەر و يەكينيەين پچووك ین رووسين سپى. مە ربا عەسكەرین جەنەرال دراتزينكو يين شەكەستى دگرت و گەلەك خسار ددان ئۆرديا شکورۆ يا تارومار بوويى. دڤان رۆژان دە، ئۆرديا سۆر ژى، عەسكەرین جەنەرال دەنيكين، ژ خارکۆڤ دەردکر.

دبهارا سالا ۱۹۲۰ دە، ل جۆرجيفيسک، مە خوە گھانده، ئۆرديا سۆر. ل قەفقاسيا باکور، دژميين شۆرەشا سۆر شەكەستى بوون و هەموو ئەنيين شەر ژ وان پاك بووبوون. ئەم شەرەڤان بخوە، چوون ئەنيەكا نوو، ئەنييا ئاڤا و سازکرنا ئابۆريا ويران ئا قەفقاسيا يا سۆڤيەتى.

۵- قەگەر

ساليين شەري هندور، ژ بۆ مەدەتەكە دريژ، ژ كوردستان ژ وەلاتى من ئەز ب دوور خستبووم. د سباتا سالا ۱۹۲۴ دە، پارتيا مە ئەز ريكرم ئەرمەنستانى دا كول وى، دناڤ كوردان دە بخەبتم. كۆميتهيا ناڤەندى (لجە مەرکەزى) يا پارتيا كۆمونيستا ئەرمەنستانى، ئەز هينكەرى كۆميتهيا ناڤندى و ئەندامى شوعبە «ئەڤەليياتين قومى» تەعين کرن. ژ

وى رۆژى دە، رووپەلا ژينا من ئا نوو دەست پيكر. من خوە خست دژميين سەدسالان: شەري ئاڤا، تاشناق و بەگان، دا كول شوونا وان، ل وارين كۆچەر و ل گوندين سۆڤيەتان پينك بين.

ب دلخوەشپەكە مەزن، من چيا و چيەرەين وەلاتى خوە ديتن، جييين كو د پچووكاھيا خوە دە، من ب باڤ و برايئ خوە رە كەريين خەلکى چييراندبوون.

مژەن ب هەن ستوورتر و ب خۆڤتر دبوو و سەري ئاڤى بى ب عەور، ژ من قەدشار. «دى و باڤين من، هين ساغن گەلۆ؟» د دلئى خوە دە من ژ خوە دپرسى و سبى زوو هيدى هيدى، نيزيكي چياين گوندى خوە ین كەسك دبووم.

ڤانە هۆلكين مە، ین د عەردى دە تەمري! لى چ قەومىيە؟ گوندين كوردان گش ڤالا بوون. دەى و پەنجەرەين خانبيان شەكرى بوون... چ ب گوندييان هاتبوو؟ مۆرۆڤە ل كوبە... باڤۆ، يادى...؟ ئەز داكەتم نەوالى. د چەمى شلە رە كو سنۆرين گوندين ئەرمەنى و كورد پينك تينه، دەرباس بووم و لەبەر خانىي پيشين سەكنيم. ئەرمەنيەكى پۆرسپى، دبيستانەكى دە عەرد د كۆلا.

- هەڤال! من گۆتى، كورد ل كونه؟

ئەوى چاڤين خوە ین نيڤ - كۆر راکرن سەر من، ب ملئى خوە خوەيدانا خوە پاڤرکر:

- گەلۆ تو زانى؟ ئەوى ب بى باوەرى، قەگەراندە من و ديسا زڤرى شغولئى خوە.

- گوھ بدە من، من، من گۆتى و ژ هەسپ هاتم خوار. بيژه من، ديا من، باڤى من شەمۆ، ل كونه؟

- شەمۆ؟ ما تو نوو هاتىي؟

- بەلى.

- ئەو گەش چوونە... کالۆ دەستی خوە درێژی چیان کر.

- کو دا؟

- سەری چیا یی ئالاگۆزی.

- ئالاگۆزی؟ ژمیژفە؟

- بەلێ، ژمیژفە. هەرە ل وان دەران بگەرە...

پشترە، کالۆ، پشتا خوە، ب ئاواکی وەلیدا من، من فەهم کر کو ئیدی تو گۆتین وی نە مابوون.

پشتی ژ مال دەرکەتەنا من ب چەند رۆژان، حکم کەتیبوو دەستی پارتیا تاشناق. ئەف پارتیا نەرمە نیین دەولە مەند، ئا دژمنین سەوری، بوو. ئارمانجا وی ئەف بوو: پیکتانی نا نەرمە نستانەکی ژ دەریاکێ هەیا دەریا دن، ئانگۆژ دەریا رەش هەیا دەریا سپی. ژ بو بچیەناینا فی ئارمانجی، ئەوی قەلاندا کورد و ترکین نەرمە نستانێ دانیبوو بەرخوە، دا کو تمامی پاشیا خوە ژ وان پاک بکە و پشترە ب هەموو قەوەتین خوە، خوە باقیژە سەر ترکیبی.

ژ لەورە، نەمو من گوند قالا د دیتن و عەزاب و شکەنجەین خەباتکەر و فەقیڕین کورد، دەاتن بەر چاقین من. کوردین کو من ل باکورێ قەفقاسیی، دیبوون، ژ من رە قالا زما تاشناقان کربوون. چەتەین تاشناق، ب چەکی کۆئوردیا چار ل نەرمە نستانێ هشتبوون، گوندین کورد و ترکمەن، تالان و ویران دکرن.

لێ، عەشیرین کو، وەک سپکی، حەسەنی و زورکی، سەرەکی و ان حکمێ پارتیا تاشناق قەبول کربوون، ل جیبی خوە مابوون. مەزنین وان رتبه و نیشان ستان دیبوون. هەنەک ژ وان بوو بوون ئەفسەر (زابت). شان ئاغا و بەگان، ژ تاشناقان رە عەسکەرین کورد پیک ئانیبوو و پین، ب هەقالەتیا تاشناقان، فەقیڕ و خەباتکار دقەلاندا. ل سەر هەر مفرەزەکی کورد، تاشناقان یەک ژ زەلامین خوە یین مجلس داتانین. ل مقابلێ فی

ئاریکاری، بەگین کورد ژ نووڤه، سخرەین دەره بەگتیی دانیبوون، هەتا ئەوین کو د زەمانی چار دە بخوە هاتبوون راکرن ژی.

خەباتکەر، ئیدی ژ تاقەت دکەتن، تاشناق، ماوژەر د دەست دە دبن ئەمرین خەمپاییت (سەرەکی چەتە). یین د شەوتاندن، خەلک د دان بەر شووران. تو کەسی نەدکاری سەری خوە ل بەر هۆڤیتیا وان راکە. سەرەکی عەشیرا زەرکی، جانگیر ئاغا، بوو بوو سەر فەرمانداری قوەتین کوردی یین «دلخواز» و رتبه یا سەرەنگ (میرەلای) ستان دیبوو. یوسف بەگ تەیمورۆف ژی، دیار لە مەنتا تاشناقان دە نەمینه نە بوو.

بەگ هار بوو بوون. کێ ب ئەمری وان نەدکر، هەیا بکەڤه بەر مرنێ، دەاتە لیخستن، ملک و پەز و دەواری وی ژێ دەاتن ستاندا. ژ بو ئوردیا تاشناق، بەشین بلند هاتبوون ئاقیت سەر خەلکی، دەوار و زادین وان، بی حساب و کتیب، دەاتن زەفت کرن. لێ، پارا شیر، دیسا د دەستی بەگان دە دما. عەگید بەگ تەیمورۆف ژ ئالی تاشناقان سەرەکی عەشیرا شەرقی تەعین بوو بوو. هەرەکی، شەرقیان ئیدی نەدکاری حکمێ تاشناقان هلگرن: ل دەشتا سەردار ئاباد عسیان کربوون و دانینا حکمێ سۆڤیەتان خوەستبوون. ژ بو شەری وان، تاشناقان ل بن فەرمانداریا گارۆ ساسۆنی، ئوردیا خوە ریکربوون. عەشیرا شەرقی یا پچووک، بی چەک و بی ئاریکاری نەدکاری لێر ئالین تاشناق یین هەیا درانین خوە چەککری، خوە پر بگرە. عسیان وان نەچوو سەری و رەبەنا ژ دەستی تاشناقان، شکەنجەین ل تو دەران نەدبیتی کشاندن، هەر تشتی وان هاتە هەلەشاندا و ئەو بخوە دخوینا خوە دە هاتن غەرقاندا...

چەند رۆژان، ب هیتیا پەیدا کرنا دی و باقی خوە، ئەز گوند ب گوند گەریام، لێ، تو کەسی نەدکاری من ل سەر وان ناکەه بکە. هەرەکی کورد گریدایی عەدەتین خوە بوون، گاڤا من بەحسا وان دکر، سەری خوە خوار دکر و بی دەنگ دمان.

هنگی، من زانی کو فەلاکەتەک هاتیە سەری دئی و باقی من. من بەری
خوێ دا ئالاگۆزی، جەم کوردین کۆچەر.

د نقتەک پۆلیس دە من بخوێ رە جەندرمەبەک بر و ئیشارا رۆژا دیتەر،
هیدی هیدی، د شقەری بەکە تەنگ رە، ئەم گهاشتن چیی. هەسپین مە
دکاشا چیی رە بهن چکاندی ب رئی قە دچوون.

ببستەکە دی ئەم کەتن مەرجهکە پچووک. ل قئی، ل وئی، بەر ب گەلیی
قە، کۆنین رەش هاتبوون دانین. ل بەر کۆنەکی، کورد کۆم بووون، ئەم ل
جەم وان سەکنین و ژ وان هیتی کر کو کۆنی سەرەکی سۆقیە تا کۆچەرەن
شانی مەبدن. گش بی دەنگ ل هەف نیرین و دەستی خوێ دریتی دەشتی
کرن:

- سۆقیەت ل وئی نە، جەم مە، ل فر، هین بەگ و شیخن.

- ئەف چیرە، یا کیزان عەشیرتیە؟ من پرسی.

- یا عەشیرا حەسەنییە.

- سەرەک کییە؟

- عەلیخان بەگ تەمورۆف، یەکی ژ وان گۆت. و سەرەکی چیرە ژئی،
شیخ سلیممانە. تو بی فەیدە پرسا سۆقیەتان دکی.

پشتەر کۆنەکی مەزن و زەنگین شانی من دا و بسەر دە ئاژۆت:

- مستەفا بەگ تەمورۆف هاتیە، ئەو حەز ناکە کو کورد بەحسا
سۆقیەتان بکن.

زلامەکی بەژن کن، ژ کۆن دەرکەت و بەر ب مە قە هات. ژ کەمەرا وی
یا زیف خەنجەرەک دالەقاندبوو.

د دەستی وی دە، قەمچیەکە ب قەبدا زیقین هەبوو. کوردان، ل بەر وی
خوێ هەیا عەردی تەواندن.

- چ دخوازن؟ ب پرووسی، ئەوی ژ مە پرسی.

- ئیشی مە ب سەرەکی سۆقیەتی رە هەیه، ب نەرمی، من قەگەراندی.
مستەفا بەگ کەنی.

- عەلی بەگ پسمامی منە و مالا وی ها ل وئی!

ئەوی گۆتە مە و ب دەستی خوێ نەوالەک، دمرئا ئیشاری دە نیف - خوبا،
شانی مە دا.

- سپاس، من گۆتی و هەسپی خوێ ژنووقە ئاژۆت.

ل بەر دەقی نەوال، ب تەنی ب کەفر دۆرا وان گرتی، کۆنین کوردین فەقیر
هەبوون. ل بەر دەریی یەکی ژ وان، ژنکەسە بەژن بلند و پۆر سپی،
دسەکنی. من سلاش لیکر، پروو و دەنگی وی تشتەک ژ زارۆتیا من ئا
دوورکەتی ئانی بیرا من.

من بالا خوێ دایی.

- خالتیکا پەری! من قییر کری و ژ هەسپ هاتم خوێ. ئەو، ترسیایی
خوێ ب شوون دە دا.

- ئەز عەرەبم، عەرەب شەمۆ. ئەز ناییم بیرا تە، خالتیکا پەری؟

- نا، تونە عەرەبی، تو بی سمبیلی، تە پرووی خوێ کور کرە! ئەوی ب
هشکی گۆتە من.

- کورکری؟

هنگی هاتە بیرا من کول جەم کوردان، کورکنا سمبیل گونەهەکە مەزن
بوو!

من گەلەک خوێ وەستاند دا کو باوەریا وی بینم کو ئەز عەرەب شەمۆی
شقانی بخوێ بووم، کو پر جارن، ئەوی ئەز ژ دەستی باقی من
دەریخستبووم، گاڤا ئەوی دکر کول من خە. سەر فان گۆتنان، ئیدی تو
شکین وی نەمابوون و ب کەنەکی دلخووشیی ئەز عەزماندم مالا خوێ. ئەم
کەتن کۆنی وی بی دیسا وەکە بەری پەریشان. دجی دە، خالتیکا پەری،
خوێدا خەباتی دا کوژ مە رە خوێنەکی پیک بینە.

- عەرەب، چ هاتیه سەری ته؟ مووین سپی که تنه پوری ته... و دەستی خوه ل سەر سەری من گەراندا.

من هنگی به حسا رووسیایا سوڤیه تی و شه ری هندور کر، و ژفی ب شووندا، کورد ئیدی چاوا وی بژین، گوئی. ب شەف دەرەنگ، گەلو، میری خالتیکا پەری، هاته مال. ئەوی، ژسبی هەیا وی دەمی، شغولی به گی خوه دکر. گاڤا بهیست کو ئەز کوری شه مو مه، ب کیتفخوهشی سلاڤ ل من کر و روونیش. دوور و درێژ لسه ژيانا کوردان مه ژخوه ره تاخافت.

چار سال بوون کو نیزما سوڤیه تی، ل ئەرمه نستانی هاتبوو دانین، لی، گوندی و کوچه رین کورد، دیسا وهک بهری ب نسلوا عەشیره تی دژین، لسه وان، دیسا ئاغا ئان کورین وان حکم دکر. هین، مه جلسین ئەشرف و دهوله مه ندان هه بوون، و شیخ ژێ ژ ئالیی خوه گوندی و په نجه برین کورد بناقی دین تازی دکر.

ئسولین ئیستسمارا کوردان وهکه بهری دمان، ب تنه پهنگی وان گوهریبوون: نهو، ئاغا و بهگ شوونا کو راست ب راست ب دهستی خوه، خه لکی بيشین و مالی وان ب خوبن، شیخ ددان پیشیا خوه. په رچه بین عەرد، چه ری و زوزانین باشتر، د دهستین بهگ و گوندین دهوله مه ند ده بوون.

و ین کو ب کیری تو تشتی نه دهاتن، ژگوندین فه قیر، په نجه بر، به له نگازان و هن بیان ره هاتبوون هشتن. که رین به گان، ب هه زاران فه سه ری ژ به شان معاف بوون، ژبه ر کو خوه دین لسه ر حکم بوون. «عه داله ت» ژی ب ئاوا بی به ری دیسا ب دهستین به گان دهاته ب جیه ئانین. دناڤ عەشیره ده، ژ بو نه هقی و مخالفه ته کی، ئاغان و به گا په ز ئان په ره دستاندان، بی شک کو ژ بو خوه، لی نه ژ بو ین زبان دیتی. خه لک هین خوکی ددان بهگ و ئاغان، لی نهو ژێ ره په جوو ئانگو دیاری دگوتن! زلامین به گان ین خاس ددان و ئەو پارازکه رین کوردان د دان زانین.

گاڤا نه مینه نده کی سوڤیه تی دهاته وی دهری، ئەف خولام دچوون پیشیا وی و ل سنگی خوه دخستن و قیر دکر کو دناڤ عەشیره ده حکم گە لهک باشه و فه قیر ژ هه ره ته عه دا و نه هه قیی هاتنه پاراستن. کورد جیین قه محیین به گان خوهش تانین بیرا خوه لی نه دویرین راستیی بیژن نه مینه نده ین سوڤیه تان، ژچیرۆکین که لو، یه کی خوهش حس دکر کو ئەف کوردین په ریشان ل ریه کی دگه ریان کو ژ ئیریقانی هاتبوو ریکر دا کو کوردین فه قیر بگه هینم هه ف، عەرد و چیره ژ دهستین به گان و ئاغا بستین و وان ژ ین مه تاج ره پار بکم، ب ترس گوته من:

- عەرەب، بهگ، ئاغا و دهوله مه ند خورتن، لی، ئەم بخوه...؟ و گەلو چاقین خوه ل کونی خوه یی پروت گەراندا.

- دقئ ئاریکاریا حکمی سوڤیه تی بکن، دا کو خه لک ژ زلما ئاغا، بهگ و دهوله مه ندا خلاس بکن؟ دقئ کو هه موو کورد ژ خوه ره سوڤیه تان دمین، من گوئی.

پشتی کو ئەز ب گەلو ره ل هه ف هاتم کو ئیقار هه موو کوردین په نجه بر و فه قیر ل مالا خوه بجقینه، ئەز سبی زوو، ژمال دهرکه تم. نیقرو، ئەم گهان چیره یا بهگ، سه ره کی عەشیره هه سه نی. ل وی، ل مه يدانه که پچووک، بیسته ک سواری ل هه ف گه ابوون و گوندین فه قیر ژ، ل دؤرا وان کۆم بوو بوون.

- جریدا! هه فالی من گوته من.

سواران، ب قیری، سه ری هه سپین خوه بهر ب نه والی فه بهردان و دارین خوه ئاقین هه ف.

شیخ، بهگ و مه لا، ل ئالیکی، ل جهم هه ف بوون و ل لیستکی له سستکی. گاڤا ئەم ژ وان خو یا بوون، عه لیخان بهگ هاته پیشیا مه، ئەو ژ به ری ده ئاگه ه کر بوون. دهه گاڤان ژ مه وی ده، ژ هه سپ هاته خوار و ب رووسی خیره اتن دا مه.

- ل فر سەرەك كىيىه؟ من ژى پرسى و ل كووما بەگ، شىخ و مەلان نىرى.

- ئەزم، خولامى دەولەتا سوڧىه تىن لەنەن، سەرەكى كوچەرەن عەشیرا حەسەنى، عەلىخان بەگ دىسا سلاڧ دا و خوە خواركر، ئەم كورد بخوە ملەتەكى پىچووكن، ئەم تىكلى توكەسى نابن، و توكەس كى بەلا خوە نادەمە. ملەتە مە بخوەشى دژى و گش ژى نزاما لەنەن رازى نە، عەلىخان بەگ گوته من.

من دسا چاڧىن خوە ل دؤرا خوە گەراندن و ل سەر بالگهپىن نەرم پالدایى، من كالهكى پورسپى دى. ئەو يوسف بەگ تەمورؤف بوو، تەڧى تاشناقان رەڧىابوو ئىرانى و دقان نىزان دە ڧه گەربابوو. ب گرانى ئەوى سلاڧ دا مە و ئەم عەزماندن كوڧى خوە. عەلىخان و يوسف بەگ نەدزانىن كو ئەز كوردم و ب هەڧ رە سەرەست ب كوردى خەبەر ددان. بەگ، شىخ و مەلا، ل دؤرا مە ل سەر چوگان روونشتن. ئەز گەلەك كىڧخوەش بووم كو ئەز وەك بىانى دزانم.

گاڧا يوسف بەگ بهيست كو ئەز ژئىرىڧاننى تىم، دەست ب پەسندانان نىزاما سوڧىه تى كر.

ل سەر دەستەخانەكى خوارن دانەن بەرمە.

- ڧايە خوارنا مە، يوسف بەگ گوته من. «ئەم ملەتەكى گەلەك ڧەقیرن، بەرى هەر كەسى، ترکان و رووسان ل مە تەعەدا دكرن، لى نەو، ل بن حكمتى سوڧىه تى، ژيانا مە خوەشتر بوويه.» دەنگى خوە هەكى برى و ل دؤرا خوە نىرى. گوهدارىن وى، گش ب تەيد سەرى خوە هەژاندن:

- ئەم ب نزاما سوڧىه تى پر كىڧخوەشن. ئەم نە چار نە ژى دەولەتەكە كوردى يا بسەرىخوە دخوازن. ئەم كوچەرەن سەرەستەن. هەتا زمانى مە بخوە نىنە.

- زمانى كوردان نىنە؟ من گوته يوسف بەگ و خوە شاش نىشان دا.

- مە چ زمان هەيه؟ ل فر ئەم ب رووسى و ل منتهقا ئاباران، كوردەن مە ب نەرمەنى دخوين.

من دەنگى خوە نەكر.

ئىڧارنى، كەرىپەن پەز تىن بى حەد و حەساب، ل بەر كوڧىن يوسف بەگ بوون كوڧ، «ئەڧە حالى تە بى ڧەداندى؟» من ددلى خوە دەگوڧ و ل بەر دەه، دؤزده شڧاننى ب كنجىن پەرتى، ل هەزاران سەرىپەن پەز نىرى.

مە ئىزىن ژ وان خوەست و مە بەرى خوە دا كوڧى گەلو. ل وى، كوردەن بەلەنگاز ل بەندا مە بسەكنایا...

وى شەڧا ها، دناڧ تەهتان دە، ل جەم كوڧان، جڧىنان كوردەن ڧەقیر تىن ئالاگوڧى يا پىشەن هاتە دانەن. كوچەرا، بى دەنگ، گوهدان گوڧىنەن من تىن لسەر سوڧىه تان.

من گوته وان كو لەنەن دخوەست كو ملەتە كورد نازاد بىه، دخوەشپى دە بژى و بدەستى ئاغا، بەگ و دەولەمەندان نەبى تالانكرن.

پشتى جڧىنى، كوردەن ڧەقیر دىسا بى دەنگ ژ هەڧ جودا بوون، دا كو سى هەرن و ژگوندىپىن دن رە گوڧىنەن من بەلاڧ بكن. ئەڧ جڧىنا مە يا پىشەن، بى دەنگ دەرباز بوو، لى، پشتى ڧەگەرا مە، چىا و دەشت و زؤزان وەك لەههەكى خوە هلدان:

- عەرەبى شڧان! عەرەبى شەمۆ، لەنەن بخوە ئەو رىكره كوردان گوڧن .

عەدەتەن چەند سەد سالان خەباتكەر و رەنجبەرەن كورد عەلماندىبوون سەبرى. ژ لەورە، ئەوان ب ترس و ب دزى ژحالەن خوە گازن دكرن. ل جەم كوردەن گوندى، بەرى هاتنا من ژى، ل هەك جىبان، سوڧىه تىن گوندان هاتبوون دانەن. لى، هەن دەولەمەند ژى كەتبوون ناڧ وان.

سەرەكى يەكى ژڧان سوڧىه تان، هەڧالى من، مۆرؤڧە بخوە بوو. من ئەڧ گوند، ژ بو شەرى بەگ، ئاغا و شىخان، ژ خوە رە كرە قەرارگە. ل وى، ب ساز و گهاندنا خۆرتىن كورد مە دەست پىكر.

ژ بۆ پەیدا کرنا دئ و باقی خوه ئەز گهاشتم ههیا تفلسی و ل وئ خوشکا
 من، ژ چی هاتبوو سهری وان ئەز ناگهه کرم. پشتی چوونا من ژ مال،
 تاشناق، باقی من گهلهک ئیشاندبوون دا کو بکن کو من فهگهرینه مال.
 باقی من، ژ بیگافیی ب کفلهتین خوه فه، ژ وهلیت دهرکهتبوو و چووبوو
 منتهقهیا نه لکساندرۆپۆل. پشتی، وی، گهلهک مهاجرین گوندی مه
 هاتبوون وئ دهری. لی، ل وئ ژی، کین و دژمنتی خستبوون ناڤ ملهتان
 و سهرهکین عهسکهری ب کيفا خوه ههرهکته دکر. جارەکی خمباییتین
 تاشناق، باقی من بریوون دهرهکئی و ئەو ئیدی فهنهگهراوند بوون. پشت
 چهند رۆژان، نیزیکی گوندهکهی باقی من کوشتی دیبوون. خوشکا من ژ
 ب یادی ره دهرکهتبوو چیی، ل وئ دیا من ژی ژ نیرا مریو.
 ب فی ئاوی، من ئیختبارین خوه ساخ نه دین. ئەز فهگهریام سهر
 کارین خوه. دناڤ سالهکئی ده، من ژ فهقییر و رهنجبهران، فرقهکه خورت
 پیتک ئانی.

دساله ۱۹۲۵-ان ده، بهگ ژحقوقین سیاسی کهتبوون لچهنتسی
 (بهردایی)، فهقییر ئەو نهدهشتن کو بکهفن جشینین وان. شهههکی دژوار
 دناڤ مه و وان دهست پیتکر. بهگان خوهستن کو خه لک ل مه راکن. شیخ و
 مه لا لهعنهتا خوه دئ ل من و ل ههقالین من باراندن و ئەم خاینین دین،
 دژمنین ملهتی کورد، دژمنین مقهدهسات و ئین عادهتین باڤ و کالان
 ئیعلان کرن.

شیخ، ئاغا و بهگان مراجعهتی ههر تشت کرن، ل کوشتنا مه بخوه
 گهریان، لی مه گوه نه دا وان و لسهر ریا خوه بی ترس و ته لاش مهشیان.

دساله ۱۹۲۵-ان ده، ل هه موو وارین کۆچهران، سوڤیهت هاتن بژارتن.
 ب فی ئاوی، مه داویا حکمی بهگ و ئاغا و شیخین کورد ئانی.

کوردین ئالاگۆز

۱- ترسا دهره بهگین ئالاگۆز

چیاپی ئالاگۆز، چیاکی گهلهک مهزن و عاسییه، ژ بهریا سهردار ئاباد
 دگهه ههیا گهلیی میسخان. ب تهنی کۆچهر دهردهکهفن زۆزانی و ل
 وئ کهریین خوه دچیرین.

پۆزی وی یی بلندتر، ل راسهری چاره زاین ئەرمه نستانی ین مهزن
 دنییه؛ ئاباران، مه لا گۆکچا، تالین و ئاشتاراک، ژ دوور فه، یهک دکاره
 لسهر درێژاهی و پههنایی وی ببینه. ل وئ، عهور، وهک پیلین دهریا ین
 کو دبهزا خوه ده هشک بووبوون کۆم دین. عه زمان ژی، ل وئ سهرهست و
 بی حه ده. ئالاگۆز دسهر دهستا ئیریشان ئا دهوله مه ند ره هلبوویه و رۆژین
 خه باتکه رین ژ ته عب و گهرمیی که تی، ل سهری وی بی ب بهرف دنیرن.

- گه زۆ، کوردهک ژ هه قالی خوه ره دبیزه و ب دهستی خوه سهری پۆزی
 ئالاگۆز شانی دده، نهول وئ با قاس هینکه، ل نیزیکی بهرفا کول وئ
 مه پار شقانتی دکر.

- به لی، به کۆ. ئەگه ره مه بزانیا کو ئاغا و شیخین مه لعون، ئەم
 دخاپاندن، قهت مه کهریین وان دچیراندن؟ جارەکی، بفر! ئەز پینج
 سالان، ب کفلهتین خوه ره، چووم بهر په زئی عه گید و مه جید بهگ، لی د
 داویی ده بیی کو تشته کی بدن من ئەز قه و راندم. من ل جهم مه زنی وان
 گلیی خوه کر، ئەوی د سهر ده شوونا کو هه قی من بده، ئەز دام بهر داران،
 چما من ژ بهگان گازن کر بوون...

- ئۆه، خوه دئ، ئۆه شیخ هادیی مه زن، ته وهلی کر یسه، ته ئەو
 دهوله مه ند و ئەم فهقییر کر نه...!

ههردوو ژی خوه بی دهنگ دکن و مه لوول، دهستین وان هین بیتر قه بدین
 خه نجه ران دگفتیشن.

عەزەبمان عەرد ژ گەلهکی نێزیک قە دێچاند، هەروەکی دخوەست وی هەمبێز بکه، رۆژ ئەوقاس خورت دچرسی، وا دخوبا کو ئەوی دگەرمیان خوە دە بحەله.

گەزۆ و بەکو، پشتی پالەیی، قەدگەریان مالین خوە و ژپەرەین کو کار کربوون، کێفخۆش ب رێقەدچوون.

نێزیککی چیی بوو بوون، بایهکی هۆنک ژقونتا رین ئالاگۆز ئەو باوەشانندن. خفتانین وان قەکری، دلشا دمهشیان و بیهنا کولیلکین چۆلی یا خوەش دکشانندن هندورئ خوە.

گاغا گەزۆ و بەکو گهاشتن گوندئ خوە، شەمیران، رۆژ چوو بوو ئاڤا و پەز و دەوار دگهاشتن مال.

ل دۆرا گوند، لسه مێرگی، قەدەرئ دووسەد زلام کۆم بوو بوون. گەزۆ و بەکو ترسیان:

- ئەف، هەر حال، بەگین مە نه کێف دکن، بەکو گۆت، ئەگەر مە ببینین ئەوی ژ مە پیشکیشین بەگیتیی بخوازن.

ئەمی ل بەندا شەقی ببین، گەزۆ قەگەراند، و ئەمی پشتەر، ژ وی ئالی بکهفن گوند.

هەردوو ژ ل وی، قەدەرەکی، بی دەنگ مان، لی پشتەر دا کو بزانی ل وی چ دەریاز دبوو، هیدی هیدی، بە دزی، و تاریی دە، خوە گهانندن نێزیککی خەلکی.

قەلیا کۆچەران د دزبکان دە سۆر دبوو، ئاگرئ ئیزینگا پیت د دان. ل ژۆر، ل عەزەبمان، ستیر ب رۆناهییا خوە یا سار دچرسین. ل بەر ئیگر، لسه مەحفوو رین راخستی، دۆشەکین ستووور و بالگهین نەرم بەگ و ئاغا روونشتبوون. هەمپا (دەولەمەند) ل جەم وان جی گرتبوون. ل پاش وان، خولامین وان، هەیا درانین خوە، ب خەنجەر، شوور، دەبەنچە و تفنگ چەککری، دسەکنین. ل قی ئالی و وی ئالی سگکی خوە رەختان گرتدا بوون.

ژ وان دوور، گوندیین فەقییر، ل بەندا ئەمرین وان، سەری وان خوار، لسه هەف کۆم بوو بوون.

بەگەک ژ وان رابوو و بەئاو رین توژ ل دۆرا خوە نیری:

- بەری پەیدا بوونا قی کۆمۆنیستی ها، هەر تشت خوەش دمهشییا. مە خوە بخوە ئیداره دکر. خورتین مە ب گۆتین مەزین خوە دکرن، لی، ب هاتنا وی، هەر تشت گوهری.

شەمۆیی ئۆسو، مێرخاس و عەگیدی بەگان، ژجیی خوە رابوو و گۆت:

- ئەوی ئەز ژ سەرەکەتیا گوند ئاقیتم و گۆت کو ئەز هەمپا - مە. (گوندییی دەولەمەند.)

- زوگرتین کو گوو ددەنه وی گەلهکن، ئەو ژ بی بەختیا عادەت و ئسوولین عەشیرەتی دکن و د ریا مەزن و کالان رە نامەشن. بنیرن مەسەلەن، کورئ شقانی مە، بەری ژ بو پەرچەکی نان ل جەم محی دشغولی، و نەو ژ گلی وی کریه دا کو محی کرییا وی گش بدیی. ئەف تشت، گش ژ کو تین؟ بی شک، ژقی کۆمۆنیستی، ئەوی وان هەموویان ژ ری دەریخە، یوسف بەگ ب سەر دە ئاژۆت.

تو دەنگ نینه. بشکولین پەزدی ناڤ ئاگر دە دچرسن، کەقرتین گەرم بووی پەرچین وەک چوووسکان د پەژکین. با دوومان ئاگر دبه سەر گوندیین کول ژیر روونشتنه. بایهکی سار تی.

دیسا بیدەنگی. شیخی مەزن رادبه:

- هون دزانی چما، یوسف بەگ، جانگیر بەگ و عەگید بەگ، هون ل قەر جفانندن؟ ئەوان هون جفانندن دا کو هون، خەلکی عەشیران، زلامین سادق و مێرخاس، کیتفا خوە بین، دلشا بن! هون، خادمین خوەدی...!

ب دۆر ژگوندییان رە ب دەنان مە دی ددن. خولام ب پیاوان ئەو ل جقاتی بەلاف دکن.

- ب خوهشیا به گئی من! شه مۆیی ئۆسو دکه قییرین. ئەقی ها، ل گۆرا تهعلیماتین به گان، مالا فه قییر و فقه رهین کو بی ئەمریا وان دکن دشه وتینه. ژ له وره خه لک ژئی دترسن. دوهی بخوه، چووبوو تالانا عه شیرا شهرقی، کو ژ وهختی تاشناقان ده رابوو بوو. ئیرو ئەو خفتانه ک سوړ و به شمه ته ک زهنگین ل خوه کرییه، پشته ک چه رمی زبفکری ل ناڤا خوه گرتدایه. ل بن به شمه تی ئیله که ک به سته ک راست و ب خه مل تی دیتن.

- سه ره کئی عه شیرا شهرقی دخوازه ب مه ره بیه، شه مۆیی ئۆسو دبیژه، لی ئەف کۆمۆنیستین زوگرت وی ناهیلن.

- خولامین من، عه شیرا من نا سادق! یوسف به گ ده ست پیکر. هون دزانن کو باقی من، باپییرین من و کالانین من، مه زناهی ل وه دکر. ئەم، نهو ژ ههفت باقا بی کو سه ره کتیا وه دکن. هون ژ مه ره سادق و موتیع بوون و هون ژ عاده تین عه شیره تی ده رنه دکه تن. مالا یوسف به گ نا مقه دهس و نانئ وی، هون ژ به لا، نه خوهشی و په ریشانی و په ز و ده وارین وه ژئی ژئیشان پاراستن، لی نهو حکمه که نوو ده رکه تیه، حکمه که کو نه دین و نه خوه دی ناسه، ل گۆرا قی نیزامی، دقئ هه رکه س فه قییر، به له نگاز و زوگرت بیه، و تو که س ژئی ده وله مه ند نه به. هنگی فه قییر دناڤ عه شیرئ ده، وی چاوا برین؟ که له ش، مه سه له ن و هن په ریشانی دن، ئەگه ر سی که ریین خوودۆ نه بوونا، ئەوی نانئ خوه ژ کو ده ریخستنا؟ نا، ئەف نیزام ب کیری کۆچه ریین وه ک مه نایئ. ب چ ئاوا بی کو به، ب ئاریکاریا خوه دی، ئیرو کوری من وه ئیداره دکه و جانگیر به گ ژئی لسه ر عه شیرا خوه یه. مه، ب قی ئاوا بی مه خوه خوه ش ئیداره دکر و تو که س ژئی دقان چار سالین ئیداره مه ده ژ ری ده رنه ده که ت. لی، قایه، ئەم نزانن کو و چاوا هات؟ کوری شقانی مه بی که قن، مستۆ. ئەوی بیبه ختی ل دین، مالبات و مله تی خوه کر و چوو ژ خوه ره ژنه که رووس ئانی، ژ دین ده رکه تیه، خوه دی ناس ناکه، بوویه کۆمونیست، سمبلی خوه کور کرییه، و یه ک دبی قه ی شیله عاته ک (گاوه ک) ه. و که تیه ناڤ شقان و گاقانین

ئه حمه ق و وان دخاپینه. ئەو ژئی بیبه ختی ل دینی خوه دکن و دکه قن دوو وی و خورت ژئی خوه کۆمسمۆل (خورتین کۆمونیست) دنقیسن.

- ئەفه مه هه که کو که تیه دوو من، شقانی مه جید به گ دبیژه.

- ئەف گاوری ها، یوسف به گ دۆم دکه، نهو ژئی دخه بته کو، هه ره کی گۆتنه من، مه بی چه ک بکه. چ دخوازه؟ ئەم ژ هه قی ئنتخاباتی دوور خستن و نهو ژئی چه کین مه ژ مه دستینه، دخوازه چه کین مالباتا مه، چه کین باڤ و کالانین مه، ژ ده ستین مه ده رینه.

- خادمین من یین سادق، خه لکی عه شیرا! ب چ ئاوا بی کو به دقئ ئەم خوه ژمستۆ خلاس بکن. مالی به گ پره، هه یا هون بخوازن ئەوی په ز بده وه، کۆنه کی مه زن وی بده وه، ب شهرتی کو هون وی وندا بکن.

- ب ناڤی خوه دی، ب ناڤی دین و ئیمان، ب پاکیا عه شیرا کوردی، دقئ هون وی ساخ نه هیلن!

ل سه ر قان گۆتنان، به گ، ئاغا، پساغا و شیخ رابوون و ژزلامین خوه ره، ده ست ب به لاڤکرنا دیارییان کرن. دناڤ فه قییران ده، ئەوی پیشین کو قه بوول نه کر تشته کی وان بستینه، ره نجبه ره ک ژعه شیرا زورکی، عه دی بوو. دجی ده، هه موو ده وله مه ند و مرۆقین وان، خوه ئاڤیتن وی و کرن کو وی بترسیان:

- پیسی هه رام! تو ب مه ره بیبه ختی دکی؟

- عه دی خوه ژ ناڤ کۆما ده وله مه ندان ده ریخست و خوه گه انده فه قییران کو وه ک که ره کی خوه دگه اندن هه ف... تو ته هه دید عه دی نه دترساند. ئو ژ نهو ده، دسوڤیه ته کی ده بووبوو ئەندام و گوهداریا گۆتارین نه مینه نده بیین حکوماتی کریوو و ئەوی خوه ش دزانی کو، دنیزیک ده، ده ستی پرۆلیتاریا وی بگه یشتا قان چیان ژئی و ئەوی داویا قان ترالان بیانیا...

هه مپا، ته ف ده ژ سه ره کین عه شیران ره سوژد دخوارن کو ئەوی هه یا داوی ب وان ره بمینن. لی، فه قییران بخوه خوه داوون ئالیکی و بی ماد و

بێ دەنگ، ل وان دنیڕین. پیر عەباس خوە نیزیکی وان کر.

- حەفت سالان، من موختاری کر و من تو جاراً خوەدی ژبیرا خوە دەرنەخست، لی هون وەک بەرخان، ژ ئالیی فی خوەدانه ناس هاتن خەپاندن...!

- تو تشت نەقە و مییە، جە ماعەت فەگەراندی.

- بە لی، نھو ژ وەرە، ب قەمچیا خوە، چاوشەکی جەندرمە لازمە، یان نا دقیا بوو ئەف وەزیفە بدانان من دا کو من نھو بەمەندانان ئیتاعە تا بەگ و رووسپیین وە و نەیا مستۆ. پیر عەباس دناف درانیین خوەرە ئەف گۆتن فیکاندن.

- برا باوەر نەکن، مەجید بەگ، ژ ئالیی خوە ب دەنگەکی بلند گۆت کو، بۆلشەفیک وئ پر دۆم بکن. دنیزیکی دە، دنیزیکی دە ئەوئ دیسا بکەفن بن قەمچیا مە، و ئەمئ هنگی شانی وان بدن...

ژ شەرابی سەرخواش کەتی، بەگ چ دەھاتە سەر زمانی وان دگۆتن. مەجید بەگ رابوو، دەنگەکی شەرابی دەستەکی و بیانەک ژ دەستی دن وە، ب هەژاندنی خوە گەھاندە فەقیران و کو شەرابی بدە وان. ل گۆرا عادیین کەفن، هەر وەکی بەگ بخوە خزمەت دکر، دقیا بوو کو هەرکەس ژ دەستی وی قەدەھی بستیینە و فەخوە. هاتەبەر عەدی:

«کورۆ! د وەختی تاشناقان دە ئەز زابت بووم و نھو، کەری مەزن، تول من خوار دنییری... ئەزی شانی تە بدم. بگر، فەخوە...! بیانەکی تژە شەراب دپە بەر دەفی عەدی.

- مەجید بەگ ئەز فەناخوم، ئەز تایی مە.

- سەرسەری مەزن! مەجید بەگ ب تناز کرە قییر، تو نزانی کو شەراب تا دکۆژە؟ ئەوی قەدەح دانئ سەر لیقین عەدی.

لی عەدی فەنەخوار و فەقیرین دن ژئ تام نەکن. شیخ، ئاغا و ری سپی ب ئەشکەرە دژون لی کرن، چما ژ دەستی بەگ قەدەح نەگرتبوو و ژ

رووی وی فەقیرین دن ژئ فەنەخواربوون.

گۆشت، نان و شەراب، هەیا سبی، ژ ماسەیان کیم نەبوون. تاشناق د ناڤ یوسف و جانگیر بەگ دە روونشتبوو و وا دخویا کو شیرەت ل وان دکر، ژوان هەردوویان رە پستەپست دکر و پشترە ئەوان ژئ دزقپین و بە فەقیران رە دشتەغلین. شیخ دگهاشت داویا خوە. چەند هەف ژفەخوارنی مەست بووی، ل بەر ئیکی راختیبوون عەردی و خر خر دکر. گەلەک شیخ، هەمپا و مەرقتین بەگان، ل جەم هەف روونشتیبوون و قالا میرانی و تالانیین کو د وەختی تاشناقان دە کر بوون، دکر.

مەرقتین جانگیر بەگ پەسنی خوە ددان کو د دەما کوشتنن قەومی دە، تەفی وی ل گوندەکی مقدارەک ژن و میتر جقاندبوون، ئەو خستبوون ئاخوڕەکی و ب ساغی شەوتاند بوون. هنین دن ل سەر چیرەین ئالاگۆزی کەتبوون هەف و دگۆتن ئەو بین باشتین دنیا بی نە!

هنگی ئەرمەنیی تاشناق (خمبایتەکی کەفن) رابوو، خوەش ب کوردی دزانی، بەرئ ئەوی، نفیسارین کو مستۆ، ل سەر بەگ، ئاغا و پساغا دەریخستبوون خوەندن و پشترە ژگۆتارا ژیرین دا:

- هون باش دزانن، ئەوی دەست پیکر، ئەف نیزام چاواپە، ئەو مالا گوندییان خرادکە و دخوازه کو گش فەقیر بن دا کو وان هەموو بکە عەمەلە و خەباتکەر. ژ ناڤ وە، بین فەقیرتر دپژیرە و وان دکە مەزن و سەرەکیین وە، وەکە فی مستۆیی ها، مەسەلا. ب راستی، ئەف مستۆکییە؟ هون گش باش دزانن کو باقی وی و ئەو بخوە، ل جەم ترک، مۆلۆکان، ئەرمەنی و کوردان، شقان بوون. تو جاراً، ژئۆلچەکی بیتر زادی وان و ژ کەرەکی پیفە تو دەواری وان نەبوو کو پرتویۆلین وان بکشینە.

تاشناق ب دەستی خوە پیرەکی ب سمبیل نیشان ددە:

- فایە ئاغایی وی! ئەو دکارە راستیی ژ وە رە بیژە. و نھوژی ئەف مستۆیی شقان، کەتیه ناڤ مە و فەقیران رادکە بەگ، ئاغا و شقان.

خۆرتان دخاپین، وان ریدکە باژیر، و ل ری ژ دەرسین کو دابوون مستو ددنه وان ژی. ئەگەر هون حەز دکن کو مالا وە نەیه تە خراکرن، دقئ کو هون بکەفن پە ی بەگین خوە و شەری زلامین وە ک مستو بکن.

گۆتارا وی، ب پەبنا سەیان و بدەنگئ سمین هەسیان، هاتە برین. دەنگەکی خورت ل دەرڤە دکرە قیرین:

- سەرەکی سۆڤیە تا گوند ل کوبە؟ ژملیسان پە (عەسکەرئ بەژک). جی چیکن!

جەحفل کە تە ناڤ کۆما جقیایی. گش خوە ئاقیتن مالان. تاشناقئ بزدیایی ژ شاشبوونا خوە، کە تە ناڤ کۆما کوچکان کو هەندک ما وی بدیرین، ئەگەر هەنەکی دی خوە نەگهاندا با مالا مەجید بەگ. گوند خوە بی دەنگ کر...

۲- پچوک دناڤ خوە دە دیا خیقن

گەزۆ و بەکو دجیئ خوە دە حەیری دمان. ئەوان خوەش دزانین کو، ل وی، ل دەشتی، ل گوندین ئەرمەنیان کو ئەو ل هاقینئ لی دشغولن، سەها تو بەگ نەمابوو، لی ل ڤر، ل گوندین کوردان، وە ک بەری بەگ هین ب چەکن و هین کیتفا خوە حکم ل کوردان کرن. گەزۆ و بەکو، مدەتە کە دریتز خوە کەرکرن و ل سەر تشتین کو دیبوون، پامان.

شەفا پاییزی دگهاشت داویا خوە.

ستیر قەدمین. بایەکی سار و سڤک دەرباز دبوو.

گەزۆ ژجیئ خوە پابوو، چوو جەم بەکو و چاوا زلامەکی پراکەتی دەهژین ئەو هەژاند.

- پابە، هەرن مال، گۆتی، ئەو ئیدی نە لە ڤرن. ئەمی سبی عەدی ببین و بی پە ل تشتین کو لازمە بکن، بفکرن.

- بەلی، گەزۆ، گۆتین تە راستن. عەدی کورکەکی هیتایە. ئەم ژی وە ک ل گوندین ئەرمەنی بکن، ئەمی خوە بگەهینن وی، مالکا خوە (حەجرە) دەینن و تەڤدە بخەبتن.

- تو چ دیتری؟ تە خوە وندا کرپە؟ مالکەک؟ تو دینی؟ ئەو کۆمونیستن لی ئەم بخوە نەکۆمونیستن.

- گەلۆ تە دجقینا خەباتکەران دە نەبھیست چاوا تۆهانیتس دگۆت کو گاڤا چەند زەلام ب هەڤ پە خەباتە کە ملی دکن، ئەو خوەدیئ مالاکەکی تین حەساب کرن.

- بەلی، راستە، بەکو حەزین لی قەدگەرینە.

- نا، ئەڤ نە راستە.

ب بەهنا بەرمایین داوەتی، سەین کەریان خوە نیزیکی کوچکی قەمەری کرن. گاڤا گەزۆ و بەکو دیتن خوە ئاقیتن وان. هەنگئ، هەردوو ژی، ژجیئ خوە پابوون، کوچک قەواندن و چوون مالا خوە.

وی شەفا ها، عەدی قەت رانەکەت. گۆتین بەگ، شیخ و ئاغا، وە ک دەربین چاکو جەکی د سەری وی دە دچنگیان. ژ بیریکا خفتانئ خوە تان دەریخست، جگەرە بەک پیچاند و کیریتەک پی خست. ل ژن و زارۆتین خوە یین پراکەتی نیری، پروین وان، ل بن رۆناھیا کیریتی چلمسی دخویان.

هەیشا چارە شەفی سۆر و مەزن، وە ک فراخەکی پاغری قلی کری، دپەنجەرە لی دنیری. عەدی خستە ئەقلی خوە کو هەما سبی ئەوی هەرە و هەر تشت ژملیسان رە بیژە، گەلەکی متالە عان کر و پشترە کە تە خوە. سبی، ب قۆرینا چیلەکی کو ژنا وی دبەر سەری وی رە دبر گارانئ، چاقین خوە قەکرن.

گاڤا گوند شیاریوو، رۆژ قەدەرەکی بلند بوو بوو. پشستی داوەتا شەفی دی، خەلک دخوە دە مابوون، دگەل قئ یەکی رۆژ تژە خەم خویا دکر.

جۆلە (سەرەکی کەریبا) و تۆبەباشی (سەرەکی زۆزانان) ژ بۆ قەگەر

گەرمییانان ئەمر دابوون هەركەس دێخەبتی و لەز ددا خوێ: كۆن رادكرن، پالاس، مەحفوور و كولاڤ با ددان، ستوونیی كۆن گریددان و وەریس و خەملان دتەواندن...

گەزۆ و بەكۆ لەز نەددانە خوێ. تو تشتی وان نەبوو. ب تەنی خوێدیین كەریان خوێ ژ بو گەرمییانان پێك تانین.

بەكۆل بەر مالا خوێ روونیشتی بوو گاڤا عەدی هاتە جەم:

- رۆژخوێش بەكۆ! تو كنگا هاتی؟

- دوھی.

- ت ل دەشتی هاڤین چاوا دەریاز كر؟ تو نەخوێش نەكەتی؟

- نا، بەكۆ قەگەراندی، ژئالیی نەخوێشیی تو گانزین مە نەبوون، لی ئەم ژ گەرمی فەتسی بوون.

- تە مستۆدی؟ تو نزانای ئەوی كنگا بی؟

- نا، چاوا مە دكاری وی بیین؟ ئەم ل چۆلی بوون و قەت نەدچوون باژیر.

- چ خەبەری نۆم ل جەم وە هەنە؟

- گۆتین مە پەن، لی دبی ئەم خوێ گش بچقیین دا كو ئەز گوندی و عەمەلەبێن ئەرمەنی چاوا خوێ تەنزیم دكن ژ وە پە بێژم.

- هاڤینی، بەكۆ ب سەر دە ئاژۆت، مستۆ چووبو زۆزانان. ل وی خەلك دچاندن و ئەو هیینی خوێ تەنزیم كرنی دكرن، لی بەگان بەلاخوێ دانی و نەهشتن كو شغول ببە سەری.

- بێژە مە، ل جەم وە جڤینا دوھی ژ بو چی بوو؟ بەكۆ ژ پرسی.

- ژ بو قی تشتی بخوێ، مە دخواست ئەز مستۆ ببینم، عەدی ب دەنگەکی نزم قەگەراند و ل دۆرا خوێ نیری، دا كو ژ پە بێژم كو، ل فر بەگ، شیخ و هەمپا، ب ئاریكاریا تاشناقان، دخوازان بەلاکی بین سەری وی!

- بەلاکی بین سەری وی! چاوا؟

- هەنەكان دخوازان قەبیلەتین خوێ گش بچقیین و ل جەم حكومەتی گلیبی وی بكن، لی گەلەك بەگ و تاشناق دجارەکی دە كوشتنا وی چیتەر دبین.

بەكۆ نیزیکی عەدی بوو و عەجیبماییی ژ پرسی:

- لی هەڤالین مە كینە؟

- ما فەقییر گی نە ب مستۆرە نە؟ ئەو باش دزانن كو ژ رۆژا هاتنا مستۆ حالی وان خوێشتر بوویە.

جارەکی بڤكرە! دگوندین ئەرمەنییان دە فەقییر ژبیشا ب تمامی مەعفن. لی، ل جەم مە، فەقییر ژبیشا كوچەرییی، بيشا دەغلی و یا بەگا بدن. ئەف چارسالن كو نيزاما بۆلشەڤیكان، نيزاما سەورین گوندی و خەباتكاران هاتیە دانین، لی ل جەم مە.

... نا ب یا مە، نيزاما بۆلشەڤیكان هی نەهاتیە جەم مە، ئەو ل جەم پین دنە. بەكۆ ب سەردە ئاژۆت. هەنەکی بڤكر، مالاڤا! ئەز پراستییی دبێژم. جانگبیر و عەلیخان بەگ دیسا بوونە سەرهكین عەشیری. ئەوی خەما كی بخون؟ بی شك خەما پین خوێ، پین دەولەمەندان، لی ئەمە بخوێ، مە تازی دكن. نەخوێ ب راستی، نيزاما سۆڤیەتی هی نەكەتیە جەم مە... هی ن دنیا زوو بوو. هەوا ژ بیهنا عەردی یا زیوا داگرتی بوو. رۆژ كو دەردكەت هەنەکی بوو تاری، عەورەکی رەشی میشنی ئەو پیتچاند و سها خوێ راخست سەر چیا، گوند، عەدی و بەكۆ.

بەكۆ وەكە نالینتی، كەسەرەك كشانە، هەنەکی وی د چوو و ل سەر كەڤرەکی روونشت. عەدی ژی خوێ نیزیکی وی كر.

- بالا خوێ بدە مە عەدی، بەكۆ هییدیكا گۆت، دگوندین ئەرمەنیان دە كو ئەم لی بوون، ناھیلن ئاغا و كەشە تیکلی شغولین گوند بێن، هەتا، وان ناخن جڤینان ژی، خەچەدوور ئاڤایی ئیغدییر-ئ تی بیراتە؟ مەلكن وی ژ دەستی وی ستانەن و ئەو ژ رەنجبەران رە پاركن. دگەل قی یەکی، ل

جہم مہ ہین بہگ و ناغا ب کیفا خوه دکن. ل وئ، ہما، ہەر رۆژ، منہزمی خہباتکهران دہات، ئەم دجفاندن، ب مہ رە داخافت و ئەمی چاوا خوه ژ بن دەستی کەشە و دەولەمەندان، خلاس بکن، دگۆتەمە...

- گاڤا مستۆژی مە دجقینە، عەدئ گۆتی، ئەو ژێ مە ژ ھەر تشتی ناگەھ دکە و ریبین ئازادیی شانی مە ددە، لی، ھن بیبەخت دچن و گۆتنبین وی دگەھین بەگ و ناغان. ما حالئ مە خرابە نھو؟ ئەمی ئیدی تو تشت نادنە بەگان و ھەرەکی ئەم فەقیرن حکومەت ژێ بیشان ژ مە ناستینە. لی، ئەگەر ژ تە تئ بیشین یوسف بەگ و عەلی بەگ مەدە، ئەوی دجی دە، عەگیدی خوه شەمۆبی ئۆسۆ ریکن تە و ب زۆر وان ژ تە بستینە.

- بنیر، بی من، ئەز چ دفرم؟ بەکو خوه ھنەکی تەڤدا و گۆت. دقئ ئەم خەبەرئ بدن مستۆ، ئان سەرەکی جانبیزاران، یان نا، بەگ وئ مستۆ بدن کوشتن.

- نا، قئ ناکن، عەدئ قەگەراند و رابوو سەر خوه، نەویرن خوه بیخن قئ بەلایی. یوسف بەگ بخوه گۆت: «دقئ ئەم وی نەکوژن، یان نا، ژ بو وی، ئەوی مە بدن بەر تەنگا.» د وختئ تاشناقان دە، یوسف بەگ دجقاتا ملەتئ دە نەمینەندە بوو، ژلەورە ب قانونان دزانە. د وختئ چاران دە، ھەر مەھ دچوو جەم حاکمئ قەقفاسیا و ژ بو سەرەکەتیا عەشیرا کوردین یزیدی ین قەقفاسیی ژئ مەعاش دستاند.

- ل داویئ، شەقئ دی چ قەرار دان؟

- پرائیبا وان گۆتنبین خوه کرن یەک کو گلیبی مستۆ بکن.

- نەخو، دقئ کو، بەکو گۆت، ئەمی بانئ فەقیر و رەنجبەران بکن، ھەرەکی دگوندین ئەرمەنییان دە دکن و ئەمی، بەگ و تاشناق ب مستۆ رە وئ چ بکن، بیژنە وان. ئەز باورم کو، فەقیر و رەنجبەر وئ ھەقالەتیا بەگ و دەولەمەندان نەکن و ب مە رە بەشن.

- بەلی، دقئ ئەم وان بجقین، عەدئ قەگەراند...

بەکو و عەدئ ژ ھەڤ جودابوون.

۳- لسەر ریا گەرمیان ژن دەست ھلتینن

ھەر تشت پیتک ھاتبوو. ھوموور لسەر گا کو زارۆ ژ ھەر ئالیئ گوند کۆم کربوون، ھاتبوون بارکرن. نیزیکی سەعات ھەشت، کاروان، وەکە وەریسەکی درێژ و ب جان ھاتە سەر رئ کو لی گیا شین بووبوون.

جانگیر بەگ، سەرەکی عیالی، قەت گوھ نەددا نیزاما سۆڤیەتی و وەک د وختئ تاشناق دە، ھەرەکەت دکر. ل ھەسپەکی سەرگەرم سواربووی، مینا سەر فەرماندارەکی، ل جیبیەکی بلند سەکنی و ھشت کو کاروان دەر وی رە دەر باز بە. گاڤا دیت کو ھەر تشت سازبوویە، ھەسپئ خوه بی بوژ ئاژۆت و کەتە پیتیا کۆچەران کو مینا دیوارەکی، دحەرکین.

ل پاش کەریبا شقانەکی، لسەر ملی خوه پەزەکی لنگ شەکەستی ھەلگرتبوو. رەبەن وەستیابوو و ب زۆر ب رئ قەدچوو. پەز کو خوه تم خوه تەڤ ددا، زەدەستی شقان فلتی و کەتە عەردئ. چاقئ جانگیر بەگ پیتکەت، ھاتە جەم شقین ل سەر زەنگووین ھەسپئ خوه ژ پیا سەکنی و چقاس ژئ دہات بە قەمچیان رابووی:

- کەرئ مەزن! تە چاوا ویری قئ پەزی ل عەردئ خئ؟ تو لنگەکی وی نەھیژایی! ئەزئ شانی تە بدم، سە، کورئ سە!

رەنجبەرئ رەبەن، ل بن دەر بان تەواندی، کرە ھاوار:

- میرئ من، من ئەو ب قەسد نەخستە عەردئ... ئەو بخوہ ژ دەستی من خوه دەرئخست، من ئەو ژ دوورقە ھلگرتن و ئەز ژ تەعب کەتبوم...

گۆتنبین شقان ژبەگ رە گران ھاتن، چاوا رەنجبەرەکی دکاری بی ئەدەبی بکە و ل بەر بەگئ خوه خەبەر بدە؟ مەجید بەگ ھین بیتر خەیدی، ھەسپئ خوه ئاژۆت سەر شقانی رەبەن و ل بن قەمچیان ئەو ئاقیتە عەردئ.

گاڤا شقان دیت کو نەدکاری خوه ژ دەستی وی خلاس بکە، خوه ئاقیتە ناڤ ژنان کو گھاشتبوون جەم وان و خوه ل پاش وان قەشارت.

جانگير بەگ ژعادەت و ئسولۆين كەشن دەرنەكەت. ئەوى دزانى كول سووچدارەكى كو خوه داقيتە بەختى ژنان، ئىدى لى ناخن. دپيشچوونان دە، دكوشتنان دە، دشەران دە، ژن كيتفيا خوه ژسەرى خوه رادكن، وى داقيتە عەردى و دبىتەن: «بناقى خوهدى، قى سىنۆرى مقەدەس بگرن، ئىدى ل هەف مەخن، بەلاخوه ژ هەف ئەكن.» و هەردوو نەيار ب يا وان دكن و دەف ژ هەف بەرددن.

- ژسوودا خوه، تە خوه ئاقيتە پشتا ژنان، يان نا، من شانى تە بدا! كورى بەرىز ديا تە شيرى كەران دايە تە...! و جانگير بەگ هين دۆم ب دوژنان دكر...

جىيى هەركەس دەعتى دە گەلەك ب نيزام هاتبوو ساز كرن: ل پيشىي ژنين دەولەمەندان، ل هەسپ ئان گا سواربووى، دچوون، ب چەند گافان ل پاش ژنين فەقير، ين رەنجبەر و شقنانان، دمەشيان. ل پشت وان زارۆكەين پچووك گرىدايى بوون. ئەوين كو بى زارۆ بوون، بارين وەلى گران هلگرتبوون كو، ب زۆر دبن دە ب ريشەدچوون. ل دوو وان، گاتين باركرى، هەسپ و چيلەك و د داويا گشان دە، مى و بزىن د رپا خوه رە دچوون. دەولەمەند، شىخ، مەلاين قوورە و رى سىي، ل سەر هەسپان، د هەر دوو ئالى رە، ل جەم كفلەتەين خوه، ب پۆزىلدى دەمەشيان.

پۆز رۆناك و گەرم بوو. ژنا جانگير بەگ ئا سىزده سالى، زەدينە خانم، لسەر هەسپى، ل جەم فراخ، نقىنين خوه ين هەقربشم و مجەوههراتان، دچوو، د دەرياتين خەيالان دە هيدى هيدى ب باوهشىنى ميس ئان كەلميش دقەوراندىن و ل جاريتين خوه قير دكر. پەزى كەتى، يى مەرڤەكى ميري وى بوو، ژ لەورە خانمى نەدكارى بى تەرەف بمينه:

- چما، ئەوى دگۆتە ميري خوه، تە ئەف بيبەختى ها دجى دە نەكوشت؟ ئەو گش ئىدى وەك گوران كول دەقيان دنيرن. ب تەنى قەمچى دكارە وان بينە ئيتاعەتى، يان نا ئەوى رابن و مە بقورتين... دەنگەكى تەف ل هەف

ژعتىلى هلدبوو... مى، بەرخ و بزىن دكاليان، چيلەك و گا ديۆريان و ژ هەر ئالى زارۆ و كەچك پەهيزۆكەين خوه دگۆتن...

گەزۆ ليدانا شقان دى بوو، لى ئەو ب رۆژانى ل گونديين ئەرمەنى خەبتي بوو، كەتبوو ئاف جشيان و ئەوى باش دزانى حكمتى سۆڤيه تى چقاس هەقيين خەباتكەر و فەقيران دپاريزە، ژ لەورە ئەو قى تشتى قەبوول ناكە، و گازيا رەبن، گونديين فەقير و گونديين پى (ين كو حالى وان د قەدە)، دا كو داويا زلى بين.

- لسەر لاشى پرايا ژ وە، جيتين قەمچيان هين ساخ نەبوونە، لى نەو وەخت هاتيه، دقنى بزنان كو ئەف حال ئىدى نەما دكارە دۆم بكە. نەو حكمتى مەيه، دقنى كو ئىدى بەگ و ئاغا ژ مە بترسن! لى، ژئەحمە قيا خوه وەك گاتين زەغەل هەيا نەو ئەم خوه داتين بەر دەريين وان، بيشان ددىن وان. كى جانگير بەگ ژ مە رە سەرەك بژارتيه؟ چما سۆڤيه تەكە مە يا گوند نينه؟ ئەم ئىدى ژ قى حالى تير بوونە...

ئەف گۆتن كەتن دەقنى ژنان كو، ل بن بارين گران دەمەشيان. پشتى وان، زلامان ژى خوه گهاندىن دەنگى گەزۆ، دەنگ بلندتر دبوو و خەلك ل دۆرا گەزۆ كۆم دبوون.

- ل زۆزانان جانگير بەگ ب هەسنەكى ل من خست، بەكى دگۆ.

- و ئەوى لسەر من ژى دوو دار شكيتاندىن، چما كو من ژ كانيا كول نيزبىكى كۆنى و بيه ئاف دبر...

- ئەف ئىدى بەسە! ئەم دكارن ژ هەقى وان دەركەفن...

هەميا محۆبى شەمۆ هاتە نيزبىكى جەماعەتتى و گۆتە وان كو نەو بەگ وى يى و حەسابى خوه ژ بو وان گۆتەن ئەوى ب وان رە ببينه.

خەلك ل دۆرا وى بوون كۆم. شقانهكى ب لاش و گەودە كر قير:

- وى ژ هەسپى بينن خوار.

يەن مالا مە خراب دکن ئەقن، و ئەوی محوژپشتا وی گرت و ئەو ژ هەسپ کشانده ژیر.

ل سەر قیپه قیپین محو، جانگیر بەگ، تفنگ ب دەست، هەسپێ خوە بەزاند و هاتە وی دەری:

– خوە ژ هەف بدن ئالی یان ئەزێ بەردم!

خەلک دەف ژ محووی ژ دەریاکە تی بەردان و خوە دان پاش.

– کێ دەست پێ کر؟ جانگیر بەگ ژجماعە تی پرسی.

– مە گش، مە تەف دە کر! ب دەنگە کی گۆتن.

گافا چاقین ژنان ل جانگیر بەگ کەتن، سنگین کۆنان ژسەر بارین گا کشاندن و خوە ئاقیتن وی. دناف وان دە ب بناقی ئەلماست، ژنکە کە بەژن بلند هەبوو. ئەو د وەختە کی دە ل مالین مۆلۆکان خەتیبوو، پشترە، گافا قەگەریابوو وەلیت حکومە تا سۆقیه تی عەرد دابوو یی.

ئەلماست، سنگەک د دەست دە، خوە ئاقیتە جانگیر بەگ و دەربەگ ئاقیتێ کو چو ل هەسپێ وی کەت. حەییوان خوە هەلدا و خوە دا ئالیکێ. گەلەک ژن و میترین دن ژێ جەسارەت گرتن و جانگیر بەگ تەهید کرن و ئەو رەشاندن. بیستە کە دی، پیر عەباس، چەند شیخ و دەوله مەندان، ژ کتیبین مقەدەس ئایەت دخوەندن و دگۆتن کول سەرەکا رابوون گونەهە کە پر، پر مەزەنە.

هنگی گەزۆ دەرکەت سەر تەهتە کێ و دەست پێکر:

– هەقالینۆ! ئیرو بخو، دقێ ئەم زلامە کی رێکن ئیریشانی، جەم مستو دا کو وی ژ هەر تشتی ناگەه بکن. دقێ کو ئەم چە کین بەگ، ئاغا و هەمییا، ژوان بستین. هون گش، دچن و تین گوندین ئەرمە نی و ترک و دزانن کول جەم وان، ئاغا و موختار نەمانە. لێ هەیا نھول قەر بەگ و هەمییا مە دخەنقین.

– دقێ ئەم، وەک جانگیر بەگ، دەرسا هەمییا ژێ بدن، ئەلماست دبێژە، ئەو خولامین بەگانن و هەر گاف دەستی وان دگرن، ژبەر کو کۆلەمایینا مە ژمەنە عەتا وانە.

چەند حەبێن دن ئاخافتن و قەوراندنا جانگیر بەگ خوەستن. دقێ گافی دە، مەرثەک خوە گەماندە عیلتی و خەبەرا ژیرین دا:

– مستو هاتیه گوند، سەرەکی کۆمیتە یا بجی بر گۆناخچان و هن دن ژێ پێ رەنە. دخوازن سۆقیه تین گوندان بیژیرن. لێ هەروەکی نھو کۆچەر قەدگەرن گەرمیانان، بەری چوون جەم کوردین گوندی، پشتی هەفتە کێ، ئەوی بێنە جەم مە. نووھاتی هین ئیلاوە کر کو عەلیخان بەگ ژموختاریی هاتیبوو ئاقیتن، لێ کو شیخ، هەمییا و ئەجمەنا ئەشرەفان، گازی ملەت کربوون داکو، دیسا ل سەر کارانینا وی بخوازه و دگۆتن کو نھا ئەم نەحەوجی سۆقیه تانن.

– ئەف گش کارین مستو ئە! شیخ و هەمییا دگۆتن، پیر عەباس هەر گاف ل پیشیا وان بوو. دقێ ئەم وی نەهیلن، یان نا ئەوی تۆزا مە راکە...

کۆچەر نیزیکی چیاکی بلند دبوون، بوغوتلو، کو وەک نانەکی شەکر کەنارین وی بلندبوون. زنارەکی مەزن بەر بە ئاسمانان هلبوو بوو. باسکین کە قری یین دپوانە یین خوە قە کربوو، ژ ژیر گەلەک رەش و تاری، ب ئاسمانی ژ هەفریشما گرتی قە زەلقایی دخویا. کۆچەر ژ بو شەقی ل قونتاری قی چیاکی سەکنین. هەما ل سەر ناگر. بارین گران یین گا و هەسپان دانین. ژن ب لەز و بەز باران قەدکرن و کولاقان ل عەردی رادخستن.

پشتی شیخە کە سفک، هەروەکی شەف خوہش بوو، هەموو ل بن ستیران رادەکەتن.

سەری سبێ، دقیاوو دیسا دۆم ب ریا خوە بکن...

داوی، رۆژا سسیا، کۆچەر گەهاشتن گەرمیانا خوە، ل وی، لسەر

عەرەدەکی گلۆفەر و قاسی پینچ کیلۆمەتر فرەه، کۆنپن خوه دانین و ئەو جی ژ خوه ره کرن واری ژفستانی.

ل بهاری، گاڤا بهری پەز ددن زۆزانان، ئەف دەر دیسا تیر چیرە دین و گیا چقاس فرک به ژی دیسا ب فەیدە و پەز دکاره هەموو زفستانی لی بچیرە.

۴ - فکری نوو دناڤ ملەت دە بەلاق دبن.

دەما دایینا خووکیا بەگان و سخرەیان وان هاتبوو. عەگید بەگ ب خولامپن خوه ژعەشیری ره دا زانین کو هەرن جیی پەزی وی یی زفستانی چیکن، جانگیر بەگ ژئ ئەمردا عیلا خوه.

گوندیپن فەقیر و پی (پن هەنەکی خوه شحال)، بهری کوژ خوه ره تشتەکی بکن، دقباوو کو، مال و زار و زیچین خوه ل بن ئەزمین بهیلن، ب مەر و بیتر هەرن شغولی بەگان بقە دبن. گەلەک ژ وان قەبول نەکر، ل دۆرا گەزۆ جفیان و نەرازی بوونا خوه نیشانان. عەگید بەگ، قەمچیهک دەست دە، د بەر کوچەرەن ره دەریاز بوو و ب ئاور ل وان نیتری. توکەس ژ یی روونشتی ژ بو ئیکراها عەدەتین کەڤن، ب هاتنا وی رانەبوو.

- خەم ناکە باشە، باشە، روون...! عەگید بەگ گۆتە وان. دنیزیکی دە، ئەزی وه ژباڤ و کالائین وه بیتر بیخەم بن حکمی خوه، هون باوەر دکن کو نیزاما وه ئەوی دۆم بکە، نه؟ هونی پاشی بیین...! ئینگلیز و تاشناق چەرمی وه و یی خۆرتین وه یی کۆمۆنیست وی راکن...

توکەسی بەرسیفا وی نەدا. عەگید بەگ دەریاز بوو. ل وی، ئالیی وارگەکی، هەمپا، شیخ و ئەشراف ل جەم عەگید بەگ دجفییان و ب ساعەتان قە، شیتورا هەڤ دکرن.

گاڤا هن فەقیر و پی ب دانینا کۆنپن بەگان مژوول بوون کۆمۆمۆلەک (ئەندامەکی ژ خۆرتین کۆمۆنیست) ژ بو خوه ستنا ئیگر چوو جەم وان.

- هەرە بخەبته...! توچ کاری دکی، ترالۆ، زلامەکی کال کو دخەبتی گۆتی، یی ل عەمری بەگانه ئەم تەنی نه...

- ئەز تو جاراً شغولی دژمنین خوه ناکم، کۆمۆمۆل قەگەراندی.

- ئەو ژ کو دژمنین مەنه؟ کالۆ هەیری...

دقی گاڤی دە مستو دەرکەت، گۆتین وان بهیستان و گۆتە کالۆ:

- دژمنین مە کینه، ئەزی ژ تە دە ببیژم، گۆتین من خوهش بیخە سەری خوه، وان دناڤ ناس و هەڤالین خوه دە بەلاق بکە و وان ژ ل دژمنین خوه راکە. ئەگەر ئەم دەستی هەڤ بگرن، ئەم ب هەڤ ره هەڤال و یەک بن ئەمی بکاربن زۆرا وان بن ژ بەر کو هەق ب مە ره یه...

- من، دژمنین مە کی نه هین فەم نەکر؟ کالۆ دیسان پرسی.

- دژمنین مە یی پینشین و دژوارتر بەگ، ئاغا، مەلا، شیخ و هەمپانە، ب وهسپەتا عەدەتین کەڤن، ئەو مە ژ خوه ره دکن خولام و مە ژ بو شغولین خوه دخەبتین. قایە بنیر! عەورین رهش ژ نهو دە کۆم دبن، بیستەکە دن، باران وی بکەڤە، کفلهتین تە وی شل بن، ژ بەر کو بهری کو تو کۆنی خوه دیینی، بەگ تە مەجبور دکە کو تو یی پەزی دەبیینی. ئەم نکارن ئیدی ب قی ئاوی بیژن. ل گۆرا عەدەتین کەڤن، دقی کو ئەم یی گۆتن سەری خوه ل بەر بەگ، ئاغا، شیخ و هەمپا خوار بکن و گوھ بدن گۆتین وان، نه ژ بەرکو ئەو زەلامپن قەنج، خوهندا، زانا و ب ئەقلن، لی ژ بەرکو ب تەنی بەگ ئان دەوله مەندن. ئەم ژ ئالیی وان چقاس تین نیشانان و کیم کرن...! ل جەم دەوله مەندان، کۆن تژە مال و پەرەیه، لی، ل پشستا فەقیران تەنی کراسەک دراندی هەیه. دقی کو ئەم عەدەت و قانونین خوه یی کەڤن باڤیژن و ئیدی گوھەندن شیخان کۆمی دبیزن: ب گۆتنا مەزین خوه، بەگان بکن، گوھ نەدن بەگ و ئاغا کو ئەمرین وهک فان ددنه مە: «دژی قودسییه تا شیخا تشتەکی مەبیژن! ئەوی وه کۆر بکن...!» و گاڤا یەک قالا شیخەکی، پیرەکی ئان مەلایەکی دکە، بەگ وی دافیژە بەر داران. ب

قى ئاوايى ئەو ھەف و دوو دگرن و ژفەقىران خەبات و ئىتاعەتە تى دخوازان. دقتى ئەم ئان قانونان كو ژ ئالىي بەگ، شىخ و مەلایان ھاتنە دانین بەردن و قانونین وەلى چىكن كو پى فەقىر بكارین بژین و خوہ ژ بن ئىستىبىدادا ئاغا و شىخان خلاس بكن. چما شىخ و مەلاین فەقىر تونەنە؟ ژبەر كو ئەو مە ئىجبار دكن كو ئەم ژ وان ڤە بخەبتن.

بەرى، گەلەك مەلەتین دن وەكە مە دژین. ئەو ژى وەكە مە كۆچەر و گوندى بوون. لى، ئەوان بەرى مە فەھم كرن، ب زراعت و چاندنی ڤە سەناعەت عەلمین و ژ خوہ ڤە باژارین مەزن چىكرن. لى، ئەم ھین وەكە بەرى دەمىن. ئەم دكۆچەرى ڤە دەن دوو بەگان، خزمەتا وان دكن. ئەف حال، مینا قى مەسەلىيە: ھەر وەكى باقەكى دوو كور ھەبوون، يەك ژوان، پشتى كو ھاتە دن، مەدەتەكى د ڤەرگوشى دە ما، پشتەر مەشیا، مەزن بوو و بوو زلام. لى يى دن تم د ڤەرگوشى دە ما و تو جارا ژى ڤەرەكەت. ئەم وەك قى كور ڤاشین. ئەف چەند ھەزار سالن كو ئەم ھاتنە دن، لى ئەم ھین د ڤەرگوشى دەنە و ئەم ب ژىريا خەلكى دژین. ئىدى، ژ بو مە ژى وەختە داکو ئەم ژى ڤابن سەر خوہ و وەك مەلەتین دن بژین. بنىر، مەسەلەن، ل گۆرا عەدەتین مە ین كۆچەران، دقتى كو ھەر كورد كۆنە خوہ ب ئاوكى مەھەن دەینى، ین نا، ژ قانونین ئوجاعى ڤەرەكەتن، مال و مالباتا وى تەف دە وى بىنە ھەلاكى. لى، دگەل قى يەكى، بەگ و شىخین مە، كۆنن خوہ ب كىفا خوہ داتانین و تو بەلا نایى سەرى وان.

نەخو ئەف چما ب تەنى ژمە، ژ فەقىر ڤە كفرە؟

دیسال گۆرا عەدەتین عەشیرەتیی، دقتى كو ھەر عەشیر، ھەر باقك. ب سەرى خوہ بژى و گاڤا زلامەك ژعەشیرەكى دبه دژمنى زلامەكى ژعەشیرەكە دن ھەردوو عەشیر ژ بو وان ھەردوو زلامان دبن دژمنین ھەف و ئەف تشت نە ژ بو جەرەكى ئان دوو جارن، لى تم و تم. و ئەف ڤەچووون، شەر و خوین ڤژاندن، ب تەنى ب كىرى بەگ و ئاغەیان تین. ھەتا ئەو بخوہ قى دووبەندیی دخن ناف خەلكى. بگر مەسەلەن، دژمنتیا عەشیرین

تۆرتلى و كازان، ئەف چەند سالن كو ھەڤدوو دكوژن و بسەر دە ژى بەرتیلا ددن بەگان، لى ئەف ئىدى ئەشكەرە بوویە كو دژمنتیا ھەردوو قەبیلە ب تەشویقا عەگید بەگ دەست پىكر. دربو، لېەر مرنى بخوہ گۆت كو تو كەس ژقەبیلەیا كازان ل كوشتنا وى نەدگەریا، لى عەگید بەگ بخوہ فتنە دابوو وان، ئەوى ب گوھى خوہ بەیستبوو. ھنگى، كازانان خوہ ئاقىتن وى و ڤەریا مرنى دانى.

چ خرابى و ڤەرىشانى ژشان تشتان دقەومىن ل قى بەرى. پشتەر ل گۆرا عەدەتین مە، دقتى كو شغولین گران و دژوار ژ ئالىي ژنان بىنە قەدانن. ئەو ژ قى تشتى زوو نەخوہش و پىر دبن و زوو دمرن. و ژنانین ل جەم مە چاوا چىدبە؟ براى خوہ بگر، مەسەلەن: كال بوویە و ھین ھەیا نھو ژ خوہ ڤە ژن نەئانیە، ژبەر كو ڤەرەى وى نینە و نكارە قەلەن بدە. لى دەولەمەند بخوہ...؟ ھا ژ تە ڤە عەگید بەگ: سى ژنن وى ھەنە و نھوژى ژ خوہ ڤە كەچا نادۆیان دژزەدە سالى خوہستىە. ئاپى جانگىر بەگ، عەلى تاھر ۵۶ سالیە، لى دقان ڤۆژان دە، ب ڤەرە، كەچەكە ۱۴ سالى ژ خوہ ڤە ئانى. كى ئەف قانون دانینە؟ و كى گۆتیبە كو دەولەمەند دكارن يەكى بىتر ژ بستین گاڤا كو ئەم فەقىر، ئەم نكارن؟ بى شك، بەگ و شىخان ئەف عەدەت و قانون دانینە.

دھەر جقینى دە، من راكرنا قەلەن خوہست و وە گش دەستى خوہ رادكر. ئەم ھەموو، ڤۆژەك بەرى ڤۆژەكى، راكرنا قەلەن و ژ قى نىرى خلاس كرنا ملەت دخوازان. قى ھاڤىنى، ل زۆزانا ئالاگۆزى، دجشينا مەزن دە، پىر، كال، كەچ و خۆرت تەڤدە، مە راكرنا قەلەن تەلەب كرېوو.

- لى، بەگ، ژ بو قى تشتى چ دگۆتن؟ كۆمسۆمۆل ژ كالۆ پرسی.

- چ دگۆتن؟ دگۆتن كو ئەف بى ئىمكانە، كو ئەف گونەھە، كو مستۆ خایینەكى دینى مەیه، كو ئىوى ژ خوہ ڤە ژنەكە ڤووس ئانیە و سمبىلى خوہ كور كرىبە. وان ڤۆژى ھا، ئىشارەكى، بەگ ل ھەف جقیا بوون و

دەفکرین ب چ ئاوی خوە ژمستۆ خلاس بکن... کو ئەو ژسۆڤیەتان دەرختیە و ناهیلە ئەو بکەشن جقینان.

جەماعەت خوە کەرکەر. کۆمەسۆمۆل دەمەکی راما، پشترە ژبیریکا خوە کاغتەک دەرپخت و ب دەنکەکی بلند، ئەمرۆی لەغف بوونا قەلەن خوەند و گۆت کۆهەچی بە پەرە ژنەکی بیە، ئەوئ بپتە گرتن و ۵۰۰ رووبل جەزا وئ ژئ بیە ستانندن. پشترە، هەتا کۆکەچک نەبوویە شانزەدە و کورک ژئ هەژدە سالی ناکارن بزەوجن. و دقئ کۆ، دناڤ ژن و مپیر دە ژ ۱۰ سال بپتر فەرق نەبە. و داوی، قانون ئیدی ناهیلە کۆ توکەس ژ ژنەکی بپتر بیە.

- بژی! کالۆ بان کر و ژ کیتفا خوە مەرا خوە ئاقیتە هەواپی.

کوردین کۆ ب ئیشین بەگان مژول بوون، هاتن ل دۆرا وان کۆم بوون. کالۆ ژ کۆمەسۆمۆل خوەست کۆ جارەکە دی ئەمرۆی لەغف کرنا قەلەن بخوبنە. ئەوی دیسا ئەو خوەند و ژ وان رە هەرتشت دا فەهم کرن.

- بژی مستۆ! بژی مستۆ! خەلکی کر قیرین.

مەجید بەگ دەنگ و کەنپن وان بهیستان. رابوو و بەر ب وان فەچوو. مستۆ ب گۆتارا خوە یا بری دۆم کر:

- و دژمنی مە بی دەوهم چیا نە، گۆت و ب تلیا خوە ئالاگۆزی شانی دا، بەلئ، بەلئ وەلئ ل من مەنپن، ئالاگۆز هەم دیا مە، دایکا مە شیرە و هەم دژمنی مە بی پشی. وەکی دپیهک بی خەم ئەو روو ددە زارۆپی خوە، وی هینی خەباتی ناکە و پشترە گاڤا هپرسا وئ رادبە ب داران لی ددە:

ئالاگۆز ژئ روودایە کوردان و ئەو هینی ترالیی کرپە. تەنئ گاڤا کۆ بەرف بیارە و کەری ژسەرماپی بی حال دکەڤە چاندنیی دکن. هەکە کورد ل گوندان ب جی بیانا، ب زەڤیان مژول بیانا، ئەوئ مەجسوری بخەبتیانا و وسا چپتر دبوو. ئەوئ وئ گاڤی بزانیانا کۆژ بو ژقستانئ دقئ گیا بی چنن، ئەوئ زەڤیان بکیتلینا و بچینا، لی هون ل جیهکی نوو داتانین و پشتی دەمەکی ژ وئ دچن جیهکی دن.

ل زقستانئ هون کیماسیا ئاقئ دکشین. ژبەر کۆچەرین هون و زارۆپن وە بی خوەندن دمین.

ئەگەر هون ل گوندان ب جی بیانا ئەوئ مەکتەبەکە وە هەبوونا و هون دی هینی خوەندنئ بیونا.

دوو خۆرتین شقان گوهداری دکرن. گاڤا ئاقئ مەکتەبی بهیستان ب کیتف ل هەڤ نپرن.

- نەوسایە ئەی جەماعەت، نەراستە کۆ دژمنی مە بی پشی بەگ، ئاغا، شیخ و مەلانە و دژمنی دووهم ژئ کۆچەرییە، ئەم دکارن ژحەقئ وان بی دەر ئەگەر ئەم باش بکرن و ئەگەر ئەم هەموو دەستی خوە بدنە هەڤ.

- ئەڤ گش راستە، گوندیان تەڤدە ب دەنگەکی گۆتن.

مستۆ دجی دە ئەو بەردان و چوو گوندەکی دن.

مەجید بەگ هاتە جەم کۆما فەقیران، گاڤا چاقئ وی ل کۆمەسۆمۆل کەت خوە نپزیککی وی کر و ژسەرئ وی هەیا پپین وی لی نپری و ب خەید لی کرە قیر:

- چما تو شغولی خوە دەکنینی؟ جارەک دن، ئەگەر تو بی ئۆبیا من، ئەزئ ستوبی تە بادم...

کۆمەسۆمۆل قەت خوە شاش نەکر:

- ژمپژڤە ئیدی ئۆبیا تە نەمایە. قایە ئۆبیا تە!

خۆرت ئەڤ گۆتن و ب دەستی خوە شکەفتەک نیشان دای:

- ئەمئ تە دنپزیککی دە، بیخنی.

مەجید بەگ قەمچیا خوە راکر و خوە ئاقیتە کۆمەسۆمۆل کول و یخە. لی زلامین پیر و کال کۆ شغولی وی دکرن ب ئەنر گۆتن:

- دەستی خوە نەدی قی مپرخاسی ها، مپیر، یان نا ئەمئ ئالیی وی بگرن و ئەمئ تە پپس بکن...!

– هون ل شان زوگرتین ها بنیرن... نه ب تهنی ژ وان ره قه مچی لازمه، لی دفتی کو قوونا وان ژی ب هه سنه کی سۆرکری بیته داخکرن، ههروه کی عه گید بهگ ب شهرقیان ره کر قیرین زلامین بهگ. ئەف بخوه تشته کی ناکه و ناهیله ئەم ژی بخه بتن، زلامین بهگان گۆتن، دفتی سه ری مستۆ ژی بیته په لاختن، ئەوی هه موو ئەف چیرۆکان ده ریخست!

مه جید بهگ سه کنی، قه بدا خه نجه را خوه گفاشت و ب ئاور ل خه لکی کو گازن دکرن نیری و مرمری: «خه م ناکه. دنیزیکی ده دۆرا مه وی بی و ئەم شانی وه بدن، کورپین سه...!». کۆمسۆمۆل بی دهنگ قه گه ریا مالا خوه.

۵- سه رهشکیا ده ره به گیان دۆم دکه

پۆژ دچوو ئاڤا. ژۆر، ل عه زمانان، ئەیلۆ، ژ هه ف دوور، ل هه وا هلافتی دمان، وه که کو ب چاڤین خوه ین تووژ ل نیچیرا خوه دگه ریان. جار جار ل گرین رووت دهنگه کی زراف و کووڤی دهات، ئەف ژی دهنگی ئەیلۆکی چیا بی بوو.

کۆنن بهگان و گۆڤین په زی وان هاتبوون دانین. شیخان ژی کۆنن خوه قه گرتبوون. عه وه کی رهش، ل ئوفق خویا کر، بایه کی خورت ئەو بهر ب واری کۆچه را قه ئانی. بهری پۆژئاڤا، تاقیه که خورت هات. زارۆ و هوورمورین ئەوین کو ژ بو بهگ و شیخ دشغولین شل بوون.

بای پاییزی بی سار رابوو. زارۆ ژ سه رمی دلهرزین. ب هاتنا شه فنی باران سه کنی.

زارۆین بهگ، ئاغا و شیخ ژ کۆنان ده رکه تن، ده ستین هه فدوو گرتن، ستران گۆتن و ره قسین. زارۆین خه باتکاران، دناڤ پالاسین شل ده خوه پیچابوون و ب که سه ره سه ریا وان دکرن...

هنگی فه قیران گۆننن مستۆ ئانین بیرا خوه و هه یا سه بی ژ بهگ و ئاغان گازن کرن و له عنهت ل وان باراندن.

سبه هی، پۆژ تیریتین خوه درژاندن ل سه ره به ری، و گیا ل کران، وه که تاین هه قیریشمی ین زراف دچرسین.

کر، مینا شه قه که زفتانی ب مرووز و مه لولن. وه که مه یدانه که شه ر، قردا، وی دا ژ هه ستیبین ئینسان و حه یوانان، تزه نه. د وه ختی تاشناقان ده، کورد و ئەرمه نی، شوپشگه رین ب تهنی کو نه دخوه ستن بکه فن بن حکمی تفنگین ماوزه رین تاشناقان خوه ل وی قه دشارتن.

پۆژ هین بلندتر بوو. ده وار و په ز ژ شاهیی دبو ریان و دکالیان. ژن ژی، ب دلخوه شی، ل دۆرا باران دچوون و دهاتن.

گاڤا هه مپا، ب گرانی پیاسه دکرن، دا کو پشتی سواریا چهند پۆژان لنگین خوه ین ته فزی راحهت بکن، فه قیران که قه ر هلدگرتن و ژ بو کۆنن خوه جی دکۆلان. زارۆین وان ژی به رخ دبرن چیراندنی.

جانگیر بهگ دلته نکی دکر کو زوو هه ره یوسف بهگ ببینه و ژی ره بوو به رین پۆژین داوین دبیته.

ل سه ره سه پی خوه، دشقه ریبه که خوار و ماره، سه ره به ریژیر دبوو. ژ نیشکافه، ژ نیزیکی، ژ پشت ته هتان، که نه که گو ر که ته گو هتی وی. ژنن کورد دکه نیان. جانگیر بهک هه سه پی خوه سه کناند. ژنی هاته خوار و د شقه ری ره به زیا چشانه کان، گها عه رده کی ب سیلاک کو دچوو هه یا گۆلی، جۆبه که کوور تی ره ده رباز دبوو. ژنن کورد ژنی ئاڤ دکشاندن، ژ بهر کول وی، ئاڤ ژیا گۆلی پاڤتر، جه مدیتر و زه لالتر بوو.

مه یانه، پشتا وی ل شقه ری و فستانا وی یا شبن لی، ل وی ده سه کنی. ژ بن کۆڤیا وی یا گلۆڤه ر، ژ سه ری وی بی پچووک بهر ب پاش قه ئاڤیتی، ۱۴ که زین زراف و دریژ دهاتن خوار. ژ دۆرا خوه نه ئاگه ه، مه یانه سه ری خوه دهه ژاند و دکه نی. ل بهر وی، ده ستین وی ل کیتله کین وی، خۆرته کی کورد ب لاش و گه وده راوه ستابوو. ئەوی درانین خوه ین خوه شک و سه پی نیشان ددان، برووین خوه دگژگژاندن ل مه یانه دنیری. ب خفتانا خوه یا

پەرتى، ب كۆمى خوه يى زىيى و ب پىيىن خوه يى نىشخواس، درووشى
كۆچەرەكى كورد پى نەدكەت.

گاڭا چاڭى وى ل جانگىر بەگ كەت، چەند پرس گۆتتە مەيانە، خوه
خواركر، شەرىكا خوه گرت و ب زەرەكەكى دەست ب داگرتتا وى كر. مەيانە
خوه زفراند و چاڭىن وى راستى يىن جانگىر بەگ هاتن؟ روويى وى، بەرى
سۆر، پشتەرە بوو زەر و كەن ژى و ندا بوو.

جانگىر بەگ حەيرى، خوه هلدا. مەيانەيا وى، ب تەنا خوه، ب ڤى
زلامى پەرىشان و ب كنجىن پەرتى رە چ دكر؟ ژ خەيدى، قركا وى هاتە
گفاشتن. درانىن خوه رەفرقاندن، بى دەنگ خوه نىزىكى كوردى بەلەنگاز
كر، شەرىكا وى ژى ستاند ل سەرى پاقبى خوه خست. ب ملين وى گرت
و ئەو ئەوقاس ب قوت دەحف دا كو شقانى رەبەن خوه نەگرت و كەت.

- سە! جانگىر بەگ زوربا، تو جىيى خوه ناس ناكى؟! بەرى كو تو هين
ساغى ژبەر من بقەلە...!

كورمانجى فەقىر رابوو، ب ملنى خوه روپى خوه پاقتا كر، هەكى ما،
پشتەرە پاهشتە دارەكى و جانگىر بەگ تەهدىد كر:

- سە تو يى و باڭى تەيه! ئەوى لى كره قىر، پشتا خوه تەواند، ژ
شەرى خوه دا ئالى و دناڭ تەهتان دە و ندا بوو.

- مەيانە...! دەنگى جانگىر بەگى برى دلەرزى... مەيانە...! تە ژ بىر كر
كو تو دەرگستىا منى؟ تە چاوا دوپىرى تو ب ڤى شقانى رەبەن رە خەبەر
بدى و هەتا پىرە هەنەكا ژى بكى...؟ ما ژ ئىرۆ هەيا دوو هەفتان ئەزى
قەلەن رپنەكەم باڭى تە...؟

- توئى چاوا قەلەن رپكى، ما ئىدى قەلەن مايه؟ مەيانە حەيرى، ژى
پرسى. ئەگەر تو قەلەن بدى، ل گۆرا قانونىن سۆڤىه تى، ئەوى تە بگرن.

- خەم مەخوه، ئەوى من نەگرن. ئەزى قەلەن ب ئاواكى وەلى بدم كو تو
كەس پى نزانە...

- جانگىر بەگ، مىرم... مەيانە ب دەنگەكى نزم گۆتى، ئەو شقانى
مەيه، هاتبوو ئاڭى و ئارىكارىيا من كر.

- لى، ئەگەر بەكى ژ عەشیرا مە ئەو دىيا، دناڭ خەلكى دە نىشتەغالى
وى چىيا، هنگى ئەز مەجبووور دبووم تەبەردم،

- ئۆھ! ئەز گۆرى، من عەفو بەكە! ئەو ژى نەشقانەكى عادىه. ئەو ژى ژ
مالەكە باشە. باڭى وى مېرخاسى هەموو عەشیرا حەسەنى بوو. ئەم ب
هەڤ رە مەزن بوونە. باڭى من ئەو برە با خوه، ژبەركو مېرەكى هېژاىه.
چارەكى، نەو مەيانە دىبىژە، ئەز ب ئوچاڭا پىرۆز ئا شىخ و پىر عەباس
سۆند دخوم كو ئەزى ئىدى ل روويى وى يى كرىت نەنپىرن. و مەيانە ب
گرىنى كەت.

ب دىتتا هېستىرین چاڭىن وى، خەيدا جانگىر بەگ دجى دەچوو:

- باشە، مەيانە، ب دەنگەكى شىرىن ئەوى گۆتى، ئەز تە عەفو دكم.
ئەز باوهرم كو ئەڤ تشت ژ بو جارا پىشن بوو و كو چارەكە دى چى نابە...
ئەزى ئەمر بدم خولامىن خوه كو ڤى سىولەكى ژ ڤر بقەورىن. ڤى گەنىي
هاخوست كو ب ئىگر بەلەيزە... چاڭىن خوه بمالە و ئىدى مەگرى...

مەيانە و جانگىر بەگ ل هەڤ هاتن. پشتى نىڤ ساعەتەكى هەروەكى
تشتەك نەقەومى بوو، مەيانە، كووزى وى ل سەر ملنى وى، بەرى خوه
دابوو چىيى و جانگىر بەگ ژى قەدگەرىا جىيى كو هەسپى خوه ل وى
هشتبوو.

لى هەسپ ل وى نەبوو. كوردى ئىشايى، ژ بو ھلانينا حەيفا خوه، ئەو
رەڤاندىبوو.

جانگىر بەگ هېرس بوو، لى، تو تشت ژى نەدھات. تو كەس ل وى
نەبوو كو ئەمر بدىي و نەيارى خوه پى بدى گرتن. ب پەياتى خوه گەھانە
كۆنى يوسف بەگ.

دناڭ وارى كۆچەرەن دە خەبەر زوو بەلاڤ بوو. كىفا فەقىران گەلەك پى
دھات و پەسنى ڤى مېرخاسى هېژا ددان...

بەيارين چۆلى ل بن تيرتيرين رۆزى دشه و تن. دگه رميا ب روه روهك ده،
توفق خوه دلۆربنه و دلهرزه.

ل پهراقا گۆلى يا ب سىلاک، کۆنين يوسف بهگ تين رهش خوهش دخويين
و ل پاش وان کۆميين گيا، کۆنين فهقيران بهلاوله لانه.

پهز گۆلى ويدا دچيره، ههسپ ل بهر قراخى، ب درانين خوه ين سپى و
خورت گياين تهر ههيا ب پههين وان ره ژى دکن.

بيست گاڤا ژ کونى يوسف مهستر ويده، ژميشانان ره کۆنهکى نوو
قه دگرم، ژبه رکوز يوسف بهگ ره دانه زانين کو تاشناق (خمپا بيتين
کهفن)، وى بين جهم وى.

دوويى تاگران دريژ ده، ل سهر بهکى نانى لهواش لى دخن و ل سهر
بهکى دن قهلى دبريژن. سهيران خانم، ژنا يوسف بهگ، ژ خادمان ره ئه مر
دده. ههر دهر پاقر و ههر تشت ساز دکن.

يوسف بهگ. ب گراني، لسهر مهحفورهکى روونشتيه، ل بهريى دنيره و
چاقه ريا ميشانين خوه دکه. ل جهم وى، جانگير بهگ ژى ره دبيره کو
دنيزيکى ده، ئه وى دهست ب بژارتنا سوڤيه تين کۆچهران بکن.

- تو دزاني، جانگير بهگ، کو کورپى من دهر بخستنه؟ نهو چوونه جهم
کوردپين گوندى و پشتى چهند رۆژان ئه وى بين جهم مه. زۆر بده قه بيلکا
خوه داکو ته بکن سهرهکى سوڤيه تا خوه. ب شىخا ره بخه بته و فهقيران
بخاين.

- نا، يوسف بهگ، ئهف مستويى مهلعون هه موو زوگورتان ل بهر مه
راکر، تى گوتن کو هافينى ئهف مستو دچوو و دهات فر. جفينان چيدکر،
تى ل دژى مه دخه بتى و هايا مه ژ تشتهکى نه بوو.

- به لى، جانگير بهگ، تو راست دبيري. گاڤا مستول گوندى مه
ره نجبه ر و فهقير جفاندين، ئه م نه خستن جفينى و ژمه ره دا زانين کو ئيدى
ملهت مه زنا هيا بينگان و ئاغان يا ب زۆر ناخوازه و کو ژ ئيرۆ پيشه خوه

بخوه ئيداره بکه. و هنگى شپورا گوند بي مه هاته دانين.

- دڤى گاڤى ده، ژگوندى قوچى، کارکرهک تهڤى سى ده نين مهى هاته
وى دهرى و گوت کو ژ دهشتا سهردار ئاباد هن سوار بهر ب کۆنين کۆچهران
قه دهاتن.

دهشتا سهردار ئاباد! چ ئۆرديين دژوار دناڤ ته ره دهر باز بوونه! بسهر
درىڤاھى و پههنا هيا ته ره، تاشناق، ترک و فراريين کو چوون و هاتن. ته
هه مپىزا خوه ژ وان ره يهک ب يهک فهکر، لى ئه و، بيبيى کول سهر عهردى
ته بي بي پيشان تو شوپا بهيلن، گش وندا بوون و چوون... بهر با زوا و بي
ئاڤ، بيدهنگيا خوه يا گران بپاريژه...

کى باوه ر دکر کول قى بهريى کورژ ئه وقاس ئينسانان ره بووبوو
گورستان، رۆژهکى، ب قه کرنا جۆيا سهردار ئاباد، عه شيرين کورد وى
بکارين جيوار بين. ئه و کوردپين کو، باڤ و کالانين وان، ب سه دان قه
سالان، د قى بهريى ره ب کۆچه ريبى دهر باز بووبوون.

ل بهريى ههسپ خوهش ب ته له ب ب ريشه دچن. ل چولا و ل چيان
خه بهرا هاتنا مستو و يا ئه نجمه نا منتقى يا ته نفيزى ژ بو بژارتنا
مه جليستين شه وري هن زووتر دگه هن گوندان. به لى، ل فان چولين ب که فر
کو ژ زارۆين بهريى ره بوونه ستار، تا نهو خه ينى حکمى سوڤيه تى تو
کهس تو جار نه هاتبوو هاوارا فهقير و ره به نهک بسهرى خوه.

۶- داوه ته که عه شيران.

گاڤا باڤى وى مر، (برۆ) هين گه لهک پچووک بوو. ژ وى، ژى ره ۲۰
پهز، گا و هه سپهک مابوون. ديا برۆ، بهس، ههر گاڤ دگوت: «باڤى ته ل
به مرنى گوته من کو ب فان پهزان ئه ز قه له نى ته بدم و ژنه کى ژ ته ره
بينم»، و ئه وى ب دل و جان ل فان ميان دبيري.

ژ بو په يدا کرنا دهر گه ستيه که هيژا ژ کورپى خوه ره بهس گه لهک گه ربا،
لى تم تابا وى قالا دچوو، قه له نه کى گران دخه ستن. ژ پچوو کا هيا خوه ده،

برۆ، مەیانە ناس دکر و هەردوو ژێ حەژ هەف دکر. لێ، برۆ نەدویری دلێ
خوێ ژ دیا خوێ ره فەکه.

جارەکی دسەفەکه تارێ ده، گاشا برۆ ژ خەباتا خوێ فەدگەریا مال،
راستی مەیانە هات کومەلوول و ب دلەکی خەمگین دچوو. ب دیتنا وئ
برۆ لێ کەنی، سلاڤ لێ کر، ئەو گرت، ئەو کشانده سینگی خوێ، و ئەو
ماچی کر و پروویی وئ چما ئەوقاس بێماد و چاقین وئ چما تژە هیستر
بوون، ژێ پرسی. مەیانە گوئێ کو جانگیر بەگ ئەو ژخوێ ره دخوەست.

- ئەزێ کورێ کۆچەرەکی ب شەرەفم، برۆ فەگەراندی، ئەز دلێ خوێ
ناگوهرم. تو یی بیی یا من! ئەم تەف دە مەزن بوونە. مە ب هەف ره
زارۆتیا خوێ د زۆزانین نالاگۆزێ دە دەرباز کریبە و گوئن دابە هەف و دوو.
چاوا دبه کو نەو بێبەختی ل من بکی؟ دبیژم قەی پشتی مرنا باقی من و
فەقیر کەتنامە.

- نا برۆ، ئەز وەکە بەری حەژ تە دکم، مەیانە ب گرین گوئێ! لێ ل
بیسوودیا مە بنیرە... قی جانگیر بەگێ قەرەقوش ئەز عەجباندمە و باقی
من دلێ وی ناشکینە و دبیژە: «ئەو بەگ و زلامەکی دەولەمەندە، ئەوی
قەلەنەکی گران بەدە...»

برۆ گەلەک کوور پام، ئەوی دزانی ب بەگەکی ره شەر کرن چقاس
دژوارە، نەمازە ب ئاغایی عیالی ره. لێ ئەوی دجی دەخستە بیرا خوێ کو
هەرە ژ دیا خوێ ره بیژە کو قەلەنی مەیانە بدی.

ل گۆرا عەدەتی، بەسێ ئاپێ برۆ عەزماند مالا خوێ و ب دزی قەلەن هاتە
داین.

پشتی لەهف هاتن و دایینا قەلەن دقێ کو خۆرت ژمەرقتین دەرگستیا
خوێ ره دیاریا بدی و ل بەر وان ب زیرەکی و خوین شیرینیا خوێ ژێ خوێ
ب قیمەت بکی. بەسێ کو، جیی باقەکی گرتبوو، ل کورێ خوێ دنیری و
دگۆت:

- تە دیت، کورێ من، من وەسیهەتا باقی تە ب جی ئانی. سبێ، تو یی
بیی خوێدی ژن. ژ ئیرو ب شووندا، ئیدی تو ب سەرێ خوێبی. دقێ کو تو
خوێ بەدە خوێ ئیدارە بکی و ژ هەر تشتی بێتر بالا خوێ بدی میین خوێ؟
سڤک، پۆزبلند مەبە. گاشا تو دچی ناڤ عەشیرەکی کو زەلامین وئ ب
چاقەکی نە دقێ کو توژی وەک وان بیی و خوێ بەلمینی عەدەتین وان.
- باشە، دایێ، برۆ فەگەراندی.

- و نەو ئەمێ ب میفانین خوێ مژوول بن، گەلۆژ هەر کەس ره توپای
(خۆمچە) هاتن ریکرن؟

ل گۆرا ئسولین عەشیرەتی دقێ کو دەسگرتی ژ هەر قەخوێندی
داوەتی ره توپایەکی بشینە، دەستمال، سابوون، ئیلاخ... ئەوی کو دل دکە
بی داوەتی، دیاری قەبوول دکە، یان نا وی ناستینە.

- بەلێ، یادێ، مە ژ هەر کەسی ریکر.

- گەلۆ دیاری وی تیر بکن؟

- هەری، دایێ، ئەوی تیر بکن، ژبەر کو ئاپێ من ژ بو داوەتا من حەفت
پەز دان من. ئەوی باش دزانی کو ئەم بە تەنا خوێ ژحەق دەرنەدکەتن...

پۆژا دیتر گوندی برۆ نەدھاتە ناسکرن، گەلەک میفان هاتبوونی. داوول و
زرنە دەنگی خوێ ین بلند دگهاندن جیی دوور. مەرقتین برۆ گش ل وی
بوون. گوندی، ب خفتانین جەژنی و ب کوم و دەستمالین خوێ ین
رەنگاوریەنگ ب کیتفخوێشی، ژ کۆنەکی دچوون کۆنەکی دن. دناڤ وان دە،
ژن ب فستانین جەژنی ین گرانبها و ب نەقش، ب دەلالی دکەنیان. ل سەر
کۆفین دەلالین جیی زیف، زیر و گوهار دچرسین.

ل وی ئالیی گوند تەقدانەکە دن هەبوو. ل وی ژێ، سوار ژ بۆنا جریدی
جشیابوون. هەریەکی ژوان زۆر ددا خوێ کو هەنەرتین هەسپێ خوێ پیش
خەلکی بکە. هەنەکا بەهف پرە شەرت دگرتن و هن ژێ ل سەر عەسی بوونا
هەسپین خوێ ئیسباتین رەنگارەنگ دەرەدەخستن.

داویت، بەزا ھەسپان دەست پیکر. مەیدانا ھەسپان ۱۰ کیلۆمەتر درێژ بوو. سوار ب چار گاشی پچووک، گاڤا دگەھستن سەری مەیدانی، ب دەنگی زرنەیی زیز و قەیدئ سواربان دختست ب ھەسپین خوە جەنباز و ھنەریازیین دژوار دکرن.

خەلکی ب فی ئاوی کیتف دکر. د فی گاڤی دە، برۆ ل سەر تییکستی زافاتیی روونیشتبوو. خۆرتی کول دژرا وی جقیابوون دسترانندن، درەقسین. ھنەکا سەری وی کوپ دکر، ئەو دخەملاندن و حلین خوەشک لی دکرن. ل گۆرا عادیەتین کوردین ئالیی مە، پۆری ب درەجە دپین، ھەر ھەقالەکی وی دچوو جەم بەریەر، پەرە ددای و ژە دخوەست کو پارا وی ژ یا ین دن زووتر بقوسینە. پەری کو ب فی ئاوی کۆم دبوو دچوو سەندووقا خۆرتان.

ئەمە بێنە مەیانئ، ئەو ژى دبن کۆن دە، ب ھەقالین خوە رە روونشتبوو. ئەوان جلین وی لی دکرن، و ل گۆرا عادەتین کوردی، دگرین ژى.

یەکی ژ کەچکا سترانان جلوه گرتنا بووکان دگۆت:

ئەم غەریب، ب تەنئ نە

ل بەر مالى روونشتی نە

تو کەس نزانە ئەم کینە

وہی ل من غەریبئ، وہی ل من پەپووکا

ئەز مالا باقۆ دبینم

بانئ سەری کەشن دبینم

ل خوە مە دە زافا خۆرتە

ئەز بە تەنئ غەریبم

قايە ئەز دچم، ئیدی ھەو تیم مالا باقۆ

دگریم و خاتری خوە دخوازم

ئەز ب تەنئ غەریبم

ئەز دەستمالە کە سۆرم

دناث غەریبان دەقۆرم

ژار بکەڤە ناڤ وی نانئ

کو دیا من ددا من

ژ بو قەلەنەکی من رەبەنئ

دفرۆشن کالەکی گەنی.

پشتی ھەر مسرا، گش دگریان. لی دگەل فی بەکی، ھەر یەکی ژ وان دگۆتە بووکی: «تو چقاس بەختیاری! میترئ تە خۆرت و چەلەنگە. لی، ئەم بخوە ھین نزانن چ بێتە سەری مە؟ دبه کو، ئەم ژنا سسیا، ئان چارا یا کەلەکی گەنی بێن؟ ھنگی بئ دلئ خوە ئەمە مالا باقئ خوە بەردن و ژ دل ھێسترتین چاقان برژین»...

بەر ب نیشرۆیئ ئە، گوند ھنەک بئ دەنگ بوو. مەیانئ سواری ھەسپەکی کرن و ب ھەقالەتیا سواران، ئەو برن مالا برۆ. ل بەر دەری تفنگا بەردان و دیا برۆ، دھەر دەستەکی خوە دە دوو فراخ گرتن و رەقسا کۆچەری کر. گاڤا مەیانە د سیپاندەیی رە دەریاز دبوو کووزەک دانین بەر وی، ئەوی ئەو شکیناند و کەتە ھوندرئ مالى و داوت ژى ل وی گھا داویا خوە. دەریایا دەنگی مەیانە خوە کەرکر. ھەرکەس چوو مالا خوە و ھەر دەر بئ دەنگ بوو.

ئەڤە سالە کە کو مەیانە میتر کریبە. ل گۆرا حەسابئ وی، ئەڤ سێزدە ھەیفن کو ھاتیە مالا برۆ. ب تەنئ، پشتی زەواجا خوە ب مدەتە کئ، مەیانە دکاری روویئ خوە ڤە کە، خیلی ژئ ژئ ھلیبە و ب خەسوویا خوە رە خەبەر بدە.

جانگير بەگ مەيانەيا دەلال ژبیر نه کربوو. گاڤا خولامی کو ئهوی ریکربوو جهم باقی مەیانێ ڤه گه ریا و نووچه یا زه و اجا ئه مینێ ب برۆ - ره ئانی جانگير بهگ سۆندخوار کو ئهوی برۆ ساغ ناهیله دوو دهفکه کێ ده بکوژه.

ساعت پهی ساعت، رۆژ پهی رۆژ، مهه پهی مهه دچوون، برۆ ب کیتف و دلخه شیبی ب مەیانێ ره دژی و دیا وی ژێ ل جهم بووک و کوپری خوه د دریا بهختیاریبی ده ئازنی دهکر.

۷- دهمهکه نوو دهست پیکر

بهار نيزبیک دبه. وا دخوبه کو رۆژ ل سهه عهردی، ب تیریتزین خوه ین زیرین، دخوازه ههه تشتی بشه وتینه. تههت و گرین وارگهها زڤستانی ین زهر دچرسن. گیایی گانگهز گور ههشین دبه.

ل بن کۆن ناگر هیدی هیدی پیکه تبه. چهند کورد ل دۆرا وی جڤیانه. سهها سمبیلین وان ین دریتز دکه ڤه سهه رووی وان و چاقین وان ژ گوریا ئیگر دچرسن. پیر هیدی، وهکه مرمره ئاقه کێ، ب ههڤ ره خه بهر ددن:

- گه لهک باشه! ب ڤی ئاواپی، ئیدی، ل سهه چیره، ملک و بیشا دهست ب ئاخافتنی کر. جاره کێ بین بیرا خوه، ئهوی دگۆت، ژ دهستی ڤان زالمه مه چندين سال عهزاب و په ریشانی کشاند! عهرد و چیره ین باش د دهستی وان ده بوون و بسهه ده ژێ تو بیس نه ددان. لی، ژ مه بخوه، ههه تشتی مه دستاندن. نهو، ههروهکی مستۆ دگۆت، ئه مێ ههه تشتی وان بستین، عهرد و چیره وی بکه ڤن دهستی شه ورین کۆچهران.

عهدی، دوور و دریتز به حسا گه لهک تشتین دن کر، پشتره، بلوورا خوه گرت و ئه و دانێ سهه لیقین خوه. وهکه تیریتزین رۆژا گهرم، ناههنگین وی بایی بهریب دادگرتن، دکه تن ناڤ کۆنان، ژ ژن و دهه رگستیان ره، شادی دهرن و دهلالین وان تانین بیرا وان.

ڤه قیران، ده مه که دریتز ژ سهه بهست بوونا خوه ره ستاندن و ره قسین. بهر ب سبی ڤه، دهنگی بلووری هاته برین و خه لک ژ ههڤ به لاف بوو.

ژ نشکاڤه، واری دخه و ده، ب ههوار و قیرین بلند شیاربوو. زلامین نیڤ - تازی ئان ب کراس و ده رپی ژ کۆنان ده رکه تن چوون ناڤراستا وار. دناڤا مهیدانی ده پهیا کۆم بوو بوون و خوه تهڤ ددان، تو کهس نه دزانی به حسا چ ئه و قاس ب گهرمی دکرن؟ تو کهس سه به بی ههوارا وان سهح نه دکر؟

لی، وایه، سهها مه رڤین بهگ و ئاغاتین ب گازن! ل دوو وان ژێ، پیر و شیتین ریه دریتز خویا کرن.

- هو، ئه هلی دین! ئه ڤانه دهست پیکرن. خوه دی ته عالا ژ مه ره به لاکي دشینه. نه ب تنی حکم که ته دهستی خوه دی نه ناسان، لی نهوژی بهگ، قهوال و شیکان دگرن، دینی پیرۆزی مه له کێ تاوس تی راکرن. ئه م نهو گش ل بهر هه لاکي نه! سه به بی ڤان تشتا ژێ مستویه، ده هه رنه وی ژنۆرتی راکن و حه یفا مه ژێ هیلین!

لی گوندین ڤه قیر، جوئلهک، ره نجهر، پاله و پی ژڤی نووچه بی گه لهک کیتفخوهش بوون و ب لهز و بهز دیسا ڤه گه ریان مالین خوه. ل مهیدانی، ب تنی بهگ، پیر، شیک، مه رڤ و خولامین وان مان.

شه ڤه که شینی تاري، شه ڤه که ب چاقین شین، عهرد خسته همبیزا خوه و ههه تشت خوه که رکر.

ئهرمه نستانا سۆڤیه تی ژ کوردان ره گوندین نوو ئاڤا کرن. ل شوونا کۆنین رهش و کادین و هۆلکان، نهو ب دوو، خانیبین وان ین بلند، ب په نجهره ین فرهه و رۆنی هه نه.

ڤه قیر، جوئلهک و پی ژخوه ره کۆنۆر پیک تانین و خوه دین مال و ملک بوون. گه نم تۆڤ دکن و دچن. د کۆنۆزان ده ما کینه ین تۆ، په نیر و نقیشک هه نه.

دناڤ كوردان دە، كاركەرەين بژارە و پەسپۆر ھەنە. گش ئەندامەين
كۆلخۆزانە، ئان شقانن. خۆرت ھەموو ب پارتىيا كۆمۆنىست دەنە و كەتنە
دبستانا. پەرژوان دزانينگەھا سەناعەت ئان يا فەقىران دە دخوينن. ھن ژ
وان دزانينگەھەين لەنينگراد و مۆسكۆفا دە دەلمن.
نھو، ل جىيى كۆبەرى وارىن كۆچەرەان بوون، ژينەكە سۆسىاليست ئا نوو
دكەلە.

ئانگۆژ: یانیش له، یان له
ئاخ: خۆل، خاک.

ب

بهرههف کرن: ئاماده کرن
بان: بانگ
برچی: برسی
بیتر: باشتر، چاکتر، بهتر
بیتهنا: بۆنی
بیستهک دی: کهمپیک دواتر. نهختیک دواتر، پاشان
ب پروومهتی: بهسهر بلندی
بهرف: بهفر
بیثقل: لووت، کهپوو، دفن
بلوور: بلووتر
بانی: بانگی
بهراد: جۆره ماسییه که - TRUITE (دهشی له ناوچهی سۆران بهرامبه ره که ی
سووره ماسی بی)
باران و گهر: باران و گهواله، (باران و تۆف)
بهدهو: دولبهر، دهزگیران، جوان
بوویهر: رووداو
بشکۆک: قۆپچه، دوگمه
بهلهنگاز: ههژار
بهوست: بست
بهوستهک: بستهک
براشتی: برژاو
ب جی بوو: جیتی خۆی کردهوه، دامهزرا.
بهرمایی: بهرماوه
بهرك: گولله، تیر
بکنه: بکنه، بپن به...

فهرههنگۆک

ئ

ئانگۆ: یان، ئانکو
ئهو قاس: ئهوهنده، ئههههه
ئیش: ئاش
ئهلک (عهلبک): سندوق
ئیزنگی چام: پارچه دار
ئیکر: ناگر
ئیرش: هیرش، پهلامار
ئویه: هویه، ههوار
ئیفق: ئوفق، ئاسۆ
ئویه باشی: سهروکی ئویه یان هویه، ئاغا، سهرهک خیل
ئهو تهقی مه بوو: ئهو له گهل ئیمه بوو، ئهو له ناو ئیمه بوو
ئۆلان ددا: دهنگی ده دایه وه.
ئهنیا: جه بهه، بهره، بهرهی شه.ر.
ئیم: ئالیک
ئیلخ: هتد... (بنچینه که ی له، الی آخره، هاتوه)
ئهشکه ره: ئاشکرا
ئهنی: جه بهه، بهره
ئۆده: هۆده، ئۆد، ژوو
ئیسیتیسمار: به کارهتینان، وه به رهتینان، چه وساندنه وه
ئیزینگ: پۆلوو، پهنگر
ئهز تایی مه: من تام لیتییه
ئۆلچهک: وهک قه زناخ، نزیکه ی بیست و پینج کیلو
ئالا: تیپ، تیپی سویایی

ئا

برا: بەش، پار

بەرك: بەرد

بەرگەھ: پلان نەخشە

باژار: شار

باژیر: بازار

بژارتن: ھەلبژاردن، دانان.

بیش: زەربە

ب لاش و گەرە: گەرە و تیکمسراو

بجی بر: بەجی ھینەر، جینبەجیکەر

برۆین خوہ دگژگژاندن: برۆیەکانی خوئی ھەلدەتەکاند.

بج پیشان: بج پیتوان، زۆر، بج سنوور.

بلی: بیجگە لە، جگە لە، لەجیاتى

پ

پنجا: گیا، پنچکە گیایەک کە بخورئ، وەک پیفۆک و شیلەمشاق...

پینچوون: تیکبەرەبون، گەرەلاوژە، دووبەرەکی، لیکدان

پەھتن: کولان، پینگەیشتن.

پیت: پارە، دراو

پاچک: پەرۆ

پاخور: سفر

پشترە: پاشان، دوایی

پچووک: بچووک، گچکە

پژایی: پيشا، برژاو

پەسن: ستایش، مەدح

پینچی: پەنجە

پایدار: پایەدار، سەرلەند

پراستن: پاراستن

پارکرن: دابەش کرن

پیرەک: ژن

پیرەکتین جان: کچی جاحیل

پۆر: پریچ، قژ

پسپۆر: شارەزا، لیزان، پسپۆر

پری جار ئان پرجار: گەلیک جار، زوو زوو، ناوہ ناوہ.

پەشچوونان: دەمەقالی، گفتوگۆ.

پەرە: پارە، پوول

پارەکر: دابەش دەکرد

پەزکووشی: نیبری

پەى: پیاو

پۆنزی: بیبری کردەوہ

پیل ددان: جمەى دەھات، ئاپۆرە بوو.

پەیاتى: پیادە، بەپى

پەھیزۆک: پایزۆک، گۆرانى مندالە کۆچەرەن لەکاتى شوپن گۆرین

پى: نیمچە دەولەمەند

پەل دکە: قیت دەکاتەوہ، گوی رادەگرئ

ت

تاشناق: حزبی نەتەوہ پەرستى ئەر مەنبیہ کان.

تەنا: تەنبا

تەقدان: بزوو تەنەوہ، جوولە تیکەوتن

تیرزینەت: پر لە جوانى، پر لە زینەت

تمى: تەواو، گەلەک، زۆر

تەقدان و جان: ریکی و رەوانى

تا: دەزوو

تەھتەک: تەپکە شاخ – Rochet

تەف ھەفی: پیکەوہ، لەگەل بەکتر

ترترە: ناشرین، ترکەن

تشتەک قەومى: شتیک روویدا

تم ب تم: بەردەوام، زوو زوو

تەقەدە: پىنكەوہ
 تلى: پەنجە، تل، پل
 توف: تف
 توورك: توورەگە، جۆرك
 ترين: قىتار
 تەمرى: رووچوو، نغزۆبوو
 تەھت: تەپكەشاخ. تاشەبەردى گەورە
 تو: ھىچ، وەك: تو بەگ - ھىچ بەگىك
 تۆپاي، خۆمچە: دىيارى

ج

جۆمەردى: جوامىرى، نازايەتى، بەخشندە، دلفراوان
 جە: جۆ
 جاجى: ژاژى
 جەمەكانە: جەمخانە، مينا
 جەپھە: جەبھە، بەردى شەر
 جقېن: كۆيونوہ
 جوھ: جوو، جوولەكە
 جانىبىزار: پارتىزان، پىشمەرگە
 جەحفل: ئاپۆرە، حەشامات
 جۆ: جۆگە، چەم
 جوتلەك: كرېكار، رەنجبەر

چ

چىرە: لەوەر، تىرچىرە: تىر لەوەر، مىرگ
 چۆلى: ئاقار، دەشت
 چار: تزار، قەيسەرى رووس، چار
 چكوس: چاوچنۆك، بەخىل
 چىيەن تە ھەيە: چىتە

چرس: چرىسكە، ترىسكە دانەوہ
 چقاس ژ من دەھات: ھەتا ھىز تىدابوو، بەھەموو ھىزى خۆم.
 چۆگ: چۆك، ئەژنۆ
 چەتەين سىپى يان رووسىين سىپى: لايەنگىرانى حكومەتى موەقەت و
 دوژمنانى بۆلشەڤىك
 چلمسى: سىيس و ژاكاو
 چنن: چاندن

خ

خرامان: دەوہن، بېشەلان، لىرەوار
 خوەشك: جوان، قەشەنگ. خوەشكتر: جوانتر
 خەلەك: بازن، قولفە
 خەملاندن: رازاندنەوہ
 خوارندان: مۆبەق، چىشتخانە
 خوەدى: خاوەن، كەسوكار
 خەيد: نىگەرانى
 خەبەر: قسە، گۆتن
 خوە راھزە: خۆى باويتىن، دەست بەدەنە
 خوەيدان: ئارەقە
 خى: بخەى، بکەويتىن
 خىلى: سەرىوشىكى ژنانەيە لە مووزلىن
 خوەزايى: ئاسايى، سروشتى، رەوان

د

دەھبەك: گيانەوہر
 دل کرن: حەز کرن
 دەھقىراندن: قىراندن لەسەر
 دۆلگان: قشلاخ
 دووشقان: يارىدەدەرى شقان

دەرگستی: دەزگیان
 دلکەتی: کچیک و کورپیک کە بەکترین خۆش بوی پێیان دەگوتری: دلکەتی
 دۆم: درێژە
 دوو وئ: دوای ئەو، لە دوای ئەو
 دجی دە: هەرئێستا، هەر ئەودەمە، لە جێدا
 دەم (دەمان): کونده
 دۆز: ناوچە
 دەرھ: دەرک
 دیوتەر: دیوار
 دەرە: گوللە، لێدان
 داوین: کوتایی، دوایی
 دۆست: برادەر، هەفال، هاوڕێ
 دقیرن: هاوار دەکەن
 دگفاشت: دەگوشی
 دا لەقاندبوو: بەستبوو، قایم کردبوو
 دریک: مەنجەل
 دروژنا: تییپی سەربازی یەدەک
 دی، دیا: دایک
 دخویان: دیاربوون
 دوژن: جوین
 دیۆریان: بۆرەیان دەهات
 دەرگوش: لانک، بێشکە
 داوول و زورنە: دەھۆل و زورنا
 دەفکەک: پێکدادان
 دلخواز: بەئێزادەیی خۆی، بێ بەرامبەر: Volontaire

ر

رەغما: سەرەپرای
 رفین: سۆزبوو، پۆلۆ

رەوش ھەرحال گوھری: پەوش ھەر ئەو دەمە گۆرا، رەوشی ھەر ئەو دەمە گۆری
 ری ھەسن: پێگای ئاسن، ھیلی شەمەندەفەر
 راستی ھەقالی خوە ھاتم: تووشی ھەقالی...
 رۆژا دیتەر: پۆژۆی دوایی
 راکەتی: نووستوو
 رووسپی: ریش سپی، ئیختیار و موختار
 رقرەقاندن: ددان جیبرکردنەو
 رۆ: رۆژ
 ریل: دارستان

ز

زەلقاندی: نووساو، پێوھنووساو
 زارۆ: مندال
 زەنگوو: زین
 زوریا: هاواری کرد
 زەعال: زەلال
 زیف: زیو
 زمانین مایی: زمانەکانی دیکە

ژ

ژ خوە رە: بۆ خۆم،، لە بۆ خۆم
 ژئیرۆ ب شوندا: لەمێرۆ بەدواو
 ژ بۆ جارن سسیا: بۆ جاری سێھەم
 ژ بۆ جارن ددوا: بۆ جاری دووھەم
 ژ لەورە: لەبەرئەو
 ژبەر من بقەلە: لەبەرچاوم ونبە

س

ساقۆ: پالتۆ

سۆند: سوئند، سووند
 سبات: شویات
 سەرشقان: سەرۆکی شوانان، بەمانای سەرۆکایە تیش دئ
 ستوو: مل، گەردەن
 سەکنین: مانەوه
 سینۆر: سنوور، تخوب
 سۆل: نال
 سەرپێهاتن: رووداو
 سایا: بەهۆی، لە رێگای
 سەکناندن: وهستاندن
 سەرمیان: سەرمایە، سەرمایە داری
 سەردەستی: سەرکەوتن
 سینجا رێلێ: لێواری دارستان
 ستاسیۆن: ویستگە
 سەوره: شۆرش
 سەفەر بەر: ڕەش بگێر
 سەها: سێبەر، ڕەشایی، تارمایی
 سێلاک: زەویبەکی زیخاوی
 سێپانده: دەری، دەروازە، دەرگا.
 سرگون: دوورخستنهوه، نهفی کردن
 سپەهی: جوان، دەگمەن
 سپەهیتەر: جوانتر، دەگمەنتر
 سەدەمی: هۆی، لە سۆنگە

ش

شان: نیشانەدان، پێشانەدان
 شۆیه: شوعبە، پۆل
 شل: تەر، شێدار
 شیرەت: مشورەت، ڕاوێژ، ئامۆژگاری

شەهەری: شەهەری
 شاش ما: شاگەشکە بوو
 شەوقە: شەپقە، بێری
 شەرەفان: خەباتگێر، شەرکەر، نازا
 شغولاندن: کار پێکردن
 شابیون: شادبوون
 شەش دەریا: دەمانچە، شەشاگر
 شەورەش: شۆرش
 شور: تیغ، چەقۆ
 شەری هوندەر: شەری براکوژی، شەری ناوهوه
 شوندا: پاشەکشەکردن، کشانەوه
 شوران: شیر
 شەواتا: ئێشان، نازار
 شقین: شقان، شوان
 شێورا: شورا، ئەنجومەن، مەجلیس

ع

عەلمی بوون: فێربوون
 عەزمان: ئاسمان
 عەور: هەور
 عاسیگەه: دژ، قەلا
 عەمەلە: کرێکار، پالە
 عەجیبمایی: بەسەر سوپمانەوه

ف

فراخک: قاپ، بەمانای سینی-یش دئ
 فەهیتی: شەرمی
 فەتسی بوون: وشکبوونەوه
 فرەه و ڕۆنی: فراوان و ڕووناک

ق

قانا: ئەمانە
 قەدئە: دەگەرپتەوه
 قەژاندی: زیندوو
 قەگەر: گەرپانەوه
 قەشارتی: نەپینی
 قایە: ئەوه تە، ئەمەیه
 قالانەچوون: بەخۆرایی نەچوون
 قەگرتن: گرتن، گرتنەوه

ق

قیر: ھاوار، قیرزە
 قانی: قانیع
 قەهنە: کەللەسەر، کازەلاک
 قول: چال
 قەدیا: تیبەری، رابوورد، قەتیا
 قونتار: قەد و پیتەشتی چیا، لیواری چیا.
 قاسی: ھەندێ، ئەوهندەدی
 قول: کون، قول دکرن: کون دکرن
 قەدەرەک: کەمپیک، نەختیک، ماوہیەک، قەدەرپیک
 قوشمە: لباد، کولاف
 قەت نەبە: ھەر نەبێ
 قەتیاپی: دراو، کۆن
 قریاج: قامچی
 قەلەن: مارەبی
 قەتاننو نیقورچ کرن: ھەلگتێ و ھەرگتێرکرن
 قیرکرن: ھاوارکردن
 قەرمچی: وشک، ھشک
 قرک: قورگ

قەلاشد: شکاند، درزی تیخست، لەناوی برد
 قەلاندن: لەناوبردن، قری تیخستن
 قەبدا: دەسک، ھەک دەسکی شیر و خەنجەر
 قەرارگە: بنگە، مەلبەند، ناوہند
 قەراندن: دەرکردن، دوورخستتەوه، تۆراندن
 قلیکری: پاکژ، لووس و خاوین
 قەیدی سواربان: مێلۆدیپەکی میلیپە
 قەومی: قەوما، روویدا، قەومان: روودان

ک

کارتۆل: پەتاتە
 کەفچی: کەوچک، ملاک
 کۆخکا: خانوو، خانووی گوند
 کری: کری، مزە، دەست ھەق
 کاغت: کاغەز
 کەری: مێگەل، مەرۆمالات
 کفلەت: مال و مندال، خیزان
 کن: کەم
 کۆن: رەشمال. کۆنی رەش: رەشمالی رەش، رەشمالی کوردان
 کوم: شەپقە، کلاو
 کەمبەرەک: کەمبەرەند، قایش
 کیریت: شقارتە
 کوور: قوول
 کەلەھەک: قەلا، دژ
 کالی شەرپوت: پیری چاوچنۆک، بەخیل
 کال: پیر
 کەلەش: جوان، خورت، جاحیل
 کەلا شاھیا رۆژین سباتی خوە دانی: ساردی و تووشی رۆژانی شوپات
 تەشقیان شکا

گ

كېن و تناز: رِق و كينه
 كولەك: مستەك، مستىك
 كۆم كۆم: دەستەدەستە، پۆل پۆل
 كۆلباس: كالباس
 كۆكاز: قۇقاز، قەفقاس
 كو مېرۆيەكى فوري كەلەكەل بوو: وەك شارە مېروويەكى تىك بەريوو
 كرېت: ناشرين
 راكەتى: نووستوو
 كالۆ: پېر
 كاشا چيى: قەدى شاخ
 كۆلە مائينا مە: بەكۆيلەيى مانەودى ئىمە.
 كر: مەبەست لە كر، ئەو دەشتەيە كە بەگژوگىباي كىيوى داپۆشرايى و هيچ
 چاندنىكى لى نەكرى
 كووز: گۆزە

ل

لەيىست: يارى كردن، وازى كردن
 لاش و گەودە: قەلەو گەورە
 لەهى: چەم، ئاو
 لەپك: پەنجەوانە
 ل بەركەتن: لىي پارانەو، داوايان لىكرد...
 ليافكرن و گازندە: لۆمە و گازندە
 لىخستن: لىدان، داركارى كردن
 لى: بەلام
 لەك: لى، لەكىن: لىقەكانى
 لەوتەلەوت: لەوچەلەوچ
 ل بەر خوەدان: بەرەلستى
 ل هەف خستن: لە يەكترى دان
 ل من خە: لە من بەدە
 لىستكى لەيىستكى: سەرەنجدانى يارى
 لەغف بوونا قەلەن: لەغووبوونى مارەيى

م

مەمورى: فەرمانبەر
 مەزەلە: ژوور
 ملهەب: شەنە
 مازەك مېز
 ماسس: مېز
 مۆز: زەنگەسورە
 مەهين: مایين
 مەستر: گەورەتر
 مالکەك: هۆل، ژوور، جىگا
 مالکەك روونشتنى: جىگا يەك بو دانىشتن
 مەھ کرن: مارە كردن

گشت: گشت
 گەلەك قريژم: گەلەك پيسم
 گرووزەركى: ناشرين، بېزەوەر
 گفاشتن: گوشين
 گى: گشت، گش
 گرۆقەر: بازنەيى، خر
 گوراندىن: گورين، پيىست دامالين. گوراندن
 گۆتار: خوتبە، گوتار
 گرويان: لەشكر
 گهابوون: گەيشتبوون
 گورەك: گورگ
 گاڤ: هەنگاو، پى هەلپان
 گلى: گلەيى

میتینگ: کۆبونووه

مایین: مانهوه

مژ: تەموومژ

مەرج: مێرگ

ماوزەر: جۆره تەفەنگێکە لە کوردستانی باشوور بە ماھوزەر ناوی ھاتووه.

مەحفوور: مافوور

ملیس: میلیچ، چەکدار

مەرا: خاکەناس یان پیمەر

ن

نان زکی: بەنان و زگ، بەنان و سک

نھو: سەرلەنوێ، جارێکی دیکە

نەخو: بەخۆی، خۆی

نەمازە: بەتایبەتی، نەخوازە

نەیی: جەبھە

نامزەد: ھەلبێژێردراو

نێژ: برسێتی

نافلتی: رزگارت نابێ، قورتار نابێ

نەخوەشئیر: پەرستیار، سستەر

ناسەکی: ناسیاویکی

نانی لەواش: نانی تیری

نووچە: خەبەر

نەمییەندە: نمایندە

نەوال: دۆل

ھ

ھەجە: ھیجا، ئەلفوویی

ھورمر: خوڕجی

ھلما خوہ بەردە: پشستی یان پشووی خۆی بەردا

ھین: ھیشتا

ھینی کر: فێری کرد

ھەما ھەما: گەلێ جار، ھەندێ جار

ھیشناھی: شینایی

ھن ب ھن: وردە وردە

ھەیا: ھەتا

ھۆلک: مال

ھوندر: ناوہوہ، ژوورہوہ، بنەبان

ھەرتشت: ھەموو شتتیک

ھەم ولات: ھاوولاتی

ھەوارا من: ھاواری من (جیگای من)

ھۆقیتی: سستم و زۆرداری

ھینک، ھۆنک: فینک

ھەمپا: دێھاتی دەولەمەند، کولاک

ھەر تشت پێکھاتبوو: ھەموو شتتیک ئامادەبوو

ھوورموور: کەلوپەل

ھەسن: ئاسن

ھیرس بوو: توورەبوو

ھیی: ھیشتا

ھەچی: ھەرچی

و

وار: قشلاخ یان قشلاق، ھەوار

وی: ئەو

وہ: ئێتوہ

ولو: وەھا، بەمجۆرە

ویری: دەویری، جورئەت دەکەیی

ی

یادی: دایک

یەکینەین عەسکەری - یەکە یەکی عەسکەری (وحدە)

104	.....	کوردهین ئالاگۆز
104	.....	۱- ترسا دهره به گین ئالاگۆز
111	.....	۲- پچوک دناث خوه ده دیاختین
116	.....	۳- لسه ریا گهرمیان ژن دهست هلتین
121	.....	۴- فکرتین نوو دناث ملهت ده به لاث دین
127	.....	۵- سهرهشکیا دهره به گیان دۆم دکه
137	.....	۷- ده مه که نوو دهست پینکر
141	.....	فهرهه نگرۆک

پیراست

5	.....	دیباچه
11	.....	پیشه کیی چاپی پارسی سالی ۱۹۸۹

شفاقی کورد

13	.....	برا پیشین
13	.....	۱- مالبات و زارۆتیا من
16	.....	۲- کهرئ مه یی پچوک شفاقی مۆلۆکان
19	.....	۳- تادارییا گوران
25	.....	۴- چه ته ل ب کیری چ تی؟
28	.....	۵- ده یستین پیشین - نفوسا من
34	.....	۶- «بارۆدان» - جه ژنا بهاری
38	.....	۷- ل زۆزانان
41	.....	۸- له یستین کین مه
43	.....	۹- یی کو شیر دده
44	.....	۱۰- ژ زۆزانا فه گهر - چه ژنا پایزی بهران بهردان
48	.....	۱۱- په زین و ندادبوویی مرنا براکی
53	.....	۱۲- ل باژیر - شه ری ئه مپه ریا لیستان
56	.....	۱۳- چه ژکردن و ژن خوه ستان
60	.....	۱۴- ل ترکییی، سیابه ند و خه جی
64	.....	۱۵- ئه ز هیتی ژ وه دکم، مه بن قوربانین دهریتین من! فه گهر من ئا مال
67	.....	۱۶- دپارتیی ده

69	.....	برا دووه مین
69	.....	۱- سالا ۱۹۱۷
75	.....	۲- ل گوند
86	.....	۳- ژئه لکاسندرۆپۆل تا سترافروپۆلی
89	.....	۴- شه ری هوند
93	.....	۵- فه گهر

